

”Røverstater” i amerikansk utenrikspolitikk

President Bushs politikk overfor Irak, Iran og Nord-Korea

Ragnhild Mathisen

Hovedoppgave i Statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

April 2007

Innhold

INNHold	2
FORORD	6
INNLEDNING	7
1.1 PRESENTASJON AV OPPGAVEN	7
1.2 TEMA OG PROBLEMSTILLING	10
1.3 OPERASJONALISERING.....	11
1.3.1 Teoretiske perspektiver	11
1.3.2 Utledning av arbeidshypoteser	12
1.4 BAKGRUNN	15
1.5 BUSH-DOKTRINEN: NY POLITIKK OVERFOR RØVERSTATER.....	16
1.6 AVGRENSNING OG STRUKTUR.....	18
2. FORSKNINGSDESIGN OG METODIKK.....	20
2.1 KVALITATIV OG KVANTITATIV METODE	20
2.2 INNHOLDSANALYSE.....	21
2.3 KOMPARATIV STUDIE	23
2.4 CASESTUDIE SOM FORSKNINGSSTRATEGI	24
2.4.1 Valg av case: Hvorfor ikke Libya, eller Syria?.....	24
2.5 MODELLER SOM ANALYTISK HJELPEMIDDEL	27
2.6 KILDER OG OPPSUMMERING AV METODEN.....	28
3. TEORETISK PERSPEKTIV – MULIGE ÅRSAKSFORKLARINGER.....	30
3.1 TEORETISK RAMMEVERK I: REALISMEN	31
3.1.1 Anarki.....	32

3.1.2	<i>Nasjonal interesse</i>	33
3.1.3	<i>Sikkerhet - først og fremst</i>	33
3.1.4	<i>Det handler om makt</i>	34
3.2	TEORETISK RAMMEVERK II: LIBERALISMEN.....	35
3.2.1	<i>Maktpolitikk et produkt av ideer</i>	35
3.2.2	<i>Stater ikke de eneste aktører</i>	36
3.2.3	<i>Demokrati og markedsøkonomi</i>	36
3.2.4	<i>Anarkiet kan modifieres</i>	37
3.3	MULIGE ÅRSAKSFORKLARINGER.....	38
3.4	OPPSUMMERING.....	40
4.	EMPIRI I: POLITIKKEN OVERFOR RØVERSTATER FRA CLINTON TIL BUSH..	41
4.1	RØVERSTATSPOLITIKKEN UNDER CLINTON.....	42
4.1.1	<i>Kriterier for en røverstat</i>	42
4.1.2	<i>Trusselvurdering: Røverstater som mottakere av masseødeleggelsesvåpen</i>	43
4.1.3	<i>Mål for politikken overfor røverstater</i>	46
4.1.4	<i>Oppdemming og avskrekking</i>	47
4.2	RØVERSTATSPOLITIKKEN UNDER BUSH - EN DEL AV KRIGEN MOT TERRORISME.....	49
4.2.1	<i>Kriterier for en røverstat</i>	50
4.2.2	<i>Trusselvurdering: politikken overfor røverstater i ny drakt</i>	51
4.2.3	<i>Mål for politikken overfor røverstater</i>	53
4.2.4	<i>Bush-doktrinen om forkjøpsangrep</i>	54
4.3	OPPSUMMERING AV DEN KOMPARATIVE INNHOLDSANALYSEN.....	58
5.	EMPIRI II: IRAK, IRAN OG NORD-KOREA - FRA CLINTON TIL BUSH	60
5.1	DUAL CONTAINMENT.....	60

5.2	FØRKJØPSANGREP OG REGIMEENDRING	62
5.2.1	<i>Krigen mot terror</i>	63
5.3	IRAN OG NORD-KOREA	67
5.3.1	<i>Iran: fra tosidig- til ensidig oppdemming</i>	67
5.3.2	<i>Nord-Korea: avskrekking og diplomati</i>	69
5.4	OPPSUMMERING	71
6.	CASEANALYSE: BUSH-ADMINISTRASJONENS POLITIKK OVERFOR DE TRE STATENE I LYS FORKLARINGENE	72
6.1	MILITÆRE REALITETER – IRAKS SVAKE STILLING	72
6.1.1	<i>“Is this good enough to win”?</i>	73
6.1.2	<i>Kjernevåpen avgjørende</i>	74
6.1.3	<i>Nord-Korea og Iran: militært sett sterkere</i>	76
6.2	GULROT OG PISK: DEMOKRATI GJENNOM EKSEMPLETS MAKT OG AVSKREKKING.....	79
6.2.1	<i>Regimeendring - med militærmakt om nødvendig</i>	80
6.2.2	<i>Midtøsten – størst mulighet og størst effekt?</i>	80
6.2.3	<i>Irak: den utløsende faktor?</i>	84
6.2.4	<i>Frykten for den motsatte effekt?</i>	85
6.3	DEN GEOPOLITISKE TRADISJON.....	86
6.3.1	<i>Midtøstens geopolitiske betydning</i>	87
6.3.2	<i>Forholdet til Kina og Russland</i>	88
6.4	ULØST SIKKERHETSSITUASJON KNYTTET TIL IRAK	93
6.4.1	<i>Overvåking av flyforbudssonene</i>	93
6.4.2	<i>Røverstater- uløst sikkerhetssituasjon i sin natur?</i>	95
6.5	IT’S THE OIL, STUPID – OR NOT?.....	97

6.5.1	<i>Avhengighet</i>	98
6.5.2	<i>Oljen i hendene på terrorister?</i>	100
6.6	BUSH-ADMINISTRASJONENS UTENRIKSPOLITISKE TENKESETT	101
6.6.1	<i>USAs suverene maktposisjon</i>	104
6.6.2	<i>11. september: motivet og mulighetene</i>	105
6.6.3	<i>A balance of power that favors freedom</i>	106
6.6.4	<i>Iraq: the linchpin of the Middle East</i>	108
6.7	SIKKERHETSDILEMMAET	110
6.7.1	<i>USA etter 11. september</i>	111
6.8	DET HANDLET BARE OM IRAK	114
6.8.1	<i>Take him out</i>	114
6.8.2	<i>"Ondskapens akse" - et skalkeskjul?</i>	115
6.8.3	<i>Just short of a declaration of war</i>	117
6.8.4	<i>Oppsummering</i>	118
7.	KONKLUSJON	120
7.1	HVORFOR IRAK FØRST?.....	120
7.2	BUSH-ADMINISTRASJONEN: LIBERALISTER I NAVNET, REALISTER I GAVNET	121
7.3	POLITIKKEN OVERFOR RØVERSTATER – REELT ELLER BARE RETORIKK?	122
	KILDELISTE	124

FORORD

Jeg fanget interesse for konseptet ”røverstater” i amerikansk utenrikspolitikk, da jeg våren 2002 fulgte et masterkurs ved George Washington University.

Først og fremst vil jeg takke veilederen min, Svein Melby, for ikke å ha mistet troen på at jeg skulle komme i mål til slutt, og for å ha gitt meg innsiktsfulle og konstruktive innspill og kommentarer.

Takk til NUPI for å ha stilt til disposisjon en lese- og skriveplass i 2004, da denne oppgaven egentlig var ment å bli ferdigskrevet. Takk også til Espen Barth Eide for å ha lest gjennom utkast nå mot slutten. En takk går til alle andre som gjennom tiden har bidratt med nyttige kommentarer og innspill. Ingen nevnt, ingen glemt. Anne Cathrine Berger har dratt meg med opp på Blindern på lørdager for å skrive. Tusen takk! Det har hjulpet å være to i samme båt.

Takk også til Arbeiderpartiets stortingsgruppe, for økonomisk støtte og permisjon. En særlig takk går til Anne-Grete Strøm-Erichsen for forståelsesfullt å ha latt meg få prioritere oppgaven i slutfasen.

Takk til mor og far, Johanne og Tor, og øvrig familie for å ha backet meg opp til å skrive ferdig hovedfagsoppgaven, uansett hvor lang tid det tok.

Til sist, og ikke minst: Tusen takk, Odd Erik. Uten deg hadde dette aldri blitt noe av!

Oslo 26. April 2007

INNLEDNING

1.1 Presentasjon av oppgaven

We must be prepared to stop rogue states and their terrorist clients before they are able to threaten or use weapons of mass destruction against the United States and our allies and friends (NSS 2002:V).¹

Denne oppgaven skal omhandle det president George W. Bush og den amerikanske administrasjonen omtaler som ”rogue states”, eller *røverstater* slik jeg velger å oversette det til norsk.² Dette er en karakteristikk Bush-administrasjonen bruker på stater de hevder utgjør én av to hovedutfordringer mot amerikansk sikkerhet.³ Den andre er terrorisme. Disse to truslene kobles begge opp i mot masseødeleggelsesvåpen. Etter terrorangrepene den 11. september 2001, oppgraderte Bush-administrasjonen trusselen fra disse statene. I ”State of the Union”-talen til Kongressen⁴, som ble holdt den 29. januar 2002, lanserte president Bush ”Axis of evil”,⁵ som betegnelse på de tre statene Irak, Iran og Nord-Korea.

“Our second goal is to prevent regimes that sponsor terror from threatening America or our friends and allies with weapons of mass destruction”. [...] “States like these, and their terrorist allies, constitute an axis of evil, arming to threaten the peace of the world. By seeking weapons of mass destruction, these regimes pose a grave and growing danger. They could provide these arms to terrorists, giving them the means to match their hatred. They could attack our allies or attempt to blackmail the United States. In any of these cases, the price of indifference would be catastrophic”. [...]” I will not wait on events, while dangers gather (Bush 2002a).

---

¹ Bush-administrasjonens to sikkerhetsstrategier, som jeg vil komme nærmere tilbake til, vil for enkelhets skyld i referansehenvisninger, gjennomgående bli forkortet med ”NSS 2002” og ”NSS 2006”.

² I Kirkeby Forlags *Stor engelsk ordbok. Engelsk-norsk*, oversettes ”rogue” med kjeltring, skøyer. (Kirkeby, 2003:1190). Jeg bruker konsekvent betegnelsen røverstater gjennom hele oppgaven. Unntaket er direkte sitater på engelsk, eller der jeg henviser til at det har eksistert ulike begreper om det samme fenomenet i den amerikanske politiske debatten.

³ ”Bush-administrasjonen” brukes her om begge de to periodene under USAs 43. president, George W. Bush.

⁴ ”State of the Union” er en årlig tale av presidenten, som er ment å skulle meisle ut den sittende administrasjonens politikk på viktige områder. Konstitusjonen pålegger den sittende president å gi Kongressen en oversikt over rikets tilstand ”fra tid til annen” (*article II, Sec. 3, U.S. Constitution*). Det mest vanlige er gjøre det hvert år. Unntaket kan imidlertid være det samme året som Presidenten innsettes, jf for eksempel sittende president George W. Bush jr. som i år 2000 ikke holdt en ”State of the Union”-tale, men derimot en Budsjett-tale som kan sies å ha hatt et noenlunde likt formål og innhold.

⁵ Heretter oversatt til Ondskapens akse.

Irak er den røverstaten som har fått mest fokus, først og fremst på grunn av den amerikanske invasjonen i 2003. Etter at Saddam Hussein var fjernet fra makten ble Irak etter hvert tatt av Bush-administrasjonens liste over slike stater. Hvilke stater som til enhver tid har figurert som røverstater har variert noe, men i dag står fem regimer på listen, Cuba, Iran, Nord Korea, Sudan og Syria (U.S. Department of State).⁶

I State of the Union-talen, anla president Bush den retoriske oppbyggingen til det som senere ble nedfelt som sikkerhetspolitisk doktrine, nemlig doktrinen om forkjøpsangrep. Denne doktrinen tar utgangspunkt i truslene fra terrorister og røverstater. Essensen er at USA ikke vil tillate at disse truer USA med masseødeleggelsesvåpen og derfor vil handle for å stoppe de, om så gjennom et forkjøpsangrep.

“I will not stand by, as peril draws closer and closer. The United States of America will not permit the world's most dangerous regimes to threaten us with the world's most destructive weapons”.
(Bush 2002a).

Den 17. september, samme år, utga president Bush en nasjonal sikkerhetsstrategi, *The National Security Strategy of the United States*. Her beskrives nærmere i detalj hvordan Bush-administrasjonen definerer røverstater:

“In the 1990s we witnessed the emergence of a small number of rogue states that, while different in important ways, share a number of attributes. These states:

- Brutalize their own people and squander their national resources for the personal gain of the rulers;
- Display no regard for international law, threaten their neighbors, and callously violate international treaties to which they are party;
- Are determined to acquire weapons of mass destruction, along with other advanced military technology, to be used as threats or offensively to achieve the aggressive designs of these regimes;
- Sponsor terrorism around the globe; and
- Reject basic human values and hate the United States and everything for which it stands”
(NSS 2002:13-14).

---

⁶ Irak ble fjernet fra listen den 20. oktober 2004 (U.S. Department of State 2004).

Her nedfelles også konseptet om forkjøpsangrep som en helt sentral del av USAs politikk overfor blant annet røverstater.

“[...] To forestall or prevent such hostile acts by our adversaries, the United States will, if necessary, act preemptively.” (NSS 2002:V).

Også tidligere amerikanske presidenter har sett røverstater som en trussel mot amerikansk sikkerhet, men med forkjøpsdoktrinen har Bush-administrasjonen foretatt en kursomlegging fra den politikken som USA tidligere har ført overfor disse statene. Under Clinton-administrasjonen lå politikken overfor disse statene fast. USA skulle ved hjelp av oppdemming og avskrekking forhindre røverstatene fra å angripe USA eller deres interesser. Med Bush-administrasjonens kursomlegging, som blant annet innebærer at de tradisjonelle sikkerhetspolitiske doktriner har måttet vike for doktrinen om forkjøpsangrep, og en direkte kopling mellom røverstater og terrorisme, har politikken blitt dreid i en mer offensiv retning.

Forkjøpsangrep er ikke et nytt konsept. Resonnementet ble lansert av ledelsen i Pentagon allerede under George H.W. Bush i kjølvannet av Golf-krigen i 1991 (Melby 2002:26). Dette er imidlertid første gang forkjøpsangrep nedfelles i en offisiell doktrine. I mars året etter ble denne doktrinen også satt ut i livet gjennom det amerikanske militære angrepet på Irak. Angrepet var en iverksetting av den nye kursen.

USA har imidlertid ikke lagt om sin politikk overfor andre røverstater. Heller ikke overfor de to andre Ondskapens akse- statene, Iran eller Nord-Korea. Mens Irak-politikken har gjennomgått en kursomlegging preges den amerikanske politikken tilnærmingen overfor Iran og Nord-Korea av kontinuitet.

1.2 Tema og problemstilling

Ifølge Ib Andersen red. (1990:42) er det nødvendig for å kunne utforme problemstillingen, og velge metode, at en avklarer undersøkelsens formål. Formålet med denne oppgaven todelt. Jeg skal både *beskrive* et fenomen og jeg skal *forklare* en årsakssammenheng. Før jeg går på analysen som skal forklare hvorfor USA startet med Irak, skal jeg beskrive kursomleggingen som ligger til grunn for problemstillingen.

Denne oppgaven tar utgangspunkt i den offisielt uttalte politikken fra Bush-administrasjonen fra 2002, om at USA ikke vil tillate at røverstater får true USA med masseødeleggelsesvåpen, og at de vil ta i bruk forkjøpsangrep for å stoppe de. Kursomleggingen har imidlertid ikke vært konsekvent. Jeg tar utgangspunkt i at forkjøpsangrep er en reell mulighet for alle de tre statene. Riktignok forsøkte Viseforsvarsminister Paul D. Wolfowitz, i en høring i Senatets Budsjettkomité den 13. februar 2002, å fjerne inntrykket som han mente noen av USAs allierte hadde om at president Bush allerede hadde bestemt seg for en politikk overfor Irak, Iran og Nord-Korea (Sipress 2002).

"I don't think he meant at all that because they share those common characteristics that therefore you have the same policy for all three of them. I don't think he has drawn conclusions on any of them about exactly what to do" (ibid.).

Samtidig var det liten tvil om at Ondskapens akse-metaforen nettopp skapte en usikkerhet om hvorvidt det faktisk var USAs hensikt å gjennomføre en ny politikk overfor alle disse statene. Dermed er det relevant å ta utgangspunkt i den offisielt uttalte politikken fra Bush-administrasjonen på dette området.

Mitt hovedanliggende er å finne ut hvorfor USA startet med Irak, og denne oppgaven er derfor formulert som et svar på følgende problemstilling:

Hvorfor Irak først?

1.3 Operasjonalisering

Det å operasjonalisere vil si å oversette teoretiske begreper til empirisk målbare størrelser (Andersen red. 1990:81). For å besvare problemstillingen tas det her utgangspunkt i to klassiske teoretiske tradisjoner innenfor studiet av internasjonal politikk, realismen og liberalismen. Disse tradisjonene vil fungere som rammeverk når mulige årsaksforklaringer skal kartlegges.

1.3.1 Teoretiske perspektiver

En teori forstås her som mer eller mindre underbygget viten. Andersen red. (1990:84) er av den oppfatning at teorier i form og innhold kan være svært forskjellige, men at de generelt kan karakteriseres som abstraksjoner av virkeligheten. Det er en måte å systematisere forklaringer på. Realismen og liberalismen vil ligge til grunn for denne studiens teoretiske tilnærming. Disse teoriretningene gjøres det mer grundig rede for i kapittel tre, men kortfattet kan det sies at realismen legger avgjørende vekt på maktforhold og nasjonale sikkerhetsbehov i internasjonal politikk. Idealismen, eller liberalismen som jeg i hovedsak benytter som betegnelse her, fokuserer derimot på at idealer, ønsker og prinsipper kan påvirke politikken – og forholdet mellom stater – på avgjørende måter (Østerud 1991:268).

Valg av teoretisk perspektiv har å gjøre med en antagelse om at det både er realpolitiske- og liberalpolitiske forklaringer på hvorfor USA valgte Irak først av røverstatene. Denne antakelsen bygger på følgende observasjon: Den amerikanske sikkerhetspolitiske argumentasjonen bygger opp om både tradisjonelle realpolitiske verdier som sikkerhet og maktbalanse, og samtidig mer liberale verdier som demokrati og frihet. Samtidig kjennetegnes Amerikansk utenrikspolitikk tradisjonelt nettopp av en dragkamp mellom realismen og liberalismen.

“US foreign policy has a split personality, between [...] realism-conservatism, the need for military power and political will to maintain friendly alliances to contain Soviet expansion [...] idealism-liberalism, the need to perfect and spread democracy” (Billington 1986).

Like mye som det i statsvitenskapen har vært utbredt å analysere internasjonal politikk ut ifra et realisme – liberalisme perspektiv, har det vært vanlig å analysere amerikansk utenrikspolitikk ut ifra en slik dikotomi.⁷

Walter Russel Mead (i Melby 2002:33) mener imidlertid at man har å gjøre med fire ulike tradisjoner i amerikansk utenrikspolitikk; Hamiltonians, Wilsonians, Jeffersonians og Jacksonians. Jeg vil ikke gå noe videre inn på Meads fire tradisjoner her, men holde meg til de to tvillingimpulsene realisme og liberalisme.

Bush-administrasjonen har også selv sagt at den nasjonale sikkerhetsstrategien er en kombinasjon av nettopp realisme og liberalisme:

”The challenges America faces are great, yet we have enormous power and influence to address those challenges. The times require an ambitious national security strategy, yet one recognizing the limits to what even a nation as powerful as the United States can achieve by itself. Our national security strategy is idealistic about goals, and realistic about means” (NSS 2006: 49).

Jeg tar med andre ord utgangspunkt i de teoretiske perspektiver jeg antar det er størst mulighet til å finne forklaringer innenfor.

1.3.2 Utleddning av arbeidshypoteser

En måte å operasjonalisere problemstillingen på, er å utlede en eller flere hypoteser. En hypotese er i følge Andersen en påstand om faktiske forhold, og for å teste en hypoteses holdbarhet må man sammenlikne den med virkeligheten (Andersen red. 1990:85). En hypotese kan påstå noe om en årsakssammenheng (ibid.). På denne bakgrunn vil jeg ta utgangspunkt i to arbeidshypoteser:

H1 Det er maktpolitiske årsaker til at USA valgte Irak først.

H2 USAs ønske om å utbre demokrati har vært styrende for hvorfor det ble startet med Irak.

---

⁷ Særlig har det vært vanlig å plassere amerikanske presidenter inn i enten en realisme- eller en idealismetradisjon.

Den første arbeidshypotesen (H1) bygger på den antagelsen at årsaken til at USAs nye tilnærming overfor røverstater ble gjennomført på Irak først, har å gjøre med at USAs utenrikspolitiske mål er å konsolidere og å styrke sin maktposisjon internasjonalt. Med andre ord en utenrikspolitikk som har et større ambisjonsnivå enn bare å sikre fraværet av trussel mot det amerikanske kontinent.

En utfordring i forhold til å vektlegge et slikt perspektiv er at maktpolitiske motiver sjelden er uttalt offisielt. Jeg vil imidlertid synliggjøre at slike mål langt på vei er eksplisitt nedfelt i Bush-administrasjonens sikkerhetsstrategi, og også ved flere anledninger er uttalt fra presidenten selv og hans administrasjon. Dette er også eksplisitt uttalt i sikkerhetsstrategien. Ingen skal kunne overgå, eller matche USAs militære makt:

“Our forces will be strong enough to dissuade potential adversaries from pursuing a military build-up in hopes of surpassing, or equaling, the power of the United States” (NSS 2002:IX).

Den andre arbeidshypotesen (H2) tar utgangspunkt i de mer liberalistiske overtonene i Bush-administrasjonens sikkerhetspolitikk, som omhandler ønsket om å utbre demokratiet globalt.

“Finally, the United States will use this moment of opportunity to extend the benefits of freedom across the globe. We will actively work to bring the hope of democracy, development, free markets, and free trade to every corner of the world” (NSS 2002:introduction).

Innenfor dette perspektivet har valget av Irak å gjøre med Bush-administrasjonens ønske om, og vilje til å spre demokrati og frihet til andre stater.

De to arbeidshypotesene danner grunnlaget for den analytiske tilnærmingen til problemstillingen. Det er her behov for en klargjøring. De to tilsynelatende motpolene- realisme og liberalisme - har også fellestrekk. Interessekomponenten knyttes først og fremst til den realistiske tradisjonen, men det ligger også som jeg skal vise en betydelig grad av egeninteresse bak det å utbre demokrati og menneskerettigheter globalt. Liberalisme er en interessekomponent for amerikanerne.

Dette kan blant annet forklares med at den amerikanske statsdannelsen primært er fundert på et sett av liberale politiske ideer og ikke på etnisitet (Melby 2004:50). En idédannelse. Således vil USAs utenrikspolitikk alltid inneholde en blanding av tradisjonell interessepolitikk og idealisme (ibid.). Dermed blir det også symbolsk viktig i seg selv å beskytte disse ideene.

Bruken av realisme og liberalisme som teoretiske motpoler fanger ikke opp dette. Derfor brukes heller ikke perspektivene her som gjensidig utelukkende. Ei heller hypotesene. Siden hensikten ikke er å drøfte teori, men å bruke teori som verktøy for å belyse empirien, vil jeg ikke kontrastere de to teoretiske perspektivene. Det er ofte vanskelig å avgjøre hvorvidt teorier fungerer som konkurrerende eller supplerende forklaringer. Konkurrerende eller alternative perspektiver innebærer slik jeg forstår det i sin rendyrkede form at dersom funnene i analysen styrker det ene forklaringsperspektivet, så svekkes det andre. Det kan imidlertid tenkes at elementer av årsaker kan finnes innenfor begge de to perspektivene, selv om det ene synes å ha en sterkere forklaringskraft enn det andre. I sin tur innebærer dette at en naturlig målestokk for å teste ut arbeidshypoteser vil være å søke å finne ut hvorvidt hypotesene er styrket eller svekket, ikke om de er verifisert eller falsifisert.

Hypotesene vil være retningsgivende i søken etter mulige forklaringer på hvorfor Irak ble valgt først. Jeg vil også operere med mulige forklaringer, ikke absolutte. I det ligger det også implisitt at det andre mulige forklaringer på fenomenet ikke utelukkes.

Rogue state er ikke et konseptuelt begrep innenfor det internasjonale politiske system. Det er først og fremst et politisk retorisk begrep og Bush-administrasjonen har en bestemt uttalt politikk overfor denne gruppen stater. Der finnes heller ingen felles forståelse av en røverstat innenfor det internasjonale systemet (George 1993:49):

”It should be noted, however, that there exists no clear and commonly accepted definition of an outlaw or rogue state. These concepts have no standing in international law [...]” (ibid.).

Den samme oppfatning deles av Robert S. Litwak:

“The term ”rogue state” is an American political rubric without standing in international law that has gained currency since the end of the Cold War” (Litwak 2000:3).

Litwak (2002-2003:56) mener begrepet er “quintessentially political”, og ser på det som et unilateralt amerikansk politisk konsept.

Mot denne bakgrunn kan det derfor reises innvendinger mot å analysere amerikansk politikk overfor det USA betegner som røverstater, all den tid de selv øyensynlig er suverene i å bestemme hvem som til enhver tid skal stå på en slik liste. En slik analyse er likevel interessant og relevant av flere grunner:

For det første er røverstater det konseptet som har dominert amerikansk sikkerhetspolitikk gjennom hele 1990-tallet (Thune 2003:54). For det andre står røverstater helt sentralt i Bush-administrasjonen argumentasjon bak å innføre en ny sikkerhetspolitisk doktrine i 2002. For det andre tilspisset retorikken seg når president Bush valgte ut en gruppe av røverstatene, Irak, Iran og Nord-Korea og gjorde disse til en slags fremste gruppe av røverstater, gjennom Ondskapens akse-karakteristikken. For det tredje, viste det amerikanske angrepet på Irak i 2003 at Bush-administrasjonen var villige til å sette denne nye doktrinen ut i livet. Med andre ord gjorde de alvor av sin retorikk overfor røverstater. Til sist, og ikke minst: Den sikkerhetspolitiske doktrinen er fortsatt gjeldende i dag, fire år etter angrepet på Irak. I mars 2006 utga Bush-administrasjonen en ny sikkerhetsstrategi. Hovedtrekkene er de samme som i 2002- utgaven (Lodgaard 2006).

1.4 Bakgrunn

Røverstater har preget det amerikanske trusselbildet siden slutten på den kalde krigen. Robert S. Litwak (2000:xiii). hevder at et av hovedmålene for amerikansk utenrikspolitikk siden den gang nettopp har vært å demme opp for ”rogue” eller ”outlaw” stater. Disse statene har gjennom årene hatt ulike betegnelser i amerikansk

politisk vokabular. Karakteristikker som har blitt brukt er ”pariah states”, ”outlaw states”, ”states of concern”, ”backlash states” eller ”rogue states”⁸. Røverstater har særlig blitt knyttet opp til argumentasjonen bak de amerikanske planene om å etablere et rakettforsvar (Litwak 2000).⁹

Det amerikanske Utenriksdepartementet opererer med en liste over land som de hevder sponser terrorisme. Den tar utgangspunkt i tre lover, den såkalte Eksport Administrasjonsloven, Loven om våpeneksportkontroll, og Loven om utvikingsbistand. Statene som til enhver tid befinner seg på listen blir pålagt fire hovedsett av sanksjoner fra USA; et forbud mot våpenrelatert eksport og salg, eksportkontroll over såkalte *dual-use* artikler, forbud mot økonomiske assistanse, og skattepålegg på diverse finansielle og andre restriksjoner (Patterns of Global Terrorism 2002.:77).¹⁰

Røverstats-karakteristikken har blitt møtt med mye kritikk. Kritikere har blant annet hevdet at betegnelsen bare er en beskrivelse på alle de stater som generelt er fiendtlig innstilt til USA. Andre har pekt på at USA her opererer med doble standarder, og noen mener sågar at beskrivelsen røverstat passer aller best på USA selv.¹¹

1.5 Bush-doktrinen: Ny politikk overfor røverstater

Det konkrete uttrykket ”rogue states” ble faktisk introdusert i Clintons presidenttid. Etter hvert gikk Clinton-administrasjonen – som jeg kommer nærmere inn på under avsnitt 4.1.2 – vekk i fra denne begrepsbruken, og snakket i stedet om ”states of concern”.¹² Betegnelsen røverstat kom tilbake i den amerikanske politiske retorikken

---

⁸ Termen ”rogue states” må ikke forveksles med såkalte ”failed states”, eller feilslåtte stater, som eksempelvis Somalia, Haiti og Afghanistan har blitt betegnet som. Det er stater som har mistet fundamentale suverenitetslementer.

⁹ Viser til nærmere omtale av dette under 4.1.2.

¹⁰ Den amerikanske utenriksministeren er lovpålagt å legge frem for Kongressen en rapport om terrorisme hvert år. Frem til og med 2003 het denne rapporten ”Patterns of Global Terrorism”. Fra og med 2004 har rapporten tittelen ”Country Reports on Terrorism” (U.S. Department of State).

¹¹ Se bl.a. Noam Chomskys bok *Rogue States: The Rule of Force in World Affairs*. Cambridge: South End Press, 2000.

¹² Se blant annet utskrift av radiointervju med Madeleine Albright, 19. juni 2000.

---

kort tid etter at president Bush tok sete i det Hvite hus (Litwak 2002-2003:57).¹³ Karakteristikken kom imidlertid sterkere i fokus etter terrorangrepene mot World Trade Center og Pentagon den 11. september 2001. Etter angrepene ble imidlertid det amerikanske trusselbildet langt på vei tegnet på nytt, og politikken overfor røverstater ble kledd i ny drakt; kampen mot internasjonal terrorisme. Angrepene førte til at Bush-administrasjonen satte kampen mot terrorisme øverst på den politiske dagsorden. Dette fikk også konsekvenser for politikken overfor røverstater. Terrorismen ble satt i sammenheng med røverstater og trusselen fra masseødeleggelsesvåpen. Slik ble røverstater og terrorisme, sammen med masseødeleggelsesvåpen hovedprioriteringer for amerikansk utenriks- og sikkerhetspolitikk.

I State of the Union-talen i januar 2002, skisserte president Bush følgende to sikkerhetspolitiske hovedmål:

”First, we will shut down terrorist camps, disrupt terrorist plans, and bring terrorists to justice. And, second we must prevent the terrorists and regimes who seek chemical, biological or nuclear weapons from threatening the United States and the world”(Bush 2002a).

Fordi disse statene, blant annet forsøkte å skaffe seg masseødeleggelsesvåpen, hevdet Bush at de utgjorde en alvorlig og økende fare mot amerikansk sikkerhet.

“North Korea is a regime arming with missiles and weapons of mass destruction, while starving its citizens”. [...] ”Iran aggressively pursues these weapons and exports terror, while an unelected few repress the Iranian people's hope for freedom”. [...] “Iraq continues to flaunt its hostility toward America and to support terror. The Iraqi regime has plotted to develop anthrax, and nerve gas, and nuclear weapons for over a decade. This is a regime that has already used poison gas to murder thousands of its own citizens -- leaving the bodies of mothers huddled over their dead children. This is a regime that agreed to international inspections -- then kicked out the inspectors. This is a regime that has something to hide from the civilized world”. [...] (Bush 2002a).

Denne merkelappen vakte oppsikt. Uttalelsene ble ikke overraskende fordømt i alle de tre nevnte berørte landene (BBC News 2002a). Kritikere fryktet at betegnelsen effektivt ville stenge for en differensiert tilnærming overfor tre forskjellige stater

---

¹³ I sin første tale til Kongressen i februar 2001, advarte president Bush mot trusselen fra ”rogue states”, som var oppsatte på å utvikle masseødeleggelsesvåpen (Litwak 2002-2003:57).

(Litwak 2002-2003:58). Mange fryktet også at USA med dette var forberedt på å åpne opp en ny front i kampen mot terrorisme. Bush sin betegnelse ble av enkelte oppfattet som opptakten til et nært forestående militært angrep på Irak, for å fjerne Saddam Hussein fra makten.

Gjennom sikkerhetsstrategien fra september 2002, nedfelles forkjøpskonseptet i en offisiell doktrine. Bush-administrasjonen gjør det klart at nye trusler krever nye virkemidler, og at USA vil være villige til å handle før truslene har fått utvikle seg fullt ut.

“And, as a matter of common sense and self-defense, America will act against such emerging threats before they are fully formed” (NSS 2002:introduction).

Jeg legger den forståelse til grunn at det i realiteten er forebyggende angrep (preventive attack) det her dreier seg om, i og med at det snakkes om å iverksette angrep før trusselen har fått utvikle seg fullt ut. Jeg gjør nærmere rede for min forståelse av forskjellen mellom de to i kapittel tre. For ikke å skape forvirring vil jeg likevel bruke begrepet ”forkjøpsangrep”, selv om jeg tillegger det en annen tolkning.

1.6 Avgrensning og struktur

I en studie av amerikansk utenrikspolitikk er det flere aktører som er relevante. Jeg velger imidlertid her å konsentrere meg om presidenten og hans administrasjon, og dermed holde Kongressen utenfor. Det er ingen indikasjon på at Kongressen er uviktig som aktør i utenrikspolitiske prosesser og beslutninger. Det har utelukkende med oppgavens omfang å gjøre.

Oppgaven har til hensikt å berøre kun ett fenomen i amerikansk utenriks- og sikkerhetspolitikk i dag, Bush-administrasjonens politikk overfor det de kaller for røverstater. En risiko ved å isolere ett utenriks- og sikkerhetspolitisk er selvsagt at man kan tape helheten av syne. På den annen side kan det argumenteres for at ved å

---

se på et fenomen isolert, er det mulig å gå mer spesifikt til verks og dermed kanskje belyse andre sider enn hva som ellers hadde vært mulig.

Det kan være nyttig å kort kommentere hva denne oppgaven ikke skal handle om. Dette skal ikke være en studie av Irak-krigen, eller hvorfor den ble iverksatt. Dette er heller ikke en studie av Bush-administrasjonens kamp mot terrorisme. Det vil imidlertid være uunngåelig å ikke komme inn på begge disse to fenomenene, siden Bush-administrasjonen selv gjør en kopling mellom dem. Oppgaven vil heller ikke omhandle debatten om hvorvidt Bush-administrasjonens utenrikspolitikk er unilateral eller multilateral. Til sist, analysen har ikke et normativt formål. Jeg vil dermed ikke vurdere hvorvidt den politikken Bush-administrasjonen fører på dette området er god eller dårlig, riktig eller gal.

I dette kapitlet har jeg skissert studiens tema og problemstilling. I det neste kapittel vil oppgavens metodikk gjennomgås. Deretter vil jeg i kapittel tre gjøre nærmere rede for det teoretiske rammeverket for analysen, samt utlede mulige forklaringer som senere vil testes gjennom analysen. Kapittel fire er en generell empirisk del hvor jeg vil gå gjennom amerikansk politikk overfor røverstater fra Clinton til Bush. Formålet er rent deskriptivt. Linjene trekkes tilbake til president Clinton for å få et best mulig bilde av Bush-administrasjonens kursomlegging. I kapittel fem går jeg mer spesifikt empirisk til verks, og gjør rede for amerikansk politikk overfor Irak, samt kort også overfor Iran og Nord-Korea. Her vil det også bli trukket linjer fra Clintons presidentperiode og frem til i dag. Clintons faktiske politikk overfor de tre statene vil imidlertid ikke bli gjort til gjenstand for analyse. Selve analysen i kapittel seks vil være en casestudie av Bush-administrasjonens politikk overfor de tre nevnte statene, og ha som formål å teste ut de mulige forklaringene jeg har utviklet i kapittel tre. Til sist vil jeg i kapittel syv foreta en oppsummering av oppgaven.

2. Forskningsdesign og metodikk

Ifølge Andersen er et forskningsdesign betegnelsen på den kombinasjonen av fremgangsmåter man benytter seg av når man innsamler sine data (Andersen red. 1990:113). Yin formulerer det på følgende måte:

”A research design is the logic that links the data to be collected (and the conclusions to be drawn) to the initial questions of study” (Yin 2003:19).

Utformingen av designet bestemmes av en lang rekke faktorer, blant annet formål, problemstilling og arbeidsbetingelser (Andersen red. 1990:113-114). Valg av forskningsmetode handler dermed enkelt sagt om hvilken framgangsmåte som velges for å besvare problemstillingen, i dette tilfellet hvordan jeg skal gå fram for å kunne si noe om hvilke mulige forklaringer som kan ligge til grunn for hvorfor USA startet med Irak, og ikke andre røverstater. Jeg vil benytte forskjellige metoder i de ulike delene av studien. En slik fremgangsmåte har flere forskjellige betegnelser (ibid.:15). Jeg velger å kalle det for metodetriangulering (ibid.).

2.1 Kvalitativ og kvantitativ metode

Ifølge Ib Andersen red.(1990:13) er det vanlig å skille mellom to hovedformer for metodisk fremgangsmåte innenfor samfunnsvitenskapen, nemlig kvalitative og kvantitative metoder. Kvalitativ metode innebærer liten grad av formalisering og har primært *forståelse* som siktemål (ibid.).

”Det centrale i metoden er, at man - gjennom forskjellige former for dataindsamling- er i stand til at skabe dybere forståelse for det problemkompleks, man studerer, samt at forstå problemkomplekssets sammenhæng med helheden” (ibid 1990:13-14).

Kvantitativ metode er mer formaliserende og strukturerende. Metoden er i langt større grad preget av kontroll fra undersøkerens side. Den definerer hvilke forhold som er av spesiell interesse ut i fra den problemstilling som er valgt. Kvantitativ metode erkjennelsesmessige interesse er *forklaring* (ibid.:14).

2.2 Innholdsanalyse

Som metode for å gjennomgå empirien – det vil si hvordan jeg skal sammenlikne amerikansk politikk overfor røverstater under henholdsvis Clinton og Bush – vil jeg bruke innholdsanalyse. Innholdsanalyse er en forskningsmetode som tar i bruk et sett av prosedyrer for å gjøre valide slutninger av en tekst. Disse slutningene handler om avsenderen av budskapet, budskapet i seg selv eller mottakerne av budskapet (Weber 1990:9). Innholdsanalyse kan brukes til mange formål, og ett av de er å vise individers, grupper, og institusjoners fokus, eller sosial oppmerksomhet (ibid.). Formålet her er å avdekke Bush-administrasjonens politikk overfor røverstater.

Innholdsanalyse kan baseres både på kvantitativ og kvalitative operasjonaliseringer av en tekst, men har vel historisk sett vært nærmest knyttet opp imot kvantitative teknikker. Et metodemessig kombinasjonsperspektiv går ut på å kombinere en kvalitativ og en kvantitativ fremgangsmåte (Andersen red. 1990:15). En slik kombinasjon av teknikker vil her bli gjennomført. Det er de nasjonale sikkerhetsstrategiene som vil være gjenstand for innholdsanalyse. Det er essensielt at dokumentene som analyseres er sammenlignbare. Siden den amerikanske Kongressen pålegger presidenten å legge frem slike sikkerhetsstrategier, og de stort sett legges frem årlig, legges det til grunn at dette er sammenlignbare dokumenter. Jeg kommer nærmere tilbake til dette i drøftelsene rundt kildebruk (jamfør avsnitt 2.6).

Den kvantitative analysen vil ta utgangspunkt i en teknikk som går på å telle forekomsten av nøkkelord, i dette tilfellet begrepet ”røverstat”. Antallet ganger karakteristikken er nevnt, gir en indikasjon på hvordan man vurderer trusselen fra disse statene. Det er viktig å forsøke å unngå reliabilitetsproblemer. *Reliabilitet* har å

gjøre med i hvor stor grad resultatene fra en målemetode påvirkes av tilfeldigheter, eller sagt på en annen måte, hvor sikkert man måler det, man faktisk måler (Andersen red.1990:82-83). Ordteiling alene er imidlertid ikke en tilfredsstillende vitenskapelig metode. Som en del av en større analyse er det likevel nyttig for å bekrefte kursomleggingen under Bush-administrasjonen. De kvantitative funnene - det vil si hvor hyppig begrepet røverstat forekommer - vil først og fremst bli brukt som grunnlag for den videre kvalitative analysen. Man kan ikke slå fast her at ett begrep har en mer sentral plass utelukkende på bakgrunn av at det forekommer oftere (Romarheim 2006:29). Slike funn er indikatorer, som må utfylles med kvalitative tekstanalyser (ibid.). Derfor vil jeg supplere med en mer kvalitativ gjennomgang av sikkerhetsstrategiene, med utgangspunkt i noen sammenliknbare indikatorer, som vil bli nærmere beskrevet i kapittel 4. Dette, kombinert med at flere forskjellige metoder tas i bruk, forventes å gi høy reliabilitet.

Et annet aspekt som vektlegges er *validitet*. Valide data forutsetter at det er en god overensstemmelse mellom de teoretiske begreper og de empiriske variabler (Andersen red.1990:82-83). Enkelt sagt handler det om å måle det man faktisk skal måle. Overført til denne analysen blir spørsmålet om hvorvidt sikkerhetsstrategiene er gode indikatorer på om Bush-administrasjonen har lagt om sin politikk overfor røverstater, og hvorfor de endret politikken overfor Irak først. Sikkerhetsstrategien er det dokument hvor amerikanske administrasjoner nedtegner sine langsiktige sikkerhetspolitiske vurderinger. Gitt den grundige vurderingen slike dokumenter blir gjenstand for, både av journalister, akademikere og politiske motstandere, må det forventes også at de er svært grundig gjennomarbeidet og at språket og ordvalg er nøye gjennomtenkt. Jeg vil også argumentere for at kombinasjonen av å se på sikkerhetsstrategiene, og andre skriftlige dokumenter fra Bush-administrasjonen, samt å bruke ekstern litteratur vil gi nødvendig høy grad av validitet.

Robert Philip Weber (1990:10), hevder at en av fordelene med innholdsanalyse, sammenliknet med andre analyseteknikker, er at verken avsenderen eller mottakeren av beskjedene som regel er klar over at den blir analysert. Dette er ikke tilfelle i denne

sammenhengen. Både Clinton- og Bush-administrasjonene var klar over at sikkerhetsstrategiene ville bli grundig analysert. Dette har påvirket språk, så vel som innhold i sikkerhetsstrategiene. Imidlertid må vi anta at dette har vært, og er tilfelle for alle de sikkerhetsstrategiene som amerikanske presidenter utgir og således bør det ikke være en særskilt utfordring her.

Som vist har innholdsanalyse også sine svakheter. Som en del av en større analyse vil den likevel kunne gi en pekepinn på forskjellen i de to presidentenes tilnærming til røverstater, og dermed bidra til å gi verdifull innsikt i den kursomleggingen jeg antar har skjedd i Bush-administrasjonens politikk.

2.3 Komparativ studie

Komparative studier har som formål å sammenlikne to eller flere fenomener. Lijphart beskriver komparativ metode som:

[...] ”social scientific analysis involving observations in more than one social system, or in the same social system at more than one point in time” (Lijphart 1975:160).

Denne studien innehar to komparative elementer: Det første er en undersøkelse av ett empirisk fenomen innenfor samme sosiale system over tid. Jeg ser på USAs politikk overfor røverstater fra Clinton til Bush. Det andre elementet referer til at det tas utgangspunkt i to teoretiske perspektiver som ulike årsaksforklaringer utledes fra. Selv om ikke de to perspektivene i seg selv vil bli sammenliknet, og forklaringer innenfor det ene perspektivet heller ikke utelukker forklaringer innenfor det andre, er det likevel mulig å si at det til en viss grad ligger et slags komparativt element knyttet til en slik fremgangsmåte.

2.4 Casestudie som forskningsstrategi

For å teste ut de mulige årsaksforklaringene som vil bli utledet, vil casestudie benyttes som metodisk fremgangsmåte. Case studie som forskningsstrategi er egnet, ifølge Yin (2003) når

”[...] a ”how” or “why” question is being asked about a contemporary set of events over which the investigator has little or no control” (Yin 2003:9).

Yin (2003) definerer det området, eller den rekkevidden casestudiet dekker:

”A case study is an empirical inquiry that

- investigates a contemporary phenomenon within its real-life context, especially when
- the boundaries between phenomenon and context are not clearly evident” (Yin 2003:13).

Analysen av hvorfor Bush-administrasjonen har endret sin politikk overfor Irak, men ikke overfor for eksempel Iran og Nord er et kontemporært fenomen, hvor relevant adferd ikke kan manipuleres. Det er heller ikke noe klart skille mellom fenomen og kontekst i dette tilfellet, idet det ikke er mulig å studere amerikansk politikk overfor røverstater isolert fra andre staters adferd, og den innenrikspolitiske utviklingen i USA. Det er også vanskelig å studere denne politikken helt atskilt fra utviklingen i det internasjonale samfunnet for øvrig, som kan influere den amerikanske administrasjonens politikk på dette området.

Yin skiller videre mellom ulike case studier ut i fra dens formål, enten *deskriptivt*, *forklarende* eller *forstående* (Yin 2003:3). Formålet er å forklare hvorfor USA gikk til angrep på Irak først.

2.4.1 Valg av case: Hvorfor ikke Libya, eller Syria?

Jeg velger her å gjøre en case studie med ett case, henholdsvis Bush-administrasjonens politikk overfor Irak, Iran og Nord-Korea. Det er selvsagt andre stater det også ville ha vært interessant å se på. For eksempel Libya og Syria. I mai 2002, om lag fire måneder etter at Bush brukte Ondskapens akse-metaforen, utvidet

---

viseutenriksminister John Bolton denne beskrivelsen til også å omfatte Cuba, Libya og Syria (Bolton 2002, og BBC News 2002b).¹⁴ Disse tre kunne sammenliknes med Iran, Irak og Nord-Korea, fordi de aktivt søkte å utvikle masseødeleggelsesvåpen (ibid.). Bolton advarte samtidig mot at amerikanerne kunne komme til å handle overfor disse statene (ibid.).

”States that sponsor terror and pursue WMD [...] must stop. States that renounce terror and abandon WMD can become part of our effort, but those that do not can expect to become our targets” (Bolton 2002).

Bolton anklaget Libya for å fortsette sine forsøk på å skaffe seg kjernefysiske våpen.

”There is no doubt that Libya continues its longstanding pursuit of nuclear weapons. We believe that since the suspension of UN sanctions against Libya in 1999, Libya has been able to increase its access to dual use nuclear technologies. Although Libya would need significant foreign assistance to acquire a nuclear weapon, Tripoli’s nuclear infrastructure enhancement remains of concern” (Bolton 2002).

I 2003 besluttet imidlertid Libyas Muammar Al-Ghadaffi å avslutte sitt atomvåpenprogram. President Bush uttalte i den forbindelse at Libya, med kunngjøringen, hadde begynt prosessen med å gjenforenes fellesskapet av nasjoner (Bush 2003h). I september 2006 utgav det amerikanske Utenriksdepartementet en rapport om status fem år etter terrorangrepene den 11. september 2001 og hva USA har oppnådd siden den gang, og hvilke utfordringer de fortsatt står overfor. Her er Libya trukket frem som et suksesseksempel:

[...] ”Before 9/11, Libya was a designated state sponsor of terrorism, seeking the capability to produce WMD. Today, Libya is off the state sponsors list and has renounced WMD” (U.S.Department of State 2006).

I april 2003 sa president Bush at han trodde Syria hadde kjemiske våpen, og at han forventet at landet samarbeidet (The White House 2003a). I dag er Syria fortsatt på

---

¹⁴ Når jeg refererer til tidligere viseutenriksminister for våpenkontroll og internasjonal sikkerhet, John R. Bolton, som senere ble FN-ambassadør, er det på sin plass å gjøre oppmerksom på at han var omstridt. Øystein Noreng (2003:119) mener at Bolton har gjort seg bemerket som en pågående, dels aggressiv utenrikspolitiker. Bolton har tilknytning til American Enterprise Institute (ibid.), som er en tenketank ofte forbundet med neokonservative. Dog vil jeg argumentere for at han er en relevant aktør, gitt hans sentrale plass som daværende viseutenriksminister.

listen det amerikanske Utenriksdepartementet opererer med over land de hevder sponser terrorisme.

Dette viser at det er flere stater som kunne ha blitt inkludert i caseanalysen. Selv om både Libya og Syria ble sett på som røverstater som hadde til hensikt å skaffe seg masseødeleggelsesvåpen, var det imidlertid ikke det samme politiske fokus fra USA mot Libya og Syria, som det var mot Irak, Iran og Nord-Korea. I tillegg ble også Libya, som vist, fjernet fra listen over røverstater.

Bakgrunnen for valg av case knytter seg derfor først og fremst til aktualitet og antatt relevans i forhold til problemstillingen. Valget av Irak gir seg selv, i og med at problemstillingen direkte bygger på Bush-administrasjonens tilnærming til nettopp denne staten. President Bush har også selv, gjennom betegnelsen Ondskapens akseformuleringen, i det minste retorisk, oppgradert trusselen fra særlig de tre statene Irak, Iran og Nord-Korea. Alle de tre statene synes også å gjennomgående ha figurert på listen over det amerikanerne har kalt røverstater.

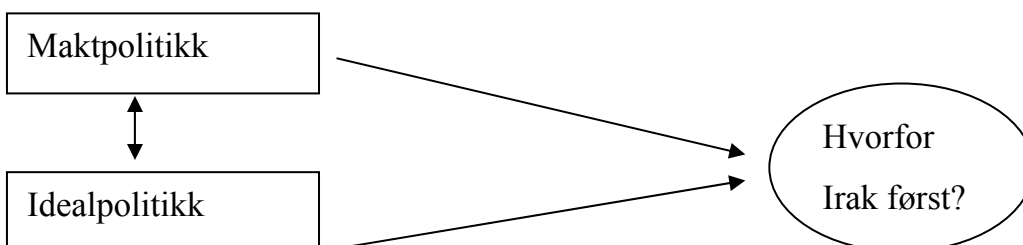
En case studie med ett case defineres som en singel-case design (Yin 2003:40). Ifølge Yin er en multipel-case studie å foretrekke – dersom du har valget, og ressurser – framfor single-case design (Yin 2003:53). Når jeg likevel velger en single case design har det først og fremst å gjøre med oppgavens omfang. Bush-administrasjonens politikk overfor tre røverstater slås her sammen og defineres som ett case. Dette bunner ut i studiens utgangspunkt om at Bush-administrasjonen i sin offisielt uttalte politikk tar til orde for en ny, og generisk tilnærming overfor alle røverstater. En annen fremgangsmåte kunne ha vært å dele opp politikken overfor de ulike landene, og derigjennom få tre case. Et slikt multipel-case studium blir ofte oppfattet å være mer robust (Yin 2003:46). Det er også mulig å utvide analysen til å omfatte flere røverstater. En avveining er da hvorvidt flere case ville ha bidratt til gjøre den empiriske materien uoversiktlig heller enn å bidra til å gjøre den mer robust. Med ett case antar jeg materien vil gi den nødvendige oversikt.

2.5 Modeller som analytisk hjelpemiddel

”Conceptual models not only fix the mesh of the nets that the analyst drags through the material in order to explain a particular action; they also direct the analyst to cast nets in select ponds, at certain depths, in order to catch the fish he is after” (Allison og Zelikov 1999:4).

Det metodiske utgangspunktet for denne oppgaven er at det kan være vanskelig å finne frem til absolutte forklaringer på hvorfor president Bush har lagt om sin politikk overfor røverstater, men ikke gjennomfører denne konsekvent. De to arbeidshypotesene danner retning for søken etter forklaringer. Siden disse er generelle i sin utforming, er det imidlertid hensiktsmessig å foreta en ytterligere operasjonalisering på basis av den teoretiske gjennomgangen. Det vil, som nevnt, gjøres ved å finne frem til noen mulige årsaksforklaringer. Som hjelpemiddel er det hensiktsmessig å utvikle en modell. Andersen definerer en modell som et begrepsapparat, hvor relasjonene mellom de enkelte begreper er klart angitt (Andersen red.1990:84). Modeller søker man å bygge opp som forenklete systemer av det utsnitt av virkeligheten som man ønsker å studere (ibid.).

Multivariat analyse innebærer å undersøke sammenhengen mellom flere variabler samtidig (Andersen red. 1990:159). Modellen består av to uavhengige variabler og én avhengig. Den avhengige, det vil si det som skal forklares, er hvorfor Bush-administrasjonen valgte Irak først for å gjennomføre sin nye politikk. De uavhengige variablene, det vil si det som skal forklare, er *maktpolitikk* og *idealpolitikk*. Modellens funksjon skal være kausalitet, det vil si forklarende.

Modell 2.1: Multivariat kausalmodell.

Siden jeg tar utgangspunkt i variabler som ikke er gjensidig utelukkende, er det angitt en relasjon også mellom de ulike variablene.

2.6 Kilder og oppsummering av metoden

Kildematerialet består foruten de nevnte sikkerhetsstrategiene, som vil være de primære kildene, av offentlig tilgjengelig skriftlig materiale som taler, presseuttalelser, bøker, rapporter og nyhetsstoff. Hovedvekten vil være på amerikanske kilder.

Kongressen har i henhold til den såkalte "Goldwater-Nichols Act" fra 1986, pålagt Administrasjonen å fremlegge en sikkerhetsstrategi hvert år. Under Bush vil jeg se på de allerede nevnte sikkerhetsstrategiene fra henholdsvis 2002 og 2006. Strategiene har samme navn: "The National Security Strategy of the United States of America" (NSS 2002), og "The National Security Strategy of the United States of America (NSS 2006)". Når det gjelder Clinton-administrasjonens politikk vil jeg avgrense oppgavens empiriske fokus til slutten av Clintons siste presidentperiode, fra 1997-2000.¹⁵ Jeg vil se på de to siste nasjonale sikkerhetsstrategiene han la frem: Strategiene fra 1999, "A National Security Strategy for a New Century", og fra 2000 "A National Security Strategy for a Global Age". Siden formålet er å kontrastere denne politikken med den som nåværende president Bush fører, er det hensiktsmessig å velge strategier som ligger nærmest mulig hverandre i tid. To strategier er valgt for å kunne synliggjøre kontinuitet i en administrasjons politikk overfor denne gruppen stater. Dokumentene har ulik størrelse. Clinton-administrasjonens dokument fra 2000 er på hele 84 sider. Strategien fra 1999 er på 52 sider og dermed mer identisk i størrelse med Bush-administrasjonens strategier som var på henholdsvis 31 sider i 2002 og på 49 sider i 2006. I den kvantitative innholdsanalysen vil imidlertid dokumentenes ulike lengde bli veiet opp for.

Når det gjelder taler, vil særlig to taler av president Bush være sentrale. Presidentens State of the Union tale den 29. januar 2002, og hans tale til avgangselevne ved West Point, det amerikanske militærakademiet, 1. juni samme år. Sekundærlitteratur vil også bli tatt i bruk. Anthony Lakes artikkel i *Foreign Affairs* 1994, ”Confronting Backlash States”, er viktig i beskrivelsen av Clinton-administrasjonens politikk overfor disse statene. Det samme vil Robert S. Litwaks bok, ”Rogue States and U.S. Foreign Policy”, være. Bob Woodwards bok ”Plan of Attack” vil være særlig sentral i fremstillingen av Bush-administrasjonens tilnærming til røverstater.¹⁶

I dette kapitlet har jeg gjennomgått metodikken studien vil være tuftet på, det vil si hvordan jeg har til hensikt å tilnærme meg problemstillingen. Flere forskjellige metoder vil bli brukt for å belyse den kursomleggingen Bush-administrasjonen har foretatt overfor røverstater, og i neste omgang hvorfor denne nye kursen så langt bare har blitt gjort gjeldende overfor Irak. Hensikten med studien er ikke å forsøke å avdekke den hele og fulle sannhet, men snarere gi et innblikk i mulige plausible årsaksforklaringer.

---

¹⁵ President William Jefferson Clinton ble innsatt som USAs 42. president den 1. januar 1993. Han ble gjenvalgt ved valget i 1996, og satt i to perioder.

¹⁶ Bob Woodwards bok bygger på bakgrunnsintervjuer med mer enn 75 nøkkelpersoner som var involvert i hendelsene som ledet frem mot forkjøpsangrepet mot Irak. Woodward, mangeårig journalist og redaktør i *The Washington Post*, er kjent som mannen som var med på å avsløre Watergate-skandalen i 1972, som endte med at president Nixon gikk av som USAs president.

3. Teoretisk perspektiv – mulige årsaksforklaringer

Den teoretiske gjennomgangen har som formål å kartlegge mulige årsaksforklaringer. Det naturligste er derfor å søke etter mulige forklaringer i administrasjonens egne argumenter. President Bush begrunner selv innføringen av forkjøpsdoktrinen prinsipielt med at nye trusler krever nye virkemidler. De tradisjonelle sikkerhetspolitiske doktrinene om oppdemming og avskrekking er både betydningløse, og ikke lenger mulig å gjennomføre overfor de nye truslene. I den tidligere nevnte talen på West Point presenterte Bush resonnement bak endringen:

“For much of the last century, America's defense relied on the Cold War doctrines of deterrence and containment. In some cases, those strategies still apply. But new threats also require new thinking. Deterrence - the promise of massive retaliation against nations - means nothing against shadowy terrorist networks with no nation or citizens to defend. Containment is not possible when unbalanced dictators with weapons of mass destruction can deliver those weapons on missiles or secretly provide them to terrorist allies” (Bush 2002b).

Ut i fra dette resonnementet skulle man i utgangspunktet anta at alle røverstater de facto skulle bli møtt med en mer offensiv tilnærming fra USA. Det er som sagt ikke tilfelle. Både overfor Iran og Nord-Korea videreføres i hovedtrekk de virkemidlene som Clinton-administrasjonen brukte. Det kan dermed synes som om Bush-administrasjonen ikke har så liten tro på avskrekking og oppdemming som de selv hevder. Siden den offisielle begrunnelsen for forkjøpsdoktrinen bare leder meg et stykke på vei, må det derfor også finnes andre forklaringer som kan bidra til å gi svar.

De to arbeidshypotesene har som vist røtter i to teoretiske retninger i studiet av internasjonal politikk; realismen og liberalismen (jmfør 1.2.3). Jeg vil først i korte trekk gjøre greie for realismetradisjonen og sette søkelyset på noen særtrekk ved den. Deretter vil jeg foreta en gjennomgang av liberalismetradisjonen, og på samme måte identifisere noen hovedpunkter i teorien.

3.1 Teoretisk rammeverk I: Realismen

“For the realists, then, the great issues of international politics have to do with security, war, and peace” (Holsti 1992:68).

Realismen har vært den dominerende teorien innenfor studiet av internasjonal politikk (Dunne og Schmidt 2004:161, 165).¹⁷ Tradisjonens politiske tenkere er navn som Thukydid, Machiavelli, Hobbes, Rosseau, og Hans J. Morgenthau. Sistnevnte blir regnet som den moderne realismens far. Samtidig representerer han også den klassiske realismen, den retningen som dominerte teori og praksis innenfor internasjonal politikk etter den annen verdenskrig (Buzan m.fl.1993:3).

Realismen er ingen entydig teoretisk retning. Periodisk er det vanlig å snakke om at den klassiske realismen varte fram til det 20. århundret, den moderne realisme fra rundt 1939 og fram til 1979, og neorealisme fra 1979 og fremover. Kenneth Waltz er representant for neorealismen, eller nyrealismen.¹⁸ Fra 1960-tallet og framover begynte det å argumenteres for, og ble etter hvert akseptert, at metodologien og teorien til klassisk realisme var foreldet (Buzan m.fl.1993:2). Waltzs bok ”Theory of International Politics” som kom i 1979, formet mye av den teoretiske debatten i 1980-årene (Buzan m.fl.1993:1).

Til tross for at det eksisterer ulike varianter av realismen er det likefullt mulig å trekke ut noen momenter som de fleste realister synes å enes om. Dunne og Schmidt mener dette er stateres suverenitet, overlevelse, selvhjelp (Dunne og Schmidt 2004:163-165).¹⁹ Realister anser den suverene stat for å være enhetlig og den

---

¹⁷ De kritiske innvendingene mot realismen er likevel mange. Kritikken setter kanskje særlig søkelys på at realismen er foreldet, og at den ikke egner seg til å forklare forholdet mellom stater i dagens internasjonale politiske system. Kritikken omfatter blant annet det at stater i dag ikke er de eneste aktører i det internasjonale politiske system, det at militærmakt ikke alltid egner seg i alle sammenhenger og at ”myk-makt” ikke eksisterer innenfor realismen (se blant annet Joseph S. Nye *The Paradox of American Power*), for å nevne én.

¹⁸ Også betegnelsen nyrealisme er blitt brukt i minst tre forskjellige betydninger (Østerud, 1991:273-274). For det første brukes den om en modifisert utgave av realismen, hvor blant annet også ikke-statlige aktører erkjennes som reelle faktorer. For det andre er betegnelsen brukt om en nyere strukturell realisme, hvor det anarkiske statssystemet betraktes som en analogi til et frikonkurranse-marked, med maktbalanse som en automatisk mekanisme i spillet mellom statlige aktører. Waltz er kanskje den fremste representanten for et slikt syn. For det tredje er nyrealisme brukt om en spillteoretisk variant, der konflikt eller samarbeid forklares gjennom et spill mellom rasjonelle aktører som vil sikre sin egeninteresse under gjensidig usikkerhet (Østerud 1991:274).

¹⁹ Dunne og Schmidt (2004:163-165) bruker begrepet *statism*, som her forstås som stateres suverenitet.

viktigste aktøren i det internasjonale politiske system. Det legges til grunn at det internasjonale systemets struktur er anarkisk. Følgene er en stadig maktkamp mellom stater. Dette fører oss over til det andre prinsippet; overlevelse. Den suverene stats overlevelse er den overordnede nasjonale interesse. *Selvhjelp* er den tredje grunnpilaren innenfor realismen. Selvhjelp er en konsekvens av det internasjonale systemets anarkiske struktur, og viser til at enhver stat selv må ta ansvar for sin egen sikkerhet (Dunne og Schmidt 2004:163-165).

Ut i fra dette er det særlig fire særtrekk ved realistens tenkesett som utkrystalliserer seg, hvorav det ene refererer seg til systemet, mens de tre andre har å gjøre med aktørenes – statenes – adferd innenfor dette systemet. I det videre vil jeg fokusere på det internasjonale systems anarkiske struktur, og på staters nasjonale interesse, sikkerhet, og makt.

3.1.1 Anarki

Innenfor realismen sees det internasjonale politiske system som et anarki, i betydningen av at det mangler en overordnet myndighet som står over de suverene statene (Dunne og Schmidt 2004:163, 164). Innenfor dette systemet rivaliserer stater. Dermed har også staters overlevelse høyeste prioritet. Under anarkiet kan denne ikke garanteres (ibid.164).

Dette anarkiet er heller ikke bare en trussel mot staters overlevelse. Det utløser også et sikkerhetsdilemma, i form av en usikkerhet knyttet til andre staters maktpolitiske motiver (se 3.1.3). Det anarkiske statssystemets karakter nødvendiggjør derved ervervelse av militær evne tilstrekkelig til i det minste å avskrekke angrep.

3.1.2 Nasjonal interesse

Det andre særtrekket ved realistenes tanke sett er betydningen av nasjonal interesse. Realister anser stater og regjeringers forsøk på å ivareta nasjonale interesser som helt sentralt. Stater søker å maksimere sine interesser. Makt er ulikt fordelt, og intuitivt har stater med mer makt større sjans til å overleve enn stater med mindre makt (Dunne og Schmidt 2004:164). Likevel; uavhengig av hvor mye makt en stat har, er selve kjernen i stater nasjonale interesser uansett overlevelse (ibid.). Enhver stat søker å ivareta nasjonale interesser, primært ved hjelp av militærmakt, fordelingen av militærmakt derimot avgjør statens eksistensbetingelse (Hovi og Malnes 2001:327).

”Survival is a prerequisite to achieving any goals that states may have, other than the goal of promoting their own disappearance as political entities” (Waltz 1979:91).

Stater har selvsagt andre interesser, som økonomiske, miljømessige og menneskelige, men dersom deres eksistens er truet, har ingen av disse interessene noen mulighet for å bli realisert (Dunne og Schmidt 2004:164).

3.1.3 Sikkerhet - først og fremst

Fordi stater overlevelse har første prioritet, er søken etter sikkerhet enhver nasjonalstats viktigste oppgave. Enhver stat er selv ansvarlig for sitt eget ve og vel og for å sikre overlevelse (Dunne og Schmidt 2004:164). Dette fører samtidig til et klima preget av permanent usikkerhet, omtalt som *sikkerhetsdilemmaet*. Wheeler og Booth definerer sikkerhetsdilemmaet som:

”When the military preparations of one state create an unreasonable uncertainty in the mind of another as to those preparations are for ”defensive” purpose only (to enhance its security in an uncertain world) or whether they are for offensive purposes (to change status quo to its advantage)” (Wheeler og Booth 1992:30).

Dette sikkerhetsdilemmaet er uløselig og dermed så forblir stater mistroiske overfor hverandre (Dunne og Schmidt 2004:303-304). Slik har også realister en pessimistisk holdning når det gjelder samarbeidet mellom stater.

3.1.4 Det handler om makt

”International politics, like all politics, is a struggle for power. Whatever the ultimate aims of international politics, power is always the immediate aim” (Morgenthau 1948:13). Fordi stater rivaliserer blir internasjonal politikk en kamp om makt. Morgenthau legger følgende forståelse til grunn for politisk makt:

”Political power is a physiological relation between those who exercise it and those over whom it is exercised. It gives the former control over certain actions of the latter through the influence which the former exert over the latter’s minds. That influence may be exerted through orders, threats, persuasion, or a combination of any of these” (Morgenthau 1948:14).

Siden en stats formål er å overleve innenfor et anarkistisk system, er det å skaffe seg makt det eneste logiske, og det uunngåelige mål for utenrikspolitikken. Makt er derfor helt avgjørende for realister, og har tradisjonelt blitt definert snevert i betydningen militærstrategisk makt (Dunne og Schmidt 2004:164). Morgenthau (1948:80-108) trekker frem en del komponenter han mener er med på å utgjøre en nasjons makt. Geografi, naturressurser, teknologi²⁰, militær beredskap, og befolkning er blant disse. Det er kanskje likevel militærmakt man tradisjonelt forbinder med det å ha makt innenfor det internasjonale politiske systemet. Morgenthau viser også til at det er denne faktoren som også gir de andre komponentene geografi, naturressurser og teknologi sin virkelige betydning (Morgenthau 1948:88).

Siden alle stater i henhold til denne tradisjonen søker å maksimere sin makt, er maktbalanse å foretrekke idet det blir en stabiliserende mekanisme. På samme måte blir det viktig å bygge allianser. Hvis en stats overlevelse, eller en gruppe av svake stater trues av en hegemonisk stat eller koalisjon av sterkere stater, bør disse slå seg sammen og etablere en formell allianse som kan fungere som en motvekt (Dunne og Schmidt 2004:164).

---

²⁰ Morgenthau snakker om industriell kapasitet (ibid.:86). Jeg finner det mer naturlig i dag å snakke om teknologi.

3.2 Teoretisk rammeverk II: Liberalismen

Selv om realismen har vært sett på som den dominerende teorien i internasjonal politikk, har liberalismen fremstått som dens historiske alternativ (Dunne 2004:186). Den liberalistiske tradisjonen går så langt tilbake som til John Locke og hans tenkning i det 17. århundret (ibid.:188). Fra da av har liberale ideer formet vår tenkning omkring forholdet mellom myndigheter og folket (ibid.).

Immanuel Kant og Jeremy Bentham var to av de ledende liberalere i opplysningstiden (Dunne 2004:188). I det 20. århundret influerte liberal tenkning den politiske eliten og opinionen i mange vestlige land etter den første verdenskrig, en periode som oftest innenfor det akademiske studiet av internasjonal politikk refereres til som *idealismen* (Dunne 2004:186). Det var også en kort periode med liberal tenkning etter den andre verdenskrig med dannelsen av FN, men denne ble raskt avløst av den kalde krigens maktpolitikk. På 1990-tallet kom liberalismen igjen tilbake, idet vestlige ledere krevde en Ny Verdensorden (ibid.).

Heller ikke liberalismen er noen ensartet bevegelse. Tim Dunne skiller mellom opplysningstidens liberale tenkning, liberal idealisme, liberal insitusjonalisme og neoliberalisme (Dunne 2004:186, 195).

3.2.1 Maktpolitikk et produkt av ideer

I motsetning til realister som legger avgjørende vekt på maktforhold og nasjonale sikkerhetsbehov i internasjonal politikk, mener idealister som vist (jamfør 1.3.1) at idealer, ønsker og prinsipper kan påvirke politikken – og forholdet mellom stater – på avgjørende måter (Østerud 1991:268). Liberalister ser maktpolitikk som et produkt av ideer.

“Liberals argue that power politics itself is the product of ideas, and crucially, ideas can change. Therefore, even if the world has been inhospitable to Liberalism, this does not mean that it cannot be remade in its image” (Dunne 2004:186).

Dunne (2004:186) har en fire-dimensjonal definisjon av liberalisme: For det første er alle innbyggere innenfor en liberalistisk tankegang juridisk likestilt og innehar visse grunnleggende rettigheter til utdanning, tilgang til fri presse og religiøs frihet. For det andre er den lovgivende forsamling i en stat den eneste legitime myndighet innsatt av folket, hvis grunnleggende rettigheter ikke kan krenkes. For det tredje er eiendomsretten en nøkkeldimensjon ved individets frihet. For det fjerde, og siste, fremholder liberalismen at det mest effektive system for økonomisk utveksling er det som styres av markedet og ikke er underlagt byråkratiske reguleringer og kontroll verken innenlands eller utenlands (Dunne 2004:186).

3.2.2 Stater ikke de eneste aktører

Stanley Hoffman mener at essensen i liberalismen ligger i selvbeherskelse, moderasjon, kompromiss og fred, men at essensen i internasjonal politikk er det eksakt motsatte; i beste fall vanskelig fred, eller krigslignende tilstand (i Dunne 2004:186). Av den grunn betoner liberalister behovet for internasjonale institusjoner og organisasjoner for å motvirke konflikter. Slik oppfatter ikke liberalistene suverene stater som eneste aktører i det internasjonale politiske system, eller som enhetlige. Den tiltagende integrasjonsprosessen, der stater avstår nasjonal myndighet til overnasjonale organer, bidrar til å forsterke den gjensidige avhengigheten mellom stater.

3.2.3 Demokrati og markedsøkonomi

Innenfor en liberalistisk tankegang omfatter staters mål også mer enn bare sikkerhet. Liberalistene vektlegger demokrati, sekularisme og kapitalisme som verdier å etterstrebe for å skape fred og orden i verden. Samarbeid er nødvendig på grunn av gjensidig økonomisk avhengighet. En verden av liberale demokratier vil være en fredelig verden, hvor hver enkelt stat samtidig førte en åpen økonomisk politikk til det felles beste (Østerud 1991:269). Liberalistene legger videre til grunn at individene

---

har felles interesser, og derfor ønsker å samarbeide. De ser også en parallell mellom individene og suverene stater.

“Liberals see a further parallel between individuals and sovereign states. Although the character of states may differ, all states are accorded certain ‘natural’ rights, such as the generalized right to non-intervention in their domestic affairs”(Dunne 2004:187).

I motsetning til realister, hvor mennesker og stater er egoister og nettopp konfliktene og motsetningene mellom dem står sentralt. Jeremy Bentham (i Dunne 2004:190) skal ha argumentert for at:

”[...] between the interests of nations there is nowhere any real conflict”.

3.2.4 Anarkiet kan modifiseres

Liberalismen vektlegger hvordan anarkiets betydning i det internasjonale system kan modifiseres, hvordan krig kan hindres og hvordan institusjonell og transnasjonal utvikling kan bidra til økt samarbeid på tvers av landegrensene. Kjernepunktet i den klassiske liberalismen er tanken om individets ukrenkelige frihet, og forestillingen om at samarbeid, fred og fremskritt er mulig. Krig er dermed ikke en uunngåelig konsekvens av det internasjonale systemets anarkiske struktur. Slik inntar liberalistene et mer optimistisk verdensbilde enn realistene.

Dette er grovt sett hovedtrekkene innenfor henholdsvis realismen og liberalismen. For realister er begreper som makt, sikkerhet og nasjonal interesse sentrale i en stats utenrikspolitikk, nettopp fordi det baserer seg på et internasjonalt system som er anarkistisk i sin struktur. Realisters utgangspunkt er et mer pessimistisk grunnsyn, hvor det først og fremst handler om overlevelse for den enkelte stat. Derav følger også en kontinuerlig rivalisering mellom stormakter. Liberalister derimot legger til grunn et mer optimistisk verdensbilde. Innenfor liberalismen står begreper som demokrati, markedsøkonomi og samarbeid mellom stater for å unngå krig, sentralt. Det internasjonale systemets anarkiske struktur kan modifiseres.

Hvilke mulige forklaringer på Bush-administrasjonens politikk overfor røverstater kan så utledes fra disse teoretiske perspektivene?

3.3 Mulige årsaksforklaringer

Gitt at alle røverstater vurderes som reelle trusler mot USA, og at de må møtes med nye virkemidler – slik Bush-administrasjonen har slått fast– hva kan da være med på å forklare hvorfor Irak ble valgt først? Med referanse til de særtrekkene ved realismen og liberalismen vil jeg på denne bakgrunn ta utgangspunkt i følgende forklaringer: Militære realiteter, demokratisering, geopolittikk, uløst sikkerhetssituasjonen knyttet til Irak, olje, generell utenrikspolitisk tenkning hos Bush-administrasjonen, sikkerhetsdilemmaet og det har hele tiden handlet kún om Irak.

Forklaringene har en slagside i retning av den realistiske tilnærmingen. Det er i utgangspunktet kun den om demokratisering man umiddelbart vil anta å være forankret i liberalismen. Imidlertid skal jeg vise at også den kan ha et realistisk utgangspunkt (jamfør 1.3.2). Samtidig er det rimelig å legge til grunn – all den tid Bush-administrasjonen selv har fremhevet det – at forklaringen som går på mer generell utenrikspolitisk tenkning hos Bush-administrasjonen vil være en kombinasjon av en liberalistisk og en realistisk forklaring.

Militære realiteter: Minste motstands vei?

Gitt at Bush-administrasjonens mål er å fjerne den trusselen mot internasjonal fred og sikkerhet som røverstater utgjør, med militærmakt om nødvendig, vil spørsmålet om militære realiteter melde seg. Dersom man vurderer å angripe en annen stat, er det avgjørende hvilke militære kapasiteter man risikerer å bli møtt med. Kan militære realiteter ha forklaringskraft?

Demokratisering

Vi har sett at flere liberale stater vil redusere muligheten for væpnet konflikt. Bush-administrasjonen har et ambisiøst mål om demokratisering og regimeendring. Om

---

nødvendig skal dette skje med militærmakt. Kan ambisjonen om demokratisering være med på å forklare hvorfor Irak ble valgt foran Nord-Korea og Iran?

Geopolitikk

Denne forklaringen tar utgangspunkt i en geopolitisk tenkning, hvor forholdet mellom USA og andre stormakter står sentralt. Noe av det som kan bidra til å svekke USAs maktpolitiske dominans i dag er at andre stater styrker sin relative makt. Har behovet for å styre den geopolitiske utviklingen vært styrende for USAs vurderinger av hvilken av røverstatene som skulle velges først?

Uløst sikkerhetssituasjon knyttet til Irak?

Siden Gulf-krigen i 1991 har USA vært sterkt involvert i å overvåke flyforbudssoner over både sør- og nord-Irak. Dette har medført jevnlig flyvninger over området og har påført USA kostnader. Kan en slik uløst sikkerhetssituasjon knyttet til Irak bidra til å forklare hvorfor Irak ble valgt ut først?

USAs oljeinteresser

Som vist er naturressurser en viktig komponent i en nasjons makt. Olje har fra flere hold blitt trukket frem som det egentlige motivet bak den amerikanske invasjonen av Irak i 2003. Irak er verdens nest største oljeprodusent. Bare Saudi-Arabia er større (Claes 2005:52). Kan USAs behov for å kontrollere oljeressurser bidra til å forklare hvorfor Irak ble valgt først?

Generell utenrikspolitisk tenkning hos Bush-administrasjonen

De neokonservative fikk etter hvert stor innflytelse over Bush-administrasjonens utenrikspolitikk. Andre betegnelser på denne gruppen er ”ekspansjonister” (Melby 2002 og 2004:129-142), regimeendrerne (Thune 2003:29), og liberale imperialister (Daalder og Lindsay 2003), for å nevne noen. Jeg velger her betegnelsen neokonservative. Det var særlig i Pentagon og i kretsen rundt visepresident Dick

Cheney at denne gruppen fikk sitt fotfeste (Melby 2002:16).²¹ Deres utenrikspolitiske tankesett kretser i stor grad omkring ønsket om å bruke USAs unike maktposisjon til å forandre verden. Kan den generelle tenkningen i Bush-administrasjonen, med en sterk neokonservativ innflytelse, være med på å forklare hvorfor USA valgte Irak først?

Sikkerhetsdilemmaet

Etter terrorangrepene den 11. september vokste det frem et sikkerhetsdilemma. I kjølvannet av terrorangrepene ble det skapt en atmosfære som gjorde at det var enklere å handle, og kanskje feile, enn å ikke handle i det hele tatt. Hva hvis terroristene slo til igjen, uten at Bush-administrasjonen hadde foretatt seg noe for å forhindre det? Fantes det en kopling mellom terrorangrepene og Saddam Hussein? Spørsmålet er om dette eventuelle sikkerhetsdilemmaet kan bidra til å belyse valget av Irak først.

Det handlet bare om Irak

En mulig forklaring kan være at det i realiteten alltid var Irak det var snakk om, og at det dermed aldri var hensikten å implementere en endret politikk overfor andre røverstater som Iran og Nord-Korea. Det egentlige mål var Irak. Helt siden begynnelsen på 1990-tallet har det foreligget planer – i Pentagon – om å styrte Saddam Hussein. Kan det være at disse planene i realiteten var det som skulle videreføres?

3.4 Oppsummering

I dette kapitlet er det teoretiske fundamentet for caseanalysen lagt. Ved å ha gjennomgått realismens og liberalismens viktigste hovedtrekk har noen mulige årsaksforklaringer på probemstillingen utkrystallisert seg. Disse vil så i caseanalysen bli prøvd ut på empirien.

---

²¹ Vsepresident Dick Cheney, var forsvarsminister for George W H. Bush, fra mars 1989 til januar 1993 (Det Hvite Hus).

---

4. Empiri I: Politikken overfor røverstater fra Clinton til Bush

For å kartlegge og beskrive kursomleggingen under president Bush, vil fremgangsmåten være å gå gjennom politikken i store trekk under Clinton, og deretter under Bush. Ved hjelp av en komparativ innholdsanalyse av de nasjonale sikkerhetsstrategiene (jamfør 2.2 og 2.3) skal jeg belyse kursomleggingen nærmere. Sentrale begreper som avdekkes underveis, vil bli definert.

For å få et best mulig grunnlag for analysen, vil jeg ta utgangspunkt i noen sammenliknbare indikatorer. Jeg velger inndelingen Robert S. Litwak (2000:3) benytter når han beskriver Clinton-administrasjonens røverstatspolitikk:

”The Clinton administration’s rogue state policy [...] comprises the *criteria* by which states are included in (or excluded from) this category, the determination of policy *objectives*, and the selection of appropriate *strategies* and policy *instruments* [...]” (ibid.).

Litwak tar utgangspunkt i at politikken overfor røverstater under Clinton for det første besto av de *kriteriene* som er utslagsgivende for hvorvidt en stat faller innenfor eller utenfor kategorien røverstat, dernest *fastsettelsen av de politiske mål*, og til sist *valg av hensiktsmessige strategier og instrumenter* for å nå disse målene. Det er grunn til å anta at den samme oppbygging i stor grad ligger til grunn for Bush-administrasjonens policy utforming, og jeg vil derfor ta utgangspunkt i disse. En slik ramme – selv om den kan innebære en viss grad av forenkling - er etter min mening fruktbar som utgangspunkt. Indikatorene er en måte å strukturere empirien på. I tillegg vil jeg tilføre et fjerde element, *trusselvurdering*. Tilføyelsen har å gjøre med antakelsen om at det blant annet er nettopp her at en av forskjellene i tilnærming fra Clinton til Bush finnes.

Selv om formålet her ikke er en fullstendig kronologisk gjennomgang av politikken vil jeg likevel begynne med den første først; Clinton-administrasjonens politikk.

4.1 Røverstatspolitikken under Clinton

Første gang Clinton-administrasjonen brukte røverstatsbegrepet i et offentlig dokument var i sikkerhetsstrategien fra 1995 (Clinton 1995:i, iii og 13). Året før hadde imidlertid Anthony Lake, presidentens nasjonale sikkerhetsrådgiver, i en artikkel *Foreign Affairs* trukket opp problematikken omkring det han kalte for ”backlash”, ”rogue” eller ”outlaw states” (Lake 1994).²² Her rubriserte Lake statene Irak, Iran, Nord-korea, Libya, og Cuba under navnet ”backlash” eller ”rogue states” (ibid.).

4.1.1 Kriterier for en røverstat

Disse statene hadde noen felles karakteristika; de var styrt av klikker som kontrollerte sin makt gjennom tvang, de undertrykket grunnleggende menneskerettigheter og fremmet radikale ideologier (Lake 1994:46). Mens landenes politiske systemer varierte, delte dets ledere en felles antipati mot folkelig deltakelse som kunne underminere regimet. Disse nasjonene viste en manglende evne til å ta del i utenomverdenen, og de fungerte heller ikke effektivt i allianser, selv ikke med likesinnede. De var ofte på defensiven, og i økende grad kritisert og gjenstand for sanksjoner i internasjonale fora (ibid.). Til sist delte disse statene en slags beleiringsmentalitet. Derav fulgte at disse statene gav seg i kast med ambisiøse og kostbare militære programmer – spesielt innenfor masseødeleggelsesvåpen og systemer for å ta i bruk disse våpnene - i en søken etter en kompensasjon for å beskytte sine regimer eller å fremme sine hensikter internasjonalt (Lake, 1994:46). Lakes kriterier er ikke detaljert gjengitt i de nasjonale sikkerhetsstrategiene, men som jeg skal vise er det disse Clinton-administrasjonen legger til grunn.

---

²² Lakes artikkel *Confronting Backlash States*, ble mest kjent for hans utarbeidelse av ”dual containment”- strategien. En strategi for å demme opp for både Iran og Irak (Litwak 2000:2).

4.1.2 Trusselvurdering: Røverstater som mottakere av masseødeleggelsesvåpen

I strategien fra 1999 utgjør røverstater en sentral del av trusselbildet. Selve røverstatsbegrepet er nevnt direkte seks ganger i denne strategien. Rogue State(s) fire ganger, ”outlaw states” én gang og ”rogue nations” én gang. Første gang det nevnes er i forbindelse med utviklingen av et nasjonalt missilforsvar:

”[...] while discussing modification of the Anti-Ballistic Missile Treaty to allow for development of a national missile defense against potential rogue state attacks” (Clinton 1999:iii).

Sikkerhetsstrategien oppstiller seks former for trusler mot amerikanske interesser. To av disse relaterer seg til røverstater. Den første trusselen, som kommer fra *spredning av farlig teknologi*, har direkte henvisning til røverstater:

“[...] Weapons of mass destruction pose the greatest potential threat to global stability and security. Proliferation of advanced weapons and technologies threatens to provide rogue states, terrorists and international crime organizations with the means to inflict terrible damage on the United States, our allies and U.S. citizens and troops abroad” (Clinton 1999:2).

Den andre trusselen er det som omtales som *regionale- eller statssentrerte trusler*. Her brukes ikke betegnelsen røverstat direkte, men det er tydelig at det er dette det siktes til når det snakkes om et antall stater som har kapabiliteter og vilje til å true USAs nasjonale interesser gjennom tvang eller aggresjon:

”They continue to threaten the sovereignty of their neighbors, economic stability, and international access to resources. In many cases, these states are also actively improving their offensive capabilities to deliver these weapons over long distances” (Clinton 1999:2).

Trusselvurderingen i forhold til røverstater skriver seg på denne måten tilbake til kriteriene som Lake tok i bruk i 1994 (jamfør 4.1.1).

Clinton gikk, som omtalt, vekk i fra røverstatsbegrepet i juni 2000 (Litwak 2002-2003:57). Den nasjonale sikkerhetsstrategien som ble presentert det året inneholdt derfor ikke denne eksakte karakteristikken. Slik ble også røverstats-retorikken tonet

ned. Dog ble den ikke fjernet helt, idet alternative beskrivelser ble brukt. Tidligere utenriksminister Madeline Albright brukte, som nevnt, betegnelsen "states of concern" men i selve sikkerhetsstrategien ble det gjennomgående brukt "potential regional aggressors" (Clinton 2000:7). I tillegg brukes betegnelsen "states that threaten international peace and security" (ibid.:17), "proliferant states" (ibid.:18), "countries of particular concern" (ibid.:48), og "threats to regional stability and energy security" (ibid.:74).²³ Totalt er formuleringer som ser ut til å fungere som erstatning for røverstatsbegrepet brukt 11 ganger i strategien.

Siden strategiene har ulik lengde (jamfør 2.6), må vi ta høyde for antall sider når vi sammenlikner. Tar vi antallet sider og deler det på antall ganger røverstatsbegrepet forekommer, får vi tallet 8,66 for 1999-strategien, og 7,63 for 2000-strategien. Med andre ord forekommer de alternative røverstatsbegrepene oftere i Clintons siste strategi, enn det selve røverstatsbegrepet gjør i den første.²⁴ Dette til tross for at retorikken ble nedtonet. Siden de alternative begrepene faktisk nevnes oftere, er det mye som tyder på at det fortsatt var den samme trusselvurderingen som lå til grunn i denne strategien, som i 1999. Dette viste også daværende utenriksminister Madeleine Albright i et intervju den 19. juni 2000:

"We are now calling these states 'states of concern' because we are concerned about their support for terrorist activities, their development of missiles, their desire to disrupt the international system [...]" (BBC News 2000).

Totalt for de to strategiene under Clinton er hyppigheten av røverstatsbegrepet 16,29. Dette tallet er en indikator som kún gir mening når vi gjør samme øvelse i Bush sine strategier, og sammenlikner tallene vi får. Jeg kommer tilbake til dette under 4.2.1.

---

²³ Når det gjelder betegnelsen "countries of particular concern" knytter det seg først og fremst til de statene som Clinton-administrasjonen mener bryter religionsfriheten (ibid.:48).

²⁴ Jo lavere tall, jo hyppigere forekommer begrepet.

Clinton-administrasjonen oppfattet røverstater som en trussel av særlig to grunner: De utgjorde en trussel mot regional stabilitet fordi de truet suvereniteten til nabostater, den økonomiske stabiliteten og de var til hinder for internasjonal tilgang til ressurser. Røverstater truet også amerikansk sikkerhet på grunn av deres higen etter å skaffe seg masseødeleggelsesvåpen, samtidig med at globaliseringene fører med seg økt spredning av slike våpen og teknologi for å kunne ta de i bruk. Det er særlig innenfor dette siste perspektivet – koblingen mellom masseødeleggelsesvåpen og røverstater, at disse statene anses som trusler.²⁵ Koblingen går på at røverstatene enten er i besittelse av, eller forsøker å skaffe seg slike våpen. Terrorister nevnes også. Sammen med røverstater defineres de som potensielle mottakere for slike våpen i omløp og i neste omgang også potensielle aktører som kan tenkes å bruke disse våpnene overfor USA og amerikanske interesser.

“At the same time, easier access to sophisticated technology means that the destructive power available to rogue nations and terrorists is greater than ever. Adversaries may be tempted to use long-range ballistic missiles or unconventional tools, such as WMD, financial destabilization, or information attacks, to threaten our citizens and critical national infrastructures at home” (Clinton 2000:16).

Røverstater og terrorister er hver for seg trusler i utgangspunktet. Sammenstilt med økt fare for spredning av masseødeleggelsesvåpen til disse aktørene, forsterkes denne trusselen. Ut over dette, er det ingen direkte koplinger mellom røverstater og terrorister. Clinton likestilte heller ikke disse statene med terroristene, og han gjorde dem dermed heller ikke ansvarlige for terrorhandlinger slik Bush-administrasjonen gjør (jamfør 4.2.2).²⁶ Clinton hadde en bevisst politikk på å ikke bare skille mellom røverstater og terrorister. Han forsøkte i tillegg å komme i inngrep med de ulike

---

²⁵ Denne koblingen ble for øvrig gjort allerede i desember 1993, da daværende forsvarsminister Leslie Aspin presenterte ikke-spredningsinitiativet ”Defense Counterproliferation Initiative” (DCI). Aspin snakket om trusselen fra det han omtalte som: [...] “perhaps a handful of nuclear devices in the hands of rogue states or even terrorist groups. The engine of this new danger is proliferation” (FAS 1993).

²⁶ Teksten er i hovedsak identisk i 2000-strategien, men her er det i tillegg tilført også ikke-statlige aktører som støtter terrorisme (Clinton 2000:28).

statenes myndigheter og å bedre det generelle forholdet mellom USA og disse (Melby 2002:42).

4.1.3 Mål for politikken overfor røverstater

I begge de to strategiene til Clinton er målene for sikkerhetspolitikken generelt oppstilt. I 1999-strategien er målene *å forsterke USAs sikkerhet, å støtte opp under USAs økonomiske velstand, og å fremme demokrati og menneskerettigheter*. I 2000-strategien er målene tilsvarende *å forsterke sikkerheten hjemme og ute, fremme velstand, og å fremme demokrati og menneskerettigheter* (Clinton 1999:5, og Clinton 2000:iii). Med andre ord er de overordnede målene for sikkerhetspolitikken tilnærmet identiske for begge de to sikkerhetsstrategiene. To av disse overordnede målene knytter seg blant annet til røverstater; målet om å forsterke USAs sikkerhet (1999) og å forsterke sikkerheten hjemme og ute (2002), og å fremme demokrati og menneskerettigheter, som er lik i begge strategiene.

Det er særlig koblingen mellom røverstater og masseødeleggelsesvåpen som står sentralt i trusselvurderingen (jamfør 4.1.2). Dermed er Clinton-administrasjonens mål for politikken overfor disse statene også langt på vei gitt, nemlig å bekjempe våpenspredning. Clintons tilnærming til røverstater var en del av politikken for å bekjempe våpenspredning. Dette understrekes ytterligere når 1999-strategien oppstiller mer konkrete mål overfor enkeltland. Disse er land som administrasjonen ser på som røverstater. Eksempler på dette er omtalen av Nord-Koreas og Irans missilprogrammer, og i omtalen av Irak:

”[...] restraining North Korea’s and Iran’s missile programs; maintaining vigilance against Iraq and working to bring about a change in regime;”(Clinton 1999:iv).

4.1.4 Oppdemming og avskrekking

“[...] deterrence of our full military capabilities, may help contain or resolve problems before they erupt into crises or contingency operations” (Clinton 2000:8).

Clinton-administrasjonen la opp til å imøtekomme trusselen fra røverstater gjennom avskrekking. Det kan være nyttig med en kort begrepsavklaring her. Alexander L. George og Richard Smoke (1974:12) forstår avskrekking slik:

“In its most general form, deterrence is simply the persuasion of one’s opponent that the costs and/or risks of a given course of action he might take outweigh its benefits” (ibid.).

Avskrekking og oppdemming er de samme virkemidlene som USA har basert seg på siden den andre verdenskrigen tok slutt. Særlig knyttes disse til den kalde krigen. Den gang demmet man opp mot kommunistisk ekspansjon gjennom militære allianser og økonomisk støtte til vennligsinnede regimer, og man avskrekket gjennom kjernefysiske våpen og bæresystemer som skulle forsikre om at ethvert angrep ville være selvmord (Østerud 1991:324-328).

Robert S. Litwaks (2000) bruker nettopp betegnelsen ”oppdemming etter den kalde krigens slutt”, om Clinton-administrasjonens politikk overfor røverstater. Han viser til at den tidligere omtalte artikkelen fra Lake, var et forsøk fra Clinton-administrasjonen på å formulere post-kald krigs oppdemmingsdoktrine for å imøtegå utfordringene fra røverstater (Litwak 2000:3). Avskrekking som virkemiddel uttrykkes eksplisitt i 1999-strategien:

“The United States will act to deter or prevent such attacks and, if attacks occur despite those efforts, will be prepared to defend against them, limit the damage they cause, and respond effectively against the perpetrators” (Clinton 1999:16).

Vekten på avskrekking som førstevalg er også formulert inn i sikkerhetsstrategien fra 2000:

“For the foreseeable future, the United States, preferably in concert with allies, must have the capability to deter and, if deterrence fails, defeat large-scale, cross-border aggression in two distant theaters in overlapping time frames” (Clinton 2000:35).

Kun dersom avskrekkingen mislykkes, skal man avvæpne fienden og gjennom forsvarstiltak beskytte amerikanske styrker og allierte mot et potensielt angrep med masseødeleggelsesvåpen. I strategien fra 2000 vises det til at man har vært i stand til å demme opp for spredningen av kjernefysiske, biologiske og kjemiske våpen, og deres leveringssystemer, gjennom et sterkt amerikansk oversjøisk nærvær og engasjement, forsterket av et nettverk av multilaterale avtaler og ordninger (Clinton 2000:11).

USA påberopte seg allerede under Clinton selvforsvarsretten i forhold til å slå til mot terroristenes baser, og mot de som på en eller annen måte støtter disse:

“As long as terrorists continue to target American citizens, we reserve the right to act in self-defense by striking at their bases and those who sponsor, assist or actively support them” (Clinton 1999:14).

Terroristenes tilfluktssteder skulle ødelegges, og stater som støttet terrorisme skulle bekjempes (Clinton 1999:14). I 1999-strategien vises det i denne sammenhengen til de amerikanske angrepene mot Osama Bin Ladens terrornettverk i Afghanistan, og en fabrikk i Khartoum i Sudan i 1998 (ibid.).

“The strikes were a necessary and proportionate response to the imminent threat of further terrorist attacks against U.S. personnel and facilities, and demonstrated that no country can be a safe haven for terrorists” (Clinton 1999:14-15).

Selvforsvarsretten knyttes her opp mot at trusselen er umiddelbart forestående, basert på at dette terrornettverket hadde angrepet tidligere og at de planla nye slike angrep. Clinton-administrasjonen tok imidlertid ikke til orde for å handle *før* noe fikk utvikle seg til en trussel. Selv om forkjøpsangrep var en opsjon også under Clinton, ble det aldri nedfelt som en del av en doktrine. Jeg kommer nærmere inn på dette under avsnitt 4.2.4.

President Clinton mente imidlertid at det var mulig også å avskrekke også terrorisme.

”We will deter terrorism through the increased antiterrorism readiness of our installations and forward forces, enhanced training and awareness of military personnel, and the development of comprehensive theater engagement plans (Clinton 2000:23).

Riktignok sies det i begge dokumentene at det kan hende at terroristorganisasjoner ikke kan avskrekkes gjennom tradisjonelle virkemidler, og at man derfor må sikre seg en robust kapabilitet for å nøyaktig identifisere typen av angrep, og å respondere effektivt og besluttsomt for beskytte nasjonale interesser (Clinton 1999:12, og Clinton 2000:23). Det samme er tilfellet for trusselen fra røverstater. Daværende forsvarsminister William Perry kom i april 1996 med en advarsel om nettopp dette:

“[...] a future threat that a rogue state, that may be impossible to deter, will obtain ICBM’s that can reach the United States” (Mufson 2000).

Perry tok til orde for at stater som Nord-Korea, Iran og Irak var potensielt tilbøyelig til irrasjonell atferd og at vektleggingen av avskrekking og diplomati derfor kunne vise seg å være nyttesløs (Litwak 2002-2003:56). Clinton-administrasjonen mistet imidlertid aldri fullt ut troen på de tradisjonelle virkemidlene også overfor denne typen trusler.

4.2 Røverstatspolitikken under Bush - en del av krigen mot terrorisme

”We will make no distinction between the terrorists who committed these acts and those who harbor them” (Bush 2001b).

Som nevnt (jamfør 1.4) gjeninnførte president Bush røverstatsbegrepet i amerikansk politisk terminologi kort tid etter at han ble innsatt i januar 2001. Den 27. februar det året, i sin første tale til Kongressen, advarte han mot trusselen fra ”tyranner i røverstater som har til hensikt å utvikle masseødeleggelsesvåpen” (Bush 2001a). Men, allerede samme dag som terrorangrepene mot New York og Washington DC

fant sted, målbar president Bush det budskap som senere ble sentralt i den nye politikken overfor røverstater. I den første talen til nasjonen etter angrepene, understrekte han at USA ikke vil skille mellom terrorister og de som gir dem ly:

“We will make no distinction between the terrorists who committed these acts and those who harbor them” (Bush 2001b).

Dette var første skritt på veien til en kursomlegging i politikken overfor røverstater.

4.2.1 Kriterier for en røverstat

Bush-administrasjonen slår i sikkerhetsstrategien fra 2002 fast at det sikkerhetspolitiske miljø har gjennomgått en grundig forvandling siden den kalde krigens dager. Nye, dødelige trusler har kommet til, fra røverstater og terrorister (NSS 2002:13).

”[...] the nature and motivations of these new adversaries, their determination to obtain destructive powers hitherto available only to the world’s strongest states, and the greater likelihood that they will use weapons of mass destruction against us, make today’s security environment more complex and dangerous” (ibid).

I strategien nevnes ”rogue states” hele ni ganger, og ”rogue regimes” én gang. I tillegg nevnes ”tyrants” tre ganger, som her forstås som en henvisning til røverstatsregimer.²⁷ Med andre ord er det henvist til røverstater hele 13 ganger. I strategien fra 2006 nevnes ”rogue states” syv ganger.²⁸ Deler vi antall sider med det antallet ganger røverstatsbegrepet er nevnt, får vi indikatoren 2,38 for 2002-strategien og 7 for strategien fra 2006. Til sammen 9,38. sammenlikner vi med Clintons strategier, som gav oss indikatoren 16,29, viser dette med all tydelighet at

---

²⁷ ‘Tyranni’ beskrives som ”[...] the combination of brutality, poverty, instability, corruption, and suffering, forged under the rule of despots and despotic systems” (NSS, 2006:2). Det listes opp syv tyranniske regimer: Nord-Korea, Iran, Syria, Cuba, Hviterussland, Burma, og Zimbabwe (ibid.3). Syria og Iran nevnes som regimer som fortsetter å huse terrorister og støtter terrorisme (ibid.:9).

²⁸ I NSS 2006 nevnes “*rogue* financial players and gatekeepers” (min kursiv) én gang (NSS, 2006:30). Jeg teller imidlertid ikke denne betegnelsen med, i og med at den er nevnt i en bredere sammenheng hvor ikke bare korrupte politiske ledere er listet opp men også blant annet kriminelle, terrorister og hvithvaskere. Dette utelukker selvsagt ikke at Bush-administrasjonen også her mener røverstater når de henviser til *korrupte politiske ledere*.

---

begrepet røverstater refereres langt hyppigere i president Bush sine strategier, enn i Clintons (jamfør 4.1.2).

Til sammenlikning fra dokumentene under Clinton, er Bush-administrasjonens forståelse av hva røverstater er, eksplisitt og detaljert beskrevet i sikkerhetsstrategien fra 2002 (jamfør 1.1.). Som en eksemplifisering av en røverstat, vises det særskilt til Irak og Nord-Korea.

“At the time of the Gulf War, we acquired irrefutable proof that Iraq’s designs were not limited to the chemical weapons it had used against Iran and its own people, but also extended to the acquisition of nuclear weapons and biological agents. In the past decade North Korea has become the world’s principal purveyor of ballistic missiles, and has tested increasingly capable missiles while developing its own WMD arsenal” (NSS 2002:14).

I tillegg står det også i strategien at det finnes flere røverstater:

“Other rogue regimes seek nuclear, biological, and chemical weapons as well. These states’ pursuit of, and global trade in, such weapons has become a looming threat to all nations” (ibid.).

Kriteriene viser at Bush-administrasjonens beskrivelse av en røverstat – med ett unntak – i all hovedsak ikke er så ulik de kriteriene som lå til grunn for Clintons forståelse av en slik stat. Forskjellen på Clinton og Bush her synes å være at Bush-administrasjonen slår fast at disse statene støtter terrorisme. Det gjorde ikke president Clinton.

4.2.2 Trusselvurdering: politikken overfor røverstater i ny drakt

Ser vi på selve trusselvurderingen, koples røversater også her til masseødeleggelsesvåpen. I sikkerhetsstrategien fra 2002 står følgende om denne koblingen:

”Today, our enemies see weapons of mass destruction as weapons of choice. For rogue states these weapons are tools of intimidation and military aggression against their neighbors. These weapons may also allow these states to attempt to blackmail the United States and our allies to prevent us from deterring or repelling the aggressive behavior of rogue states. Such states also see these weapons as their best means of overcoming the conventional superiority of the United States. (NSS 2002:15).

Men røverstater koples ikke bare til masseødeleggelsesvåpen. De koples også til terrorisme. I strategien fra 2002 likestilles terroristene og de stater som gir terroristene ly. Gjennom dette ansvarliggjøres også statene i forhold til terrorisme.

“And America will hold to account nations that are compromised by terror, including those who harbor terrorists— because the allies of terror are the enemies of civilization” (NSS 2002:introduction).

USA vil altså holde ansvarlig de stater som går på akkord med terror, inkludert de som gir terroristene ly. Slik defineres disse statene som terrorens allierte og fiender av sivilisasjonen. Dette elementet fantes ikke i Clinton-administrasjonens trusselvurdering. Det er også koblingen til terrorisme som gjør at Bush-administrasjonen oppjusterer trusselen fra røverstater. På grunn av det Bush-administrasjonen hevder å være et slags alliansefellesskap med terrorister, har røverstatene rett og slett blitt farligere.

“We must be prepared to stop rogue states and their terrorist clients [...]” (NSS 2002:14).

Den samme koblingen gjøres også i strategien fra 2006, hvor det vises til at noen stater fortsetter å huse terrorister og støtte terrorisme internasjonalt (NSS 2006:9).

Henrik Thune (2003:54) kaller koblingen mellom røverstater og terrorisme en statliggjøring av terrortrusselen. Han mener at USA med dette grep har valgt å militarisere og statliggjøre terrortrusselen. Med ondskapens akse og invasjonen av Irak, valgte president Bush å sammenveve, eller sammenblande, terrortrusselen med de såkalte røverstatene (ibid.:55). Gjennom det oppnådde han å fremstille terrortrusselen slik at den lar seg konfrontere og løse ved hjelp av tradisjonell amerikansk militærmakt, og han oppnådde å overbevise store deler av den amerikanske befolkningen om at regimeendring i Irak – eller andre steder - er identisk med å bekjempe terrorisme (ibid.:55-56).

En slik oppjustert trusselvurdering kommer tydelig til uttrykk når vi sammenlikner de fire sikkerhetsstrategienes trussel-identifisering. Mens president Clintons trusselbilde var mer sammensatt (jamfør 4.1.2), går det klart frem at Bush-administrasjonen ser to hovedtrusler mot amerikansk sikkerhet i dag; terrorisme og røverstater. Da Bush presenterte sikkerhetsstrategien i 2002, sa han følgende:

“[...] radical terrorists and rogue states are the primary threats to US security and that defeating such threats requires the US to use every tool in its arsenal including military power, better homeland defenses, law enforcement, intelligence, and efforts to hinder terrorist financing”(GlobalSecurity.org 2005).

Koblingen mellom terrorisme og stater får konsekvenser for røverstatene. Gjennom krigen mot terrorisme fikk røverstatspolitikken ny drakt. Man nøyde seg ikke lenger med å se på terroristene som fiender for seg, og røverstater for seg. Bush-administrasjonen gjorde politikken overfor røverstater til en del av en bredere kamp mot internasjonal terrorisme. Slik ble terroristene farligere. Det samme ble røverstatene, fordi de bidro til at terroristene kunne utføre sine handlinger. President Bush omtaler dette som en kopling mellom radikalisme og teknologi: terroristorganisasjoner er radikale og er villige til å gjøre noe dramatisk, røverstatene har teknologien som de både kan og er villige til å overføre til terroristene:

“The gravest danger to freedom lies at the crossroads of radicalism and technology. When the spread of chemical and biological and nuclear weapons, along with ballistic missile technology—when that occurs, even weak states and small groups could attain a catastrophic power to strike great nations. Our enemies have declared this very intention, and have been caught seeking these terrible weapons. They want the capability to blackmail us, or to harm us, or to harm our friends—and we will oppose them with all our power” (NSS 2002:V).

4.2.3 Mål for politikken overfor røverstater

Siden Bush-administrasjonen har koplet røverstater med terrorisme og spredning av masseødeleggelsesvåpen, blir også målene for politikken utvidet. Det er ikke lenger bare å forhindre spredning av masseødeleggelsesvåpen til disse statene, ved siden av å forhindre regional aggresjon, slik det noe enkelt sagt var under Clinton. Dog er det klart at også under Bush inngår tilnærmingen til røverstater i en mer omfattende strategi for å bekjempe masseødeleggelsesvåpen (NSS 2002:13-16). Dette er den

samme trusselvurderingen som lå til grunn for president Clintons tilnærming til røverstater. Imidlertid utvider Bush-administrasjonen ytterligere til også å omfatte kampen mot terrorisme. Som nevnt skisserte President Bush to sikkerhetspolitiske hovedmål i sin State of the Union-tale i 2002 (jmfør 1.5). Det ene hovedmålet er direkte knyttet opp mot terrorister. Det andre handler om å forhindre at terrorister og regimer som søker masseødeleggelsesvåpen, truer USA og verden. Bush-administrasjonen tar utgangspunkt i at terrorister og røverstater har vilje til å ta i bruk masseødeleggelsesvåpen. USA må derfor hindre med alle midler at terrorgrupper, eller stater som kan støtte slike grupper, skaffer seg masseødeleggelsesvåpen. Man nøyer seg altså ikke kun med målet om å forhindre et angrep med masseødeleggelsesvåpen, men man har som mål å forhindre at noen truer USA eller dets venner og allierte med masseødeleggelsesvåpen (Bush 2002a).

4.2.4 Bush-doktrinen om forkjøpsangrep

Angrep er det beste forsvar.

Bush-administrasjonen hevder i den nasjonale sikkerhetsstrategien fra 2002 at det har tatt USA nesten et tiår å forstå trusselen fra røverstater og terroristers virkelige karakter (NSS 2002:15). Gitt de målene som disse fiendene har, kan ikke USA lenger kun alene stole på den reaksjonsholdningen som man hadde gjort tidligere (ibid.).

Klarest er kanskje dette uttrykt fra visepresident Dick Cheney:

“ [...] As we face this prospect, old doctrines of security do not apply. In the days of the Cold War, we were able to manage the threat with strategies of deterrence and containment. But it's a lot tougher to deter enemies who have no country to defend. And containment is not possible when dictators obtain weapons of mass destruction, and are prepared to share them with terrorists who intend to inflict catastrophic casualties on the United States.”(Cheney 2002).

Disse nye fiendene nytter det ikke lenger å anvende tradisjonelle virkemidler mot.

“The inability to deter a potential attacker, the immediacy of today’s threats, and the magnitude of potential harm that could be caused by our adversaries’ choice of weapons, do not permit that option. We cannot let our enemies strike first” (NSS 2002:15).

Derfor innfører Bush-administrasjonen doktrinen om det de kaller for forkjøpsangrep, den såkalte Bush-doktrinen.

[...] to exercise our right of self defense by acting preemptively against such terrorists, to prevent them from doing harm against our people and our country” (NSS 2002:6).

Riktignok har avskrekking kommet inn igjen i 2006-strategien, gjennom det Bush-administrasjonen beskriver som ”skreddersydd avskrekking” rettet mot masseødeleggelsesvåpen og terrorisme. (NSS 2006:43):

“We are pursuing a future force that will provide tailored deterrence of both state and non-state threats (including WMD employment, terrorist attacks in the physical and information domains, and opportunistic aggression) while assuring allies and dissuading potential competitors” (ibid.).

Dette kan tyde på at avskrekking som virkemiddel har fått en ny sjanse i Bush-administrasjonens sikkerhetspolitikk.

Når det i forskjellig litteratur og i media refereres til ”Bush-doktrinen” er det litt varierende hva man sikter til. Første gang man snakket om en Bush-doktrine var da presidenten rett etter terrorangrepene den 11. september 2001 gjorde det klart at USA ikke ville skille mellom terroristene og de som ga dem tilfluktsted. Deretter har Bush-doktrinen blitt brukt som benevnelse på forkjøpskonseptet i den nasjonale sikkerhetsstrategien fra 2002, men det har også blitt brukt som en betegnelse på hele strategien. Jeg legger her til grunn at Bush-doktrinen er å forstå som forkjøpsretten som er nedfelt som et eget konsept i sikkerhetsstrategien. Slik forstår jeg også forkjøpskonseptet som en doktrine.²⁹

---

²⁹ Med doktrine forstås her:

For den videre gjennomgangen er det her behov for en utdyping og en avklaring av betydningen av et *forkjøpsangrep*. Som nevnt forstår jeg Bush-doktrinen om forkjøpsangrep egentlig til å være en doktrine om såkalt forebyggende angrep (jamfør.1.5). ”Pre-emption”, eller forkjøpsangrep, forstås her som en handling for å komme noen i forkjøpet. ”Prevention”, eller et forebyggende angrep³⁰ forstås derimot som et angrep som iverksettes *før* noe er en trussel.

Mens førstnevnte har hjemmel i selvforsvarsretten, nedfelt i FN-pakten³¹, har sistnevnte ingen hjemmel i Folkeretten. For at en forkjøpshandling skal ha hjemmel i internasjonal rett, må trusselen være umiddelbart forestående. Da har det tradisjonelt vært rettferdiggjort og akseptert at man kan gå til det skritt å iverksette et forkjøpsangrep. I tillegg forutsetter et forkjøpsangrep en mye større grad av overhengende trussel enn ved preventiv krig. Dette ligger også i sistnevntes natur, i og med at et slikt angrep iverksettes for å forebygge en trussel.³² Med utgangspunkt i administrasjonens eget utsagn om at de vil handle før slike trusler fullt ut får utvikle seg, legger jeg til grunn at det er *forebyggende angrep* det her er snakk om, og ikke forkjøpsangrep. Dette er i tråd med Robert Jervis’ tolkning av doktrinen:

”Calling this aspect of the doctrine as our policy against Iraq ”preemptive”, as the Bush administration does, is to do violence to the English language. No one thought that Iraq was about to attack anyone; rather, the argument was that Iraq and perhaps others are terrible memaces that eventually will do the United States great harm and must be dealt with as soon as possible, before the harm has been inflicted and while prophylactic actions can be taken at resonable cost” (Jervis 2003:369).

---

1. A principle or body of principles presented for acceptance or belief, as by a religious, political, scientific, or philosophic group; dogma. 2. A rule or principle of law, especially when established by precedent. 3. A statement of official government policy, especially in foreign affairs and military strategy. 4. *Archaic* Something taught; a teaching. (<http://www.thefreedictionary.com/doctrine>).

³⁰ *Preventivt angrep* er en annen betegnelse.

³¹ FN-paktens kapittel VII, artikkel 51 sier: “Nothing in the present Charter shall impair the inherent right of individual or collective self-defence if an armed attack occurs against a Member of the United Nations, until the Security Council has taken measures necessary to maintain international peace and security. Measures taken by Members in the exercise of this right of self-defence shall be immediately reported to the Security Council and shall not in any way affect the authority and responsibility of the Security Council under the present Charter to take at any time such action as it deems necessary in order to maintain or restore international peace and security” (Charter of the United Nations 1945).

³² For en grundig diskusjon om forholdet mellom ‘preemption’ og ‘prevention’, se Lawrence Freedman ”Prevention, Not Preemption” i *The Washington Quarterly*, Spring 2003. 26:2. 105-114.

Lawrence Freedman (2003) forstår også Bush-doktrinen på denne måten. Det samme gjør Joseph Nye Jr. (2006).³³

I sikkerhetsstrategien fra 2002 tas det til orde for at konseptet om at en trussel er umiddelbart forestående, må tilpasses kapabilitetene og målene til dagens fiender; røverstater og terrorister.

“We must adapt the concept of imminent threat to the capabilities and objectives of today’s adversaries. Rogue states and terrorists do not seek to attack us using conventional means. They know such attacks would fail. Instead, they rely on acts of terror and, potentially, the use of weapons of mass destruction—weapons that can be easily concealed, delivered covertly, and used without warning” (NSS 2002:15).

Bush underbygger dette videre i sin årlige ”State of the Union tale” i 2003:

“Some have said we must not act until the threat is imminent. Since when have terrorists and tyrants announced their intentions, politely putting us on notice before they strike? If this threat is permitted to fully and suddenly emerge, all actions, all words, and all recriminations would come too late. Trusting in the sanity and restraint of Saddam Hussein is not a strategy, and it is not an option (Bush 2003a).”

I strategien fra 2006 henvises det også eksplisitt til USAs rett til selvforsvar i tilknytning til forkjøpsangrep (NSS 2006:18).

Innføringen av et helt nytt virkemiddel, forkjøpsangrep, tolkes her som å være essensen i Bush-administrasjonens nye politikk overfor røverstater. Dette virkemiddelet er også for første gang nedfelt som en doktrine. På denne bakgrunnen, og sammenliknet med Clintons tilnærming overfor disse statene, argumenterer jeg for at president Bushs politikk har gått fra oppdemming og avskrekking, til selvforsvar gjennom forkjøpsangrep.

---

³³ Se Lawrence Freedman “Prevention Not Preemption”, og Joseph Nye Jr. “Transformational Leadership and U.S. Grand Strategy” *Foreign Affairs*, July/August (2006):140. Samme syn kommer også til uttrykk i Robert W. Tucker og David C. Hendrickson “The Sources of American Legitimacy”, *Foreign Affairs*, vol. 83, November/December (2004):18–38 og i Charles W. Kegley Jr. og Gregory A. Raymond “Global Terrorism and Military Preemption: Policy Problems and Normative Perils”, *International Politics*, vol. 41, January (2004:1–13).

4.3 Oppsummering av den komparative innholdsanalysen

Gjennom et sett av kriterier har jeg analysert og sammenliknet sikkerhetsstrategiene under både Clinton og Bush. Den komparative analysen har bekreftet at Bush har foretatt en kursomlegging i tilnærmingen til disse statene. Kursomleggingen er først og fremst knyttet til to elementer; endring i trusselvurdering og endringer i virkemidler.

Clinton-administrasjonen så røverstater først og fremst i lys av frykten for masseødeleggelsesvåpen. Slik ble også politikken overfor disse statene en del av den overordnede kampen mot spredning av slike våpen. På samme måte som USA forholdt seg til Sovjetunionen under den kalde krigen, møtte president Clinton røverstater med oppdemming og avskrekking.

Under president Bush har røverstatene, på grunn av koblingen som gjøres mellom disse, terrorisme og masseødeleggelsesvåpen, tilsynelatende blitt mye farligere. Gjennom å gjøre politikken overfor dem til en del av kampen mot terror, oppjusterer President Bush trusselen fra disse statene. Dette ble bekreftet gjennom den kvantitative innholdsanalysen, som viser at Bush-administrasjonen gjennomgående bruker begrepet røverstater langt hyppigere enn det Clinton gjorde. Videre likestiller Bush-administrasjonen terroristene og statene som gir dem ly, noe som innebærer at disse statene gjøres mer eller mindre direkte ansvarlige for terror. Det andre elementet knytter seg til at Bush-administrasjonen, gjennom å innføre doktrinen om forkjøpsangrep for å håndtere trusselen fra blant annet røverstater, bryter med den tradisjonelle amerikanske sikkerhetspolitiske tilnærmingen om oppdemming og avskrekking. Denne doktrineendringen mener jeg utgjør kjernen i Bush-administrasjonens kursomlegging overfor røverstater.

Mens Clintons politikk overfor røverstater var ett element av den overordnede kampen for å imøtegå spredning av masseødeleggelsesvåpen, ble Bush sin tilnærming

---

en del av et enda større hele idet den ble gjort til en del av en omfattende politikk for å bekjempe internasjonal terrorisme.

5. Empiri II: Irak, Iran og Nord-Korea - fra Clinton til Bush

Før jeg analyserer Bush-administrasjonens politikk overfor de tre utvalgte statene, vil jeg først i gå gjennom hovedtrekkene i den amerikanske tilnærmingen til Irak ved å trekke linjene fra Clinton til Bush. Deretter vil jeg kort komme inn på politikken overfor Iran og Nord-Korea i samme perioder. Utgangspunktet vil være både administrasjonenes egen offisielt uttalte politikk, men også sekundærkilder som er med på å belyse tilnærmingen.

5.1 Dual containment³⁴

Helt siden invasjonen i Kuwait i 1990, har USA vurdert Irak som en trussel. Før det hadde amerikanerne – til tross for Saddam Husseins brutale regime og krig mot nabolandet Iran - sett han som en alliert. Riktignok var han til tider en mislikt alliert, men han var likevel en del av det middels gode selskap (Thune 2003:70). Irak fungerte på 1980-tallet som en slags militær buffer mot Iran, som på den tiden ble ansett for å være en langt større trussel (ibid.:72).³⁵

Etter at Irak invaderte Kuwait, vedtok FNs sikkerhetsråd resolusjon 661, som innførte økonomiske sanksjoner mot Irak. Hensikten var å tvinge Irak til å avslutte okkupasjonen og til å gjenopprette fred og stabilitet i regionen (Utenriksdepartementet 2003). Da Irak ikke overholdt kravet om tilbaketrekning, bombet flere land – med USA i spissen – strategiske mål i Irak. Etter våpenhvilen opprettholdt Sikkerhetsrådet sanksjonene, inntil Irak hadde fjernet sine masseødelegglesesvåpen og utstyr som kunne brukes til å utvikle slike våpen (ibid.). Konflikten mellom Saddam Hussein og verdenssamfunnet gjennom FN i spørsmålet

---

³⁴ "Dual containment" er betegnelsen på den tosidige oppdemmingen som Clinton-administrasjonen førte overfor Irak og Iran (jamfør 4.1.1. Se også mer under 5.3).

³⁵ Thune beskriver videre Saddam Hussein som en politisk bumerang: "Han ble utrustet som Vestens forsvarsverk, og snudde kanonen" (ibid.:73).

---

om våpeninspeksjoner, varte i til sammen 12 år. Saddam Hussein rettet seg ikke etter FNs resolusjoner og la hindringer i veien for FNs våpeninspektører (UNSCOM)³⁶.

Under president Clinton, var tilnærmingen overfor Irak i all hovedsak preget av oppdemming og avskrekking. Clinton-administrasjonens "dual containment"-strategi la opp til en tosidig oppdemming overfor Irak og Iran (Litwak 2000:59). Bakteppet var krigen mellom de to landene i 1988, da Saddam Hussein gikk til angrep på Iran, og med det at strategien om å bygge opp ett regime for å balansere ett annet hadde mislyktes (ibid.). Politikken tok utgangspunkt i at begge regimer var fiendtlig innstilt til amerikanske interesser i regionen (Litwak 2000:59).³⁷ Dette er også formulert direkte inn i sikkerhetsstrategien fra 1999:

"In Southwest Asia, the United States remains focused on deterring threats to regional stability and energy security, countering threats posed by WMD, and protecting the security from our regional partners, particularly from the threats posed by Iraq and Iran" (Clinton 1999:42).

Det skjedde riktignok en endring også under Clinton. Endringen hadde imidlertid mer karakter av en endring i målsetting, heller enn i faktisk politikk. Den 31. oktober 1998 signerte president Clinton loven Iraq Liberation Act, som erklærte at det var USAs politikk å søke å fjerne Saddam Husseins regime fra makten i Irak, og å erstatte det med en demokratisk regjering (The Library of Congress 1998a og Litwak 2000:148).³⁸

"It should be the policy of the United States to support efforts to remove the regime headed by Saddam Hussein from power in Iraq and to promote the emergence of democratic government to replace that regime" (The Library of Congress 1998a).

I praksis etablerte loven et program for å støtte overgangen til demokrati i landet. Imidlertid utelukket loven spesifikt amerikanske militære aksjoner for å oppnå

---

³⁶ UNSCOM ble etablert ved Sikkerhetsrådsresolusjon 687, den 3. april 1991, og dets mandat innebar blant annet å gjennomføre umiddelbare inspeksjoner av Iraks biologiske, kjemiske og missil kapabiliteter (UNSCOM).

³⁷ Se Anthony Lakes artikkel i *Foreign Affairs* mars/april 1994. For en videre diskusjon av Clinton-administrasjonens "dual containment"-politikk overfor Irak og Iran slik den kom til uttrykk i Lakes artikkel, se blant annet Robert S. Litwak, *Rogue States and U.S. Foreign Policy*. For en gjennomgang av USAs politikk overfor Iran og Irak, kan samme bok anbefales.

³⁸ PNAC var den viktigste pressgruppen bak Kongressens vedtak av "Frigjøringsakten" (Thune 2003:213).

regimeendring (Library of Congress 1998a), og politikken på doktrineplanet lå fortsatt fast. De virkemidlene som skulle tas i bruk ble dermed ikke vesentlig endret før nåværende president Bush introduserte forkjøpsdoktrinen i 2002.

Samtidig var det også fortsatt viktige elementer av oppdemming i USAs tilnærming overfor Irak etter endringen i 1998. Henrik Thune (2003:139-140) hevder at USAs politikk overfor Irak fra midten av 1990-tallet var en paring av to politiske prosjekter. Han viser til at summen av den amerikanske politikken var det som etter noen år ble døpt ”oppdemming *pluss* regimeendringspolitik”. Selve instrumentaliseringen av en slik endret tilnærming skjedde ikke før med det preventive angrepet i mars 2003.

5.2 Forkjøpsangrep og regimeendring

Det var først med Bush-administrasjonen på plass at et nytt utenrikspolitisk instrument for alvor ble innlemmet i den sikkerhetspolitiske doktrinen, og etter hvert også tatt i bruk overfor en røverstat. Det at Bush ønsket å gå lenger enn Clinton ble synliggjort i president Bush’ dragkamp med Kongressen høsten 2002 om en resolusjon som kunne gi Presidenten myndighet til å angripe Irak. I den forbindelse uttalte president Bush følgende:

"I don't want . . . a resolution which is weaker than that which was passed out of the Congress in 1998 [...]" (Borger 2002).

På denne bakgrunn tas det utgangspunkt i at den reelle endringen i politikken overfor Irak skjedde under Bush- administrasjonen. Amerikansk politikk har med Bush-administrasjonen – noe forenklet – beveget seg fra såkalt dobbelt oppdemming av både Irak og Iran, til forkjøpsangrep og regimeendring. Som vist gjorde Bush politikken overfor røverstater til en del av krigen mot terrorisme, og dette fikk konsekvenser for Irak.

5.2.1 Krigen mot terror

“ [...] Iraq continues to flaunt its hostility toward America and to support terror. The Iraqi regime has plotted to develop anthrax, and nerve gas, and nuclear weapons for over a decade. This is a regime that has already used poison gas to murder thousands of its own citizens - leaving the bodies of mothers huddled over their dead children. This is a regime that agreed to international inspections - then kicked out the inspectors. This is a regime that has something to hide from the civilized world”.
[...] (Bush 2002a).

Irak kom inn i terrorkrigen allerede dagen etter angrepene mot New York og Washington (Thune 2003:57). Da presidentens indre krigskabinett var samlet den 12. september, stilte forsvarsminister Donald Rumsfeld spørsmål om ikke terrorangrepene gav en ”anledning” til å angripe Irak (Woodward 2004:25). President Bush gav ikke noe direkte svar på Rumsfelds spørsmål, men allerede den 17. september 2001 signerte han et hemmelig dokument som beskrev planene for den påfølgende krigen mot Afghanistan. Denne inneholdt også en instruksjon til Pentagon om å utrede ulike planer for en invasjon av Irak (Thune 2003:30-31). Den 21. november stilte også president Bush Rumsfeld spørsmålet om hva slags krigsplan han hadde for Irak:

”What kind of a war plan do you have for Iraq?” [...] ”Let’s get started on this”. [...] “And get Tommy Franks looking at what it would take to protect America by removing Saddam Hussein if we have to” (Woodward 2004:1).

Som nevnt oppgraderte president Bush trusselen fra Irak gjennom Ondskapens akse betegnelsen i januar 2002. John Bolton (2002) kom i mai samme år med en nærmere beskrivelse av hvorfor Irak var å betrakte som en del av en slik akse:

“Foremost is Iraq. Although it became a signatory to the BWC in 1972 and became a State Party in 1991, Iraq has developed, produced, and stockpiled biological warfare agents and weapons. The United States strongly suspects that Iraq has taken advantage of more than three years of no UN inspections to improve all phases of its offensive BW program. Iraq also has developed, produced, and stockpiled chemical weapons, and shown a continuing interest in developing nuclear weapons and longer range missiles” (ibid.).

Tidlig i 2002 begynte President Bush å bygge opp en argumentasjon om at USA måtte handle for å komme Irak i forkjøpet, endre Iraks regime og å hindre at det

gjenoppsto som en trussel (Katzman 2003:summary). Dette på tross av at FBI-direktør Robert Mueller tidlig i mai 2002 erklærte, etter en grundig etterforskning fra FBI og CIA, at det heller ikke hadde blitt funnet noen direkte link mellom Irak og noen av flykaprerne fra 11. september (ibid.). CIA fortalte også Kongressen den 7. oktober 2002, at Irak sannsynlig ikke ville utføre en terroristhandling med masseødeleggelsesvåpen mot USA, med mindre det var krig mellom Irak og USA (Katzman 2003:8.). Den 11. oktober 2002, fullførte Kongressen arbeidet med loven som autoriserte bruk av militærmakt mot Irak (ibid.:3).³⁹

Den 8. november 2002 vedtok FNs sikkerhetsråd enstemmig en resolusjon som påla Saddam Hussein å slippe FNs våpeninspektører inn igjen i landet. Irakiske myndigheter sa at de godtok resolusjonen og nye våpeninspeksjoner begynte 27 november 2002 (Utenriksdepartementet 2003). Det ble etter hvert klart at det hersket uenighet blant medlemslandene i Sikkerhetsrådet om hvor effektive inspeksjonene var og i hvilken grad Iraks samarbeid var tilstrekkelig. Våpeninspektørene forlot Irak 18. mars (ibid.). Som vist gikk USA – uten FN-mandat - i spissen for en militær invasjon av Irak i mars 2003, under navnet Operation Iraqi Freedom (jamfør 1.1). Begrunnelsen var å avvæpne Irak, frigjøre dets folk, og å forsvare verden fra en alvorlig fare.

“My fellow citizens, at this hour, American and coalition forces are in the early stages of military operations to disarm Iraq, to free its people and to defend the world from grave danger” (Bush 2003e).

Bush ville fjerne Saddam Hussein og det nåværende regimet med makt. Irak skulle demokratiseres og dette skulle igjen lede til et nytt steg mot fred i Midtøsten.

“Success in Iraq could also begin a new stage for Middle Eastern peace, and set in motion progress towards a truly democratic Palestinian state. The passing of Saddam Hussein's regime will deprive terrorist networks of a wealthy patron that pays for terrorist training, and offers rewards to families of suicide bombers. And other regimes will be given a clear warning that support for terror will not be tolerated” (Bush 2003e).

---

³⁹ H.J.Res.114, P.L.107-243 (ibid.).

Det lå likevel samtidig et avskrekkende element i dette. Beskjeden til andre regimer – røverstater, men også andre ikke-demokratiske stater i Midtøsten - var klar: en støtte til terrorisme kunne resultere i et amerikansk militært angrep, og et påfølgende tvunget regimeskifte. Ved å angripe Irak, skulle andre røverstater avskrekkes fra å ta i bruk masseødeleggelsesvåpen, eller fortsette sin støtte til terrorisme.

Robert Jervis (2003:365) kaller invasjonen en manifestasjon av Bush-doktrinen. Det var imidlertid ingen i Bush-administrasjonen som brukte betegnelsen ”umiddelbar forestående fare” for å beskrive trusselen fra Saddam Hussein og Irak i forkant av krigen.⁴⁰ Angrepet på Irak og fjerningen av Saddam Hussein kan likevel vanskelig sees på som noe annet enn et forkjøpsangrep, eller forebyggende angrep slik jeg tolker Bush-administrasjonens konsept. Den amerikanske begrunnelsen for angrepet var *frykten* for at Irak hadde masseødeleggelsesvåpen som de kunne komme til å bruke mot USA eller USAs allierte, og det USA hevdet å være en link mellom Saddam Hussein og Irak, og terrorister som igjen *kunne* true amerikansk sikkerhet (min kursiv).

“The people of the United States and our friends and allies will not live at the mercy of an outlaw regime that threatens the peace with weapons of mass murder. We will meet that threat now, with our Army, Air Force, Navy, Coast Guard and Marines, so that we do not have to meet it later with armies of fire fighters and police and doctors on the streets of our cities” (Bush 2003e).

Allerede 1. mai samme år, erklærte president Bush at ”major combat operations in Iraq Have Ended” (Bush 2003f).

---

⁴⁰ Jeg skylder Anders Grindla Romarheim en takk for å ha delt denne observasjonen med meg.

I den allerede nevnte amerikanske rapporten som omhandler hva USA har oppnådd og hvilke utfordringer som gjenstår fem år etter terrorangrepene i 2001, nevnes også Irak - i likhet med Libya - som en av suksessene⁴¹.

”[...] Before 9/11, Iraq was a designated state sponsor of terrorism, ruled by a tyrant, believed to hold weapons of mass destruction and was in violation of United Nations resolutions and sanctions. Today, Iraq is off the state sponsors list, governed by a duly elected representative government, and working to be fully integrated with the international community and a partner in the United Nations” (U.S.Department of State 2006:1).

Dette står imidlertid i kontrast til hvordan situasjonen har utviklet seg for amerikanerne i Irak etter dette. Pr 23. april 2007 har antallet drepte amerikanske soldater kommet opp i over 3.300, og nær 25 000 er offisielt meldt skadet (AntiWar 2007). Bush-administrasjonen har fått sterk kritikk fra demokratene for sin krigføring i Irak, og sterke røster har tatt til orde for amerikansk tilbaketrekking. Kritikken antok ny styrke etter at demokratene seiret i mellomvalget til Kongressen i november 2006.

Valget var en svekkelse av Bush-administrasjonen, fordi demokratene fikk flertall både i Representantenes Hus og i Senatet.⁴² Imidlertid responderte Bush på denne kritikken med å varsle en opptrapping av antallet amerikanske soldater i Irak med mer enn 20 000 (Bush 2007a). I tillegg har Bush bedt Kongressen om ytterligere nærmere 5.000 (MacAskill 2007). Dette innledet en debatt mellom president Bush og den demokratisk kontrollerte Kongressen om finansieringen av styrkebidraget i Irak, hvor spørsmålet om en tidsplan for tilbaketrekkingen fra Irak står sentralt.

---

⁴¹ Riktignok modereres dette inntrykket noe, ved at det i rapporten oppgis som en utfordring at “[...] In Iraq, al-Qaida and associated foreign terrorists have made clear that their goal is to build a Taliban-like state and then expand their battle to neighboring states [...]” (9/11 Five Years Later: Successes and Challenges 2006:3).

⁴² I Senatet fikk demokratene flertall med en senators overvekt, 51-49 (Aftenposten 9. november 2006). Forsvarsminister Donald Rumsfeld gikk av etter valget (Aftenposten 8. november 2006).

Den 24. april advarte President Bush mot en for tidlig tilbaketrekning fra Irak:

“I know that Americans have serious concerns about this war. People want our troops to come home, and so do I. But no matter how frustrating the fight can be and no matter how much we wish the war was over, the security of our country depends directly on the outcome in Iraq. The price of giving up there would be paid in American lives for years to come. It would be an unforgivable mistake for leaders in Washington to allow politics and impatience to stand in the way of protecting the American people” (Bush 2007b).

Bush gjentok også at han ville legge ned veto dersom demokratene brukte denne loven til å markere seg politisk (ibid.). Den 26 april sluttet Senatet seg til et krav fra Representantenes Hus om en tidsplan for tilbaketrekking fra Irak, og vedtok å knytte støtten til en ny krigsbevilgning at tilbaketrekking skal skje allerede fra 1. juli, eller 1. oktober 2007 (Murray 2007).

5.3 Iran og Nord-Korea

Bush-administrasjonens fokus på nye virkemidler overfor røverstater synes så langt ikke å ha fått følger for Iran og Nord-Korea. I store trekk videreføres linjen overfor disse landene, slik den ble trukket opp fra Clinton-administrasjonene.

5.3.1 Iran: fra tosidig- til ensidig oppdemming

USAs politikk overfor Iran har etter den iranske revolusjonen i 1979 vært preget av omfattende oppdemming og isolasjon (Litwak 2000:189). Litwak viser til at det amerikanske målet (under president Clinton, red.anm.) ikke har vært å fjerne regimet i Teheran, men å endre dets adferd (Litwak 2000:189).⁴³

Clinton-administrasjonen la opp til en tosidig oppdemming av Irak og Iran (jamfør 5.1). Dette handlet om å begrense Irans støtte til terrorisme og til radikale grupper som søkte å undergrave den arabisk-israelske fredsprosessen, dets forsøk på å velte

fredelige regimer i Gulf-regionen og forsøk på å skaffe seg masseødeleggelsesvåpen (Litwak 2000:59). Clinton-administrasjonen fryktet for den regionale maktbalansen (ibid.).

Frem til tidlig i januar 2002 så Bush-administrasjonen ut til å fortsette Clintons tilnærming til Iran, blant annet ved å bygge opp under samarbeidet mellom de to landene i Afghanistan (Katzman 2003:6). Da fant Israel og USA ut at Iran var kilden for en skipslast med 50 tonn våpen som skulle til de palestinske selvstyremyndighetene, men som ble stanset av Israel (ibid.). Dette forverret forholdet mellom Iran og USA, og president Bush utpekte Iran som en del av Ondskapens akse.

John Bolton utdypet i mai 2002 nærmere hvorfor Iran ble nevnt i den sammenhengen:

“Then comes Iran. Iran’s biological weapons program began during the Iran-Iraq war, and accelerated after Tehran learned how far along Saddam Hussein had progressed in his own program. The Iranians have all of the necessary pharmaceutical expertise, as well as the commercial infrastructure needed to produce - and hide - a biological warfare program. The United States believes Iran probably has produced and weaponized BW agents in violation of the Convention. Again, Iran’s BW program is complemented by an even more aggressive chemical warfare program, Iran’s ongoing interest in nuclear weapons, and its aggressive ballistic missile research, development, and flight testing regime (red.anm.)” (Bolton 2002).

Vi ser at oppmerksomheten først og fremst rettes mot biologiske- og kjemiske våpen, men at også Irans ’pågående interesse i kjernefysiske våpen’ og forskning og utvikling på langdistanseraketter trekkes frem (ibid.). På tross av dette har ikke USAs faktiske politikk overfor Iran gjennomgått store omveltninger under Bush, rent bortsett fra at ’dual containment’ kan sies å ha blitt til ’single containment’, ved forkjøpsangrepet på Irak. Det kom likevel et skifte i Bush administrasjonens politikk

---

⁴³ I tillegg til generelle sanksjoner overfor stater USA mener sponser terrorisme (jamfør 1.0), har man en rekke sanksjoner som er unike for Iran (Katzman, 2003:11). I 2000 vedtok Kongressen den såkalte ”the Iran Nonproliferation Act of 2000”. Den forbyr salget av varer og teknologi som Iran kan bruke til å skaffe seg langdistanse raketter og ukonvensjonelle våpen.

---

overfor Iran i 2002, da Bush kom med en uttalelse hvor han støttet de iranerne som demonstrerte for reform og demokrati.⁴⁴ Uttalelsen signaliserte et skifte i amerikansk politikk, fra å ha forsøkt å komme i inngrep med president Mohammad Khatemi til å offentlig støtte iranske reformister og aktivister. Katzman omtaler dette som et mulig skritt mot en regimeendringpolitikk overfor Iran⁴⁵. Virkemiddelbruken har imidlertid ikke endret seg. Politikken overfor Iran har vært preget av kontinuitet, med oppdemming og isolasjon som hovedingredienser.

5.3.2 Nord-Korea: avskrekking og diplomati

“North Korea is a regime arming with missiles and weapons of mass destruction, while starving its citizens”. [...] (Bush 2002a).

Røttene til amerikansk politikk overfor Nord-Korea kan spores tilbake til etter den annen verdenskrig, som resulterte i en politisk deling av den koreanske halvøy mellom sovjetiske og amerikanske okkupasjonsstyrker (Litwak, 2000:201). Nord-Korea og USA har i de siste tiårene vært i stadig konflikt over kjernevåpen og det amerikanske myndigheter oppfatter som landets manglende vilje til å rette seg etter ikke-spredningsavtalen.⁴⁶

Under Clinton var politikken overfor Nord-Korea en del av det overordnede målet om rustningskontroll og ikke-spredning. I sikkerhetsstrategien til Clinton fra 1999 gjøres det klart at regionalt ikke-spredningsarbeid er særlig viktig i tre kritiske spredningssoner, og den koreanske halvøy er en av disse sonene (Clinton 1999:10).⁴⁷ Litwak (2000:199) mener at USA under Clinton praktiserte det han kaller for ”begrenset involvering av nødvendighet” overfor Nord-Korea.⁴⁸ Møtt med den

---

⁴⁴ Bush gjentok dette budskapet den 20. desember samme år, da han innviet en ny amerikansk radio i Iran, Radio Farda (Katzman 2003:9-10).

⁴⁵ Katzman hevder at skiftet i politikk var basert på konklusjonen om at det å involvere Khatami ikke ville bidra til en mer moderat iransk politikk på viktige områder (ibid.).

⁴⁶ Nord-Korea tiltrådte Ikkespredningsavtalen i 1985. Etter denne avtalen skal avtalepartene la sine atomanlegg underlegges internasjonal kontroll, for å hindre ulovlig kjernevåpenproduksjon.

⁴⁷ De andre to sonene er Midtøsten og Sørvest-Asia (ibid.).

⁴⁸ Litwak hevder, med henvisning til rammeavtalen, at unntaket fra den amerikanske generiske tilnærmingen til røverstater under Clinton, var Nord-Korea. Hans hovedtese er at mens Clinton-administrasjonen snakket om å praktisere en

umiddelbare trusselen fra Nord-Koreas utviklede kjernefysiske program, integrerte administrasjonen involveringskomponenten i den overordnede oppdemmingsstrategien (ibid.2000:199). Instrumentet for denne politikken var *the Agreed Framework* fra 1994, heretter kalt rammeavtalen. Avtalen ble forhandlet frem av tidligere amerikansk president, Jimmy Carter og var et sett av multilaterale avtaler mellom USA, Sør-Korea, Japan og Nord-Korea.

I august 1998 oppdaget imidlertid amerikansk etterretning at Nord-Korea hadde et stort hemmelig, underjordisk anlegg, som kunne være del av en skjult plan for å omgå *Agreed Framework* (Litwak, 2000:222). Samme sommer testet Nord-Korea sin Taepodong-1 raket. Den såkalte Rumsfeld-rapporten, som en uavhengig komité ledet av Donald Rumsfeld - senere forsvarsminister i Bush-administrasjonen - kom med i juli det samme året, konkluderte også med at faren var stor for at særlig Nord Korea snart ville få langtrekkende raketter (Report of the Commission to assess the Ballistic Missile Threat to the United States 1998).

Selv om Bush-administrasjonen varslet en langt tøffere linje overfor Nord-Korea, har politikken i praksis ikke blitt endret nevneverdig. Riktignok justerte Bush politikken allerede våren 2001, mer eller mindre umiddelbart etter at han overtok presidentvervet. Bush-administrasjonen annonserte den 6. juni 2001 at gjennomgangen av politikken overfor Nord-Korea var fullført, og man var klare til å gjenoppta dialogen med Nord-Korea om en bred agenda (U.S.Department of State 2007).

Ondskapens akse-formuleringen gjorde at forholdet hardnet ytterligere til mellom de to statene.

Den første kommentaren etter president Bush sin tale kom fra en talsmann for det Nord-Koreanske utenriksdepartementet, som sa dette var intet mindre enn en krigserklæring mot Nord-Korea:

“This is, in fact, little short of declaring a war against the Democratic People's Republic of Korea” (BBC 2002).

John R. Bolton utdypet hvorfor Nord-Korea var med i Ondskapens akse:

“[...]North Korea has a dedicated, national-level effort to achieve a BW capability and has developed and produced, and may have weaponized, BW agents in violation of the Convention. Despite the fact that its citizens are starving, the leadership in Pyongyang has spent large sums of money to acquire the resources, including a biotechnology infrastructure, capable of producing infectious agents, toxins, and other crude biological weapons. It likely has the capability to produce sufficient quantities of biological agents for military purposes within weeks of deciding to do so, and has a variety of means at its disposal for delivering these deadly weapons (Bolton 2002).

Heller ikke overfor Nord-Korea har Bush-administrasjonen imidlertid iverksatt nye og mer offensive virkemidler, men har, noe forenklet sagt, i all hovedsak videreført den samme tilnærmingen som Clinton-administrasjonen hadde.

5.4 Oppsummering

Gjennomgangen over viser at tilnærmingen har beveget seg fra tosidig oppdemming av Irak og Iran, til forkjøpsangrep og regimeendring i Irak. Ved å imøtekomme Irak med nye virkemidler, har Bush-administrasjonen i praksis fulgt opp sin sikkerhetspolitiske doktrine fra 2002. Dette er imidlertid ikke tilfellet overfor andre røverstater som Iran og Nord-Korea. Bush-administrasjonens politikk overfor disse statene er i all hovedsak blitt videreført langs de linjer president Clinton praktiserte. Gjennomgangen har dermed synliggjort at den reelle tilnærmingen overfor disse statene har vært ulik, til tross for at retorikken har vært mer lik. Dette viser at frykten fra en del om at Ondskapens akse-formuleringen nettopp ville bety at man ikke lenger ville være i stand til å ha en differensiert tilnærming til disse statene, så langt ikke har slått til.

6. CASEANALYSE: Bush-administrasjonens politikk overfor de tre statene i lys forklaringene

Formålet med dette kapitlet er å se nærmere på Bush-administrasjonens politikk overfor Irak, Iran og Nord-Korea i lys av ulike forklaringer. Analysen vil forhåpentligvis avdekke forklaringskraften til de ulike årsaksforklaringene. Rammen for analysen er fra president Bush overtok i 2001 og frem til i dag. Når det gjelder Irak vil imidlertid søkelyset være på Saddam Husseins regime.⁴⁹ Det innebærer at analysen vil stanse ved det amerikanske angrepet i mars 2003, i og med at Irak ikke lenger betraktes som en røverstat (jamfør 1.1). Politikken overfor både Iran og Nord-Korea vil derimot bli analysert frem til april 2007.

6.1 Militære realiteter – Iraks svake stilling

Som vist, jamfør 3.1.4 er militærmakt viktig innenfor et realistisk perspektiv. Gitt administrasjonens utgangspunkt om at alle røverstatene utgjorde en trussel mot amerikansk sikkerhet, og at disse truslene måtte møtes med forkjøpsangrep, er det grunn til å anta at man ville starte der man mente det var størst mulighet til å lykkes i å gjennomføre en vellykket militær intervensjon. Det er særlig to faktorer som ligger til grunn for denne antakelsen: For det første er det en så stor kostnad knyttet til det å gjennomføre et militært angrep, at det i seg selv krever suksess. For det andre skulle angrepet på Irak ha en avskrekkende funksjon på andre røverstater. Det fordrer at angrepet er vellykket, slik at andre stater ser at det koster å motsette seg USA. Det ligger her innebygget et premiss om at USA ikke ville ønske – selv om de skulle være i stand til det – å føre en to-fronts krig samtidig. Rumsfeld har riktignok hevdet, som jeg skal komme tilbake til (jamfør 6.4.2) at det er mulig, men gitt kostnadene både

---

⁴⁹ Saddam Hussein ble tatt til fange av amerikanske styrker i desember 2003. I november 2006 ble han dømt til døden for massakren på 148 sjiamuslimere i landsbyen Dujail i 1982 og ble henrettet 30. desember 2006 (Bakken 2006).

---

politisk og ressursmessig, legges det her til grunn at dette var noe man så langt som mulig søkte å unngå. Kunne USA vinne en krig mot Irak?

6.1.1 “Is this good enough to win”?⁵⁰

Selv om det var antatt at det irakiske militæret ville representere betydelige utfordringer for amerikanske militære planleggere, var det forut for invasjonen av Irak liten uenighet om at Iraks væpnede styrker var forfalt betydelig siden Gulf-krigen i 1991 (Bowman 2003:7). Irak hadde – ifølge amerikanske beregninger - grovt regnet 350.000 - 400.000 soldater. Dette var omtrent halvparten eller mindre, av nivået i 1991. Ett tiår med våpenembargo hadde resultert i at mye av det militære utstyret var foreldet, og umulig å bruke (ibid.). Henrik Thune (2003:45-46) viser også til at Irak i verste fall bare hadde tjue Scud-raketter igjen, muligens ingen. I 1991 hadde de drøyt 800 slike raketter. 90 prosent av Iraks kjemiske og bakteriologiske våpen var også sannsynligvis ødelagt. Slik fremsto Irak som langt svakere militært i 2003, enn det gjorde i 1991. Det er derfor mye som taler for at Irak var en mer komfortabel motstander enn for eksempel Iran, og Nord-Korea. Man var også av den oppfatning om at man faktisk kunne vinne en krig mot Irak. Allerede under den første Irak-briefen General Tommy Franks holdt på Bush sin ranch i Crawford, Texas den 28. desember 2001, svarte han bekreftende på Bush sitt spørsmål om planene for Irak var gode nok til å vinne:

“[...] Absolutely it was, Franks had answered [...]” (Woodward 2004:66).

Samtidig var det også en realitet at i alle fall Rumsfeld, på det tidspunkt, også hadde et blikk på Nord-Korea. Allerede kort tid etter at han tiltrådte som forsvarsminister i

---

⁵⁰ President Bush, om krigsplanene for Irak 28. desember 2001 (Woodward 2004:66).

Bush-administrasjonen bad Rumsfeld, ifølge Woodward, om å få se krigsplanen for Nord-Korea (Woodward 2004:31).

”The isolated, brutal and militaristic regime of North Korea, headed by leader Kim Jong Il, was thought by many to be the next potential hot spot and the most dangerous threat. Kim either had or was dangerously on the verge of building nuclear weapons” (Woodward 2004:31-32).

6.1.2 Kjernevåpen avgjørende

Det er sannsynlig at spørsmålet om hvorvidt en stat er i besittelse av kjernefysiske våpen eller ikke, er sentral Bush-administrasjonens vurdering av militære kapabiliteter. Konsekvensene av å angripe en kjernevåpenstat anses som langt større enn å gjennomføre et angrep mot en stat som kún har konvensjonelle våpen, fordi det er en åpenbar risiko for at et angrep vil bli besvart med nettopp atomvåpen.

Kjernefysiske våpen virker avskrekkende (Østerud 1991:326).

Det internasjonale atomenergibyråets (IAEA) undersøkelser tydet på at Irak ikke var i besittelse av atomvåpen, og at dette var kjent for amerikanske myndigheter forut for angrepet på Irak. Den 27. januar 2003, redegjorde henholdsvis Hans Blix, leder for FNs våpeninspektører i Irak, og Mohammed El Baradei, direktøren for IAEA, for FNs sikkerhetsråd i New York. Om Irak sa ElBaradei følgende:

”To conclude: we have to date found no evidence that Iraq has revived its nuclear weapons programme since the elimination of the programme in the 1990s” (El Baradei, 2003).

I Sikkerhetsrådets møte den 14 februar 2003, fortalte Hans Blix at UNMOVIC ikke hadde funnet masseødeleggelsesvåpen i Irak (Blix 2004:176).

Det er likevel sannsynlig at bare usikkerheten omkring spørsmålet om hvorvidt en stat faktisk har atomvåpen, er nok til at man vurderer situasjonen annerledes.

Rumsfelds spørsmål om Nord-Korea illustrerer dette:

”Did North Korea have nuclear weapons or not?” (Woodward, 2004:32).

Og som Woodward påpeker:

“[...] It sure as hell would make a giant difference if there was war” (ibid.).

I så henseende er det klart at Nord-Korea militært sett representerte en betydelig større utfordring for USA, enn det Irak gjorde. I oktober 2002 hadde representanter fra nordkoreanske myndigheter innrømmet at landet hadde et program for å anrike uran for bruk i atomvåpen (U.S.Department of State April 2007). Amerikanske myndigheter bekreftet i november 2002 at dette representerte et brudd blant annet på rammeavtalen fra 1994, og på ikke-spredningsavtalen (Bolton 2002).⁵¹

”The fact that the North Koreans are seeking a production scale capability to produce weapons-grade uranium is a cause of grave concern to us, to the states in the region, and to the world as a whole. The U.S. Intelligence Community already assesses that ‘North Korea has produced enough plutonium for at least one, and possibly two, nuclear weapons’ ” (ibid.).⁵²

I tillegg mente Bush-administrasjonen at Nord-Korea utgjorde en trussel fordi det var ledene i verden når det gjaldt å eksportere missilteknologi og utstyr.

“[...] the large majority of the international community has long opposed the proliferation of ballistic missiles. The United States has identified North Korea as the principal purveyor of such missiles, and the North Korean actions exposed by the interception of this shipment demonstrate clearly the concerns raised by the United States”(U.S. Department of State 2002).

I sikkerhetsstrategien fra 2002 slås det fast at Nord-Korea har blitt hovedleverandøren av raketter, og at landet har testet ut mer og mer kapable raketter samtidig som de har utviklet sitt eget arsenal av masseødeleggelsesvåpen (NSS 2002:V). Mens man var tydelig på hvilke kapasiteter Nord-Korea hadde, var man i tilfellet Irak opptatt av hva de forsøkte å skaffe seg. Henvisningen til Irak gikk på at man under den første Gulfkrigen skaffet seg bevis på at landet ikke bare begrenset sin utvikling til kjemiske våpen, men at det også *forsøkte* å skaffe seg kjernefysiske våpen og biologiske midler (NSS 2002:V).

---

⁵¹ Nord-Korea hevder på sin side at deres status i forhold til kjernefysiske våpen, er et anliggende mellom USA og Nord-Korea, og er ikke overensstemmende for noen avtale med IAEA (Arms Control Association 3. juni 2003).

⁵² USAs offentlige estimater om Nord-Koreas nukleære status har variert. Den 3. januar 2003 uttalte en embetsmann i Utenriksdepartementet at det amerikanske etterretningsvesenet trodde at Nord-Korea allerede var i besittelse av ett eller to kjernefysiske våpen, laget av plutonium før forhandlingene om Agreed Framework startet. CIA derimot estimerte at Pyongyang hadde produsert nok plutonium for ett eller to våpen (Arms Control Association 2003).

I februar 2005 gikk Nord-Korea også selv ut og hevdet at de hadde atomvåpen (Nordrum 2005).

I mars 2002 oppgraderte amerikanske myndigheter missiltrusselen fra Iran, og mente at USA mest sannsynlig vil stå ovenfor en ballistisk missiltrussel fra Iran innen 2015 (Katzman 2003:4). Iranske myndigheter erkjente i desember 2002 at de bygde to fasiliteter som kunne produsere fissilt materiale for kjernefysiske våpen (ibid.:3). Dette til tross, President Bush fortalte lederne på G-8 møtet i juni 2003 at USA ikke hadde planer om et omfattende militærangrep mot Iran for øyeblikket (ibid.:10). Iranske myndigheter fastholder imidlertid at programmet for anriking av uran kun er av sivil karakter.

Dette gjorde at USA – på et tidspunkt – kunne komme til å stå overfor en kjernefysisk trussel fra både Nord-Korea og Iran. Det er derfor mye som tyder på at Bush-administrasjonen – gjennom den visshet om at Nord-Korea allerede kunne være i besittelse av kjernefysiske våpen – mente at et angrep på Nord-Korea ville innebære en mye større militær risiko, enn et angrep på Irak.

6.1.3 Nord-Korea og Iran: militært sett sterkere

Etter 10 år med FN-sanksjoner, og en diktatorisk leder som hadde utarmet sitt eget folk, ble Irak oppfattet å være en langt svakere stat enn for eksempel Iran. Richard N. Haas (2005:70), som var ”Director, Defence Policy Planning Staff” i det amerikanske utenriksdepartementet frem til i juni 2003, viser også til at verken Nord-Korea eller Iran ser ut til å være på randen av dramatiske innenrikspolitiske endringer.⁵³

Bush-administrasjonen oppfattet nok også Iran som en større trussel enn Irak. Iran ble beskyldt for å, på en aggressiv måte, forsøke å skaffe seg masseødeleggelsesvåpen og eksportere terror, samtidig som en liten gruppe ikke-valgte undertrykte det iranske

---

folks håp om frihet (Bush 2002a). I det amerikanske Utenriksdepartementets rapport om internasjonal terrorisme fra 2002 ble det slått fast at Iran forble den mest aktive statssponsor av terrorisme i 2002 (U.S.Department of State April 2003:77).⁵⁴ I sikkerhetsstrategien fra 2006 fremheves Iran fortsatt som den største enkeltrusselen mot USAs sikkerhet:

”We may face no greater challenge from a single country than from Iran” (NSS, 2006:20).

Richard N. Haas viser til at en invasjon av disse statene ville ha enorme kostnader. Pyongyangs konvensjonelle militærmakt vil medføre store tap av menneskeliv og fysisk ødeleggelse av Sør-Korea, og Nord-Koreas kjernefysiske våpen kan åpenbart øke slike kostnader dramatisk (Haas 2005:70-71). Mange amerikanske militære, inkludert de om lag 30.000 som nå er stasjonert i Sør-Korea, sammen med forsterkninger som vil bli sendt, vil miste livet. USA kunne, og ville ha vunnet en slik krig, men bare med store kostnader for dem selv, regionen og verden for øvrig (ibid.). Det samme gjelder for Iran. Landet er nesten på størrelse med Alaska, og har 70 millioner innbyggere, grovt regnet tre ganger så mange som i Irak. Dette er nok, ifølge Haas, til å gjøre enhver okkupasjon kostbar, elendig og fåfengt for USA (ibid.). Haas viser også til at Iran har mulighet til å slå tilbake gjennom å slippe terrorister løs, slik som Hamas eller Hizbollah, mot Israel eller mot USA, eller ved å fremme ustabilitet i Irak, Afghanistan og Saudia Arabia (ibid.:73).

Geir Lundestad (2003:278) hadde i 2003 tre forklaringer på hvorfor USA ikke hadde iverksatt noe angrep på Nord-Korea, men fortsatt baserer seg på diplomatiske og økonomiske virkemidler. Den ene av disse gikk nettopp på militære realiteter⁵⁵, hvor han hevder at Nord-Korea var langt sterkere militært enn Irak, og at det lett var i stand til å ødelegge Seoul fra sitt territorium (ibid.).

---

⁵³ Haas er nå president for tenketanken Council of Foreign Relations (CFR) i New York.

⁵⁴ Iran kom på den amerikanske terrorlisten første gang 19. januar 1984 (U.S. Department of State). Ifølge Katzman var det på grunn av bombingene av de amerikanske marineforlegningene i Libanon i oktober 1983, som man tror ble gjennomført av Hizbollah (Katzman 2003:11).

⁵⁵ En annen forklaring på hvorfor USA ikke har angripet Nord-Korea mener Lundestad er at USA har nok med Irak: “[...]The military crisis with Iraq was enough [...]” (Lundestad, 2003:278). Dette støtter premisset som her er lagt til grunn, om at USA ikke har ønske om å føre to kriger samtidig.

Militære realiteter kan dermed ha vært utslagsgivende for det sporet Bush-administrasjonen har valgt å følge overfor Iran og Nord-Korea. Kort tid etter Ondskapens akse-talen, kom Bush med en invitt om at dialog var mulig dersom Nord-Korea tok de rette beslutningene:

“[...]And I certainly hope that North Korea, for example, listens to what we suggested; and that is, they pull pack some conventional weaponry to make a clear declaration of their peaceful intentions on the peninsula; and that they not export weapons. We would be more than happy to enter a dialogue with them if that would be the case” (Bush 2002b).

Etter en stund gjorde også både Bush selv og representanter fra administrasjonen det klart at de ikke hadde til hensikt å angripe Nord-Korea militært (U.S. Department of State 2006).

”[...] We have made it clear, the President has made it clear on many occasions, I have made it clear, that we have no intention of invading North Korea, of attacking North Korea. [...]” (Powell 2002).

Fra offisielt amerikanske hold har det blitt avvist at det er planer om et angrep på Iran.

President Bush uttalte på en pressekonferanse 22. februar 2005 at bekymringer for en mulig amerikansk militæraksjon mot Iran "is simply ridiculous". Han tilføyde imidlertid at alle muligheter er på bordet når det gjelder å håndtere mistanken om iranske forsøk på å skaffe seg kjernefysiske våpen (Fletcher og Richburg 2005).

Gjennomgangen viser at Irak var langt svakere militært enn både Nord-Korea og Iran. Det faktum at Nord-Korea allerede var i besittelse av, eller var i ferd med å skaffe seg kjernefysiske våpen, bidro til å forsterke denne forskjellen. Det samme gjaldt for Iran, som forut for angrepet på Irak hadde erkjent bygging av fasiliteter for produksjon av fissilt materiale. Det er på denne bakgrunn sannsynlig at Iraks relativt svake militære stilling er med på å forklare hvorfor man startet her.

6.2 Gulrot og pisk: demokrati gjennom eksemplets makt og avskrekking

”I say that freedom is not America’s gift to the world. Freedom is God’s gift to everybody in the world. I believe that.” [...] “And I believe we have a duty to free people. I would hope we wouldn’t have to do it militarily, but we have a duty” (Woodward 2004:88-89).

Bush-administrasjonen har en ambisiøs målsetting om demokratisering og regimeendring (Bush 2002a, NSS 2002:introduction, og Melby 2002:31). Dette er også nedfelt i begge de to sikkerhetsstrategiene. I strategien fra 2002 heter det:

“Finally, the United States will use this moment of opportunity to extend the benefits of freedom across the globe. We will actively work to bring the hope of democracy, development, free markets, and free trade to every corner of the world” (NSS 2002:introduction).

Ønsket om å demokratisere og å oppnå regimeendring kan ha en idealistisk overtone; en verden med mange demokratier er fredeligere. Således kan målet om å demokratisere stadig flere land og regioner, være uttrykk for en uselvisk intensjon fra Bush-administrasjonens side om å bidra til at flere mennesker omfattes av demokrati. Samtidig har også liberalismen, som vist, en sterke interessekomponent ved seg. Det kan dermed også sees som et uttrykk for en mer realpolitisk tilnærming, ved at hovedintensjonen bak det amerikanske ønsket om å spre demokrati først og fremst er å skape sikkerhet for USA. Da blir i såfall dette målet en kombinasjon av idealistiske målsettinger og realistiske intensjoner. Jervis beskrivelse av Bush-doktrinen illustrerer dette:⁵⁶

”Its motives may not be selfish, but the combination of power, fear, and perceived opportunity leads it to seek to reshape world politics and the societies of many of its members” (Jervis, 2003:383).

---

⁵⁶ Robert S. Jervis’ omtale av ”Bush-doktrinen” tyder på at den favner bredere enn den forståelse som her legges til grunn. Jeg forstår Jervis dithen at han snakker om hele sikkerhetsstrategien fra 2002 når han snakker om ”Bush-doktrinen”.

I sikkerhetsstrategien fra 2006 slås det også fast at politikken er en kombinasjon av idealisme og realisme:

“Our national security strategy is idealistic about goals, and realistic about means” (NSS 2006:conclusion).

President Bush har helt fra starten av har signalisert en intensjon om å benytte USAs maktposisjon for å utvide demokratiet og markedsøkonomiens sone (Melby 2002:18). Kan ønske om å utbre demokrati så bidra til å forklare hvorfor Bush-administrasjonen startet med Irak først?

6.2.1 Regimeendring - med militærmakt om nødvendig

Demokratisering og regimeendring kan, om nødvendig, måtte gjøres ved hjelp av militærmakt. Som G. John Ikenberry (2004a:10) viser til at fremme av demokrati her ikke er overlatt til indirekte langsiktige krefter som økonomisk utvikling og politisk involvering, men kan når det er nødvendig fremtvinges med militær makt.

Røverstatene er blant kjernemålgruppen for målsettingen om å spre demokrati. Bush-administrasjonen vil bruke sin overveldende makt til å endre regimene i røverstater (Daalder og Lindsay 2003:14). Ideen om regimeendring er ikke ny i amerikansk utenrikspolitikk, men det nye med Bush-administrasjonen var viljen til – også selv om det ikke var noe direkte angrep på USA – å bruke militærmakt med det helt klare formål å felle et annet regime (Daalder og Lindsay 2003:14).

6.2.2 Midtøsten – størst mulighet og størst effekt?

Dersom målet er demokratisering, og man forventer at dette i sin tur skal påvirke andre røverstater, er det rimelig å anta at man vil starte der man har størst forventning om å kunne lykkes og dermed kan få størst effekt.

Ingen av de tre statene kan sies å ha noen demokratisk tradisjon, men Iran er likevel forskjellig fra de to andre i og med at det har en demokratisk bevegelse. Bush sin daværende sikkerhetsrådgiver Condoleezza Rice og hennes stedfortreder Stephen J. Hadley hadde til å begynne med bekymringer knyttet til det å inkludere Iran i Ondskapens akse. De var bekymret for at Presidenten ville bli kritisert for å ikke forstå at Iran var annerledes enn de to andre statene, at det hadde demokratisk bevegelse (Woodward 2004:87). De foreslo derfor å droppe Iran, men president Bush sa nei (ibid.). I et senere intervju erindret Presidenten at han hadde spesielle grunner til det:

”It is very important for the American president at this point in history to speak very clearly about the evils the world faces”[...] “No question about it, North Korea, Iraq and Iran are the biggest threats to peace at the time”(Woodward 2004:88).

President Bush var, ved utarbeidelsen talen om Rikets tilstand i januar 2002, fortsatt forbløffet over land som etter hans syn produserte ideologier og mennesker med det mål å drepe amerikanere gjennom terrorhandlinger (Woodward 2004:89). Bush lurte på hvordan USA kunne reformere slike samfunn, og ønsket å forfekte fremme av demokrati og kvinners rettigheter i den muslimske verden (ibid.). Det var også nettopp Midtøsten-regionen som sto i sentrum for Bush-administrasjonens demokratiseringsiver.

“[...] there are hopeful signs of a desire for freedom in the Middle East. Arab intellectuals have called on Arab governments to address the "freedom gap" so their peoples can fully share in the progress of our times. Leaders in the region speak of a new Arab charter that champions internal reform, greater politics participation, economic openness, and free trade. And from Morocco to Bahrain and beyond, nations are taking genuine steps toward politics reform. A new regime in Iraq would serve as a dramatic and inspiring example of freedom for other nations in the region” (Bush 2003c)⁵⁷.

---

⁵⁷ En slik strategi står for øvrig i skarp kontrast til hva presidentkandidat Bush la opp til i valgkampen. Ifølge Nina M. Serafino ved Congressional Research Service uttrykte Bush under kampanjen en motvilje mot nasjonsbyggingsoppdrag – uten tidsbegrensning – som involverte amerikanske bakkestyrker (Serafino, 2003:3).

Samtidig har argumenter om manglende demokrati stått sentralt også i forhold til Nord-Korea og Iran. Bush-administrasjonen har også beskyldt Nord-Korea for å bruke sin mulighet til å produsere kjernevåpen til å drive utpressing:

“We have stated our policy openly and honestly: we want peace, not war, and we want security, not fear, to envelop the Korean Peninsula and its neighbors. But we will not yield to threats and blackmail; if we did, we would only guarantee more threats and more attempts at blackmail. Nor will we take any options off the table. It is now well past time for North Korea to alter its behavior, cease its threats, and end its nuclear weapons program in a verifiable manner. That is what all of North Korea's neighbors desire, which is why, in the end, a diplomatic solution to the problem can be achieved” (Powell 2004).

Dette til tross, det er Midtøsten som har stått i fokus. Denne regionen står også i en særstilling når det gjelder antall ikke-demokratiske regimer. Mens halvparten av landene i verden er demokratier, er ingen av de 22 arabiske statene demokratiske (Nye Jr. 2004:118).

“The stakes in that region could not be higher. If the Middle East remains a place where freedom does not flourish, it will remain a place of stagnation and anger and violence for export. And as we saw in the ruins of two towers, no distance on the map will protect our lives and way of life. If the greater Middle East joins the democratic revolution that has reached much of the world, the lives of millions in that region will be bettered, and a trend of conflict and fear will be ended at its source” (Bush 2003g).

Det var åpenbart at Bush mente at det både var et potensiale, men ikke minst også et behov for, å utbre demokrati i Midtøsten. Det var også først og fremst denne regionen Bush-administrasjonen knyttet til terrorisme.

“We will disrupt and destroy terrorist organizations by [...] supporting moderate and modern government, especially in the Muslim world, to ensure that the conditions and ideologies that promote terrorism do not find fertile ground in any nation [...]” (NSS 2002:6).

Henrik Thune omtaler det ene hovedargumentet bak invasjonen av Irak som sjakkspillteorien (Thune 2003:218). Teorien går på at Irak ikke bare handler om Irak, men at regimeendring her er USAs historiske sjanse til å modernisere Midtøsten i tråd med amerikanske interesser. Regimeendring vil gjøre at USA kan utøve langt kraftigere press for å påvirke utviklingen i arabiske stater. Blant annet ser Bush-administrasjonen Saudi-Arabia som et hinder for politiske reformer i Midtøsten, og som også er nært forbundet med trusselen fra internasjonale terrornettverk.

Invasjonen av Irak vil også kunne statuere et eksempel, og dermed avskrekke stater som Syria og Iran. Et liberalt regime i Bagdad vil også kunne stimulere til spredning av politiske reformer til Iraks naboland. På sikt vil det kunne fjerne noe av grobunnen for terrorisme og øke muligheten for en permanent løsning på konflikten mellom den israelske staten og palestinerne (ibid.). Regimeendring var nå blitt måten å løse en rekke av USAs viktigste utfordringer på i Midtøsten, og et skritt videre for å sikre USAs globale posisjon (ibid.:217-218).

Henrik Thune (2003:218-221) er av den oppfatning at selv om demokratisering og modernisering av Midtøsten er politiske argumenter som har til hensikt å skulle overbevise, er argumentene likevel alvorlig ment. Han mener det er en forenkling når man tror at agendaen er er det motsatte hver gang Washington nevner ord som ”demokrati” og ”utvikling”. Thune mener at det ligger viktig kritikk av vestlig unnfalhet overfor politisk modernisering av Midtøsten i de nykonservatives prosjekt (Thune 2003:218-221).

Det at Bush-administrasjonens demokratiseringspolitikk først og fremst er rettet mot Midtøsten kan være en indikasjon på at Bush-administrasjonen verken ser det samme behovet for å utbre demokratiet i Nord-Korea og i Asia generelt, eller muligheten til å få samme dominoeffekt der. Nord-Korea ligger på den koreanske halvøy, med Sør-Korea, som i dag er blant verdens demokratier, som nærmeste og eneste nabo på halvøya. Selv om det åpenbart er i USAs interesse at hele den koreanske halvøy beveger seg i en demokratisk retning, og at det i seg selv vil være et viktig bidrag til økt sikkerhet og stabilitet i hele den øst-asiatiske region, er det likevel mye som taler for at dominotanken – om at et regimeskifte her skulle spre seg til andre stater – har mindre potensial i denne regionen. Det å demokratisere Nord-Korea ville derfor være mer å fjerne en utfordring fra den koreanske halvøya, enn et håp om å kunne bidra til å spre demokrati videre gjennom Asia. Det er rett og slett flere røverstater å påvirke i Midtøsten. Nord-Koreas link til terrorisme var også tynn (Daalder og Lindsay 2003:175). Derimot var Irans mulige link til terrorisme større, i henhold til Bush-administrasjonen (jamfør 6.1.3).

6.2.3 Irak: den utløsende faktor?

President Bush så altså det å modernisere Midtøsten som en del av USAs interessesfære. Et demokratisk Irak ville få ringvirkninger langt utover regimet selv. Gjennom eksemplets kraft skulle utviklingen i Irak inspirere andre stater til å slå inn på demokratisporet. Demokratisering gjennom et regimeskifte i Irak, var også ment å skulle ha den sideeffekt at det virket avskrekkende på andre røverstater som sponset terrorisme. Det ville bidra til økt sikkerhet for USA og dets allierte. Midtøsten defineres som en del av USAs interessesfære, og således er det i USAs interesse at demokratiet slår rot i regionen.

”[...] the expectation of a benign form of domino dynamics, as the replacement of the Iraqi regime is expected to embolden the forces of freedom and deter other potential disturbers of the peace” (Jervis 2003:368).

Robert Jervis (2003:368) omtaler dette som to mekanismer. Den ene er omdømmets makt; det etableres et omdømme om at USA går etter tyrannier. Den andre mekanismen er eksemplets makt; folk vil se at tyranner ikke er usårbare og at demokrati kan bidra til et bedre liv (ibid.).⁵⁸

Det at Midtøsten hadde prioritet er med på å forklare valget av Irak framfor Nord-Korea. Det bidrar imidlertid ikke til å belyse hvorfor det var viktigst å endre regimet i Irak før Iran. Gitt troen på en smitteeffekt, samt ønske om å nettopp demokratisere Midtøsten-regionen, kunne et demokratisk Iran bidratt med den samme effekten, om ikke større. Det iranske regimet forventes å ha større innflytelse på andre stater i regionen enn det Saddam Hussein hadde. Ser vi på forholdet mellom Irak og Iran, kan en vellykket regimeendring – som leder til demokrati i Irak – kunne virke oppmuntrende på opposisjonen i Iran. I sin tur kan dette lede til en demokratiseringsprosess også her. Samtidig kan en regimeendring i Irak også fungere som et press på det konservative presteskaperet i Teheran, men hvorvidt dette leder

---

⁵⁸ Jervis mener imidlertid at det er noe uklart hvordan disse to mekanismene er ment å skulle fungere. Gjennom Bush-administrasjonens skepsis til avskrekking, kan det stilles spørsmålsteget ved mekanismen omdømmets makt (ibid.). Når det gjelder den første mekanismen, eksemplets makt, kan det også hende at det å se en diktator bli styrtet – en ikke akkurat uvanlig hendelse – ikke har stor innvirkning på andre (ibid.:369).

---

landet mer i retning av demokrati er heller tvilsomt. Iran har – på tross av en rekke advarsler fra det internasjonale samfunn, og innføring av sanksjoner i regi av FNs sikkerhetsråd – ikke etterkommet krav om stans i anrikingen av uran. Det er derfor lite sannsynlig at viljen til etterkommenhet er større når det gjelder å innføre demokrati.

6.2.4 Frykten for den motsatte effekt?

Eksemplet Irak viser at ønsket om å utbre demokrati ikke utelukkende handler om idealisme. Det handler i høyeste grad også om sikkerhet. Med referanse til egne samfunn og erfaring vises det til at det først og fremst er i nasjonenes egen interesse å oppnå demokrati. Dernest er det i USA og verdens interesse, fordi demokratiske stater vil stabilisere regionen og minske farene for konflikt og terrorisme, noe som igjen vil bidra til økt sikkerhet for andre. Enkelt sagt; endring av røverstatsregimene baner veien for demokratisk fred. Samtidig er det liten tvil om at også angrepet på Irak bar i seg risikoen for en destabilisering av andre land i regionen. Eksempelvis Saudi-Arabia, Egypt og Jordan. Daværende utenriksminister Colin Powell gav uttrykk for denne bekymringen overfor president Bush i august 2002 (Woodward 2004:150). Det er imidlertid grunn til å anta at bekymringen for destabilisering ville være enda større ved et angrep på Iran. Gitt Irans viktige posisjon i den arabiske verden, er det sannsynlig at frykten for at et angrep ville kunne føre til at krefter i det USA vurderer som mer vennligsinnede arabiske regimer, ville mobilisert mot USA, og at dette har spilt inn på vurderingene.

”A U.S. strike on Iran would also further anger the Arab and Muslim worlds, where many already resent the double standard of U.S. and international acceptance of Israel’s and India’s nuclear weapons programs” (Haas 2005:73).

Samtidig har Iran, i forbindelse med Israel-Palestina konflikten vært – og er – et vanskelig spørsmål for USA. Iran har aldri anerkjent staten Israel, og har lenge vært beskyldt av USA for indirekte å støtte krefter på palestinsk side som de mener baserer seg på terrorisme (jamfør 5.3.1). Et forkjøpsangrep på Iran med regimeendring som

mål, innebærer en risiko for motangrep på Israel, og Iran er langt sterkere militært enn Irak.

Dette viser at demokratiseringsargumentet har forklaringskraft når vi sammenlikner Irak og Nord-Korea. Siden Irak også militært sett var svakere enn både Iran og Nord-Korea, er det sannsynlig at Bush så muligheten for at det faktisk var mulig å oppnå et regimeskifte, og derigjennom demokrati her. Samtidig har demokratiseringsargumentet mindre betydning når vi ser på forholdet mellom Iran og Irak. Til tross for at bekymringen for den motsatte effekt nok har vært et argument mot å begynne med Iran, forklarer det likevel ikke fullt ut hvorfor Irak, fremfor Iran, skulle være den utløsende faktor i Midtøsten.

6.3 Den geopolitiske tradisjon

Den geopolitiske tradisjon er en form for geografisk determinisme hvor strategisk beliggenhet, størrelse og ressursgrunnlag tillegges avgjørende vekt i utenrikspolitikken (Østerud 1991:312-313). Selve begrepet geopolitikk ble lansert av den svenske vitenskapsmannen Rudolft Kjellén (Caplex.no).

Maktstrukturen i det internasjonale system, både globalt og regionalt, er viktig fordi den legger føringer både for hvordan man definerer sikkerhet generelt, og for hvordan de enkelte stater definerer sine nasjonale sikkerhetsinteresser i forhold til andre stater. Det er relativt vanlig å beskrive USA i dag som hegemon (Melby 2002:6).⁵⁹ Etter Sovjetunionens fall fikk USA en stadig mer dominerende posisjon i den internasjonale maktstrukturen (Melby 2004:27). Også andre utviklingstrekk internt og internasjonalt gikk i USAs maktpolitiske favør (ibid.27-32). Samtidig pågikk en utenrikspolitisk debatt i USA, om hvilken kurs man burde legge seg på i

---

⁵⁹ Joseph S. Nye Jr. er av den oppfatning at konteksten er langt mer kompleks enn det å beskrive den internasjonale maktstrukturen som unipolar med USA som hegemon. Han mener det er flere områder i dag som er med på å utgjøre en stats maktgrunnlag, ikke bare militærmakt, og at USA ikke kan sies å inneha hegemoni på alle disse områdene (Se mer om dette i Joseph S. Nye Jr.s ”Soft Power. The Means of Succes in World Politics”, PublicAffairs, New York, 2004, side 4-5).

---

utenrikspolitikken (Melby 2004:46-53). Debatten til tross, det var likevel bred enighet om at USA alltid måtte søke å hindre fremveksten av maktkonsentrasjoner som kunne true USAs globale dominans, og at man måtte sørge for at de eksisterende og potensielle utfordringene ikke ble en direkte trussel mot amerikansk sikkerhet (ibid.:47). Kan den geopolitiske tankegangen være med på å forklare hvorfor man angrep Irak først?

6.3.1 Midtøstens geopolitiske betydning

I forhold til USAs globale interesser har Midtøsten-regionen stor betydning.

”The Israeli-Palestinian conflict is critical because of the toll of human suffering, because of America’s close relationship with the state of Israel and key Arab states, and because of that region’s importance to other global priorities of the United States” (NSS 2002:9).

Det er på det eurasiske kontinent at USAs maktpolitiske konkurrenter fantes og det var her kildene til de fleste sikkerhetspolitiske utfordringer man kunne bli stilt overfor var (Melby 2004:47).⁶⁰ I et slikt bilde er Golf-området, eller Midtøsten-regionen av kritisk betydning (ibid.). En svekket amerikanske rolle i dette området, vil kunne oppfattes som en invitasjon til andre, globale maktpolitiske konkurrenter (Melby 2004:178).

I en slik større maktpolitisk sammenheng, spilte Irak en viktig rolle. Som vist mente man at et regimeskifte i Irak bidra til den regionale systemendringen som man ønsket (jamfør 6.2.3.). Det kunne i sin tur lede til at man oppnådde en helt ny maktbalanse. Ikke bare regionalt, i Midtøsten, men også globalt på grunn av Midtøstens viktige rolle i et større Eurasisk maktpolitisk bilde.

---

⁶⁰ Eurasia er betegnelsen på det geografiske landområdet som omfatter både Europa og Asia (Columbia Electronic Encyclopedia).

6.3.2 Forholdet til Kina og Russland

Sikkerhetsstrategien fra 2002 preg av samarbeid heller av rivalisering mellom stormaktene.

“We are attentive to the possible renewal of old patterns of great power competition. Several potential great powers are now in the midst of internal transition—most importantly Russia, India, and China. In all three cases, recent developments have encouraged our hope that a truly global consensus about basic principles is slowly taking shape” (NSS 2002).

USA var mindre truet av flåter og arméer enn av at katastrofal teknologi kunne havne i hendene på et farlig mindretall (ibid.). Dette begrunnes med hendelsene 11. september 2001:

“The events of September 11, 2001, fundamentally changed the context for relations between the United States and other main centers of global power, and opened vast, new opportunities. With our long-standing allies in Europe and Asia, and with leaders in Russia, India, and China, we must develop active agendas of cooperation lest these relationships become routine and unproductive“ (NSS 2002).

Det eksplisitt uttrykte målet fra Bush-administrasjonen var derfor å skape en ny verdensorden, en ny maktbalanse som begunstiger frihet.

”We seek to create a balance of power that favours human freedom: conditions in which all nations and all societies can choose for themselves the rewards and challenges of political and economic liberty” (NSS 2002:introduction).

Ønsket om å etablere et stormaktssystem er først og fremst knyttet til USAs behov for sikkerhet.

”The goal of our statecraft is to help create a world of democratic, well-governed states that can meet the needs of their citizens and conduct themselves responsibly in the international system. This is the best way to provide enduring security for the American people” (NSS 2006:1).

Man er likevel oppmerksom på mulige fornyelser av gamle mønstre av stormaktsrivalisering (NSS 2002:26). Kina, er sammen med India og Russland i strategien fra 2002 nevnt som eksempler på flere stormakter som er midt inne i en transformasjon:

”Several potential great powers are now in the midst of internal transition – most importantly Russia, India and China. In all three cases, recent developments have encouraged our hope that a truly global consensus about basic principles is slowly taking shape” (NSS 2002:26).

Bush-administrasjonen ser samtidig forholdet til Kina som en viktig del av dens strategi om å arbeide for en stabil, fredelig og velstående Asia-Stillehavsregion (NSS 2002:27). Omtalen av Kina er positiv, men samtidig vises det til Kinas militære kapabiliteter:

”In pursuing advanced military capabilities that can threaten its neighbors in the Asia-Pacific region, China is following an outdated path that, in the end, will hamper its own pursuit of national greatness. In time, China will find that social and political freedom is the only source of that greatness” (NSS 2002:27).

Etter den kalde krigens slutt har Russland vært preget av indre omstilling, men har i de senere år igjen kommet frem som er selvsikker aktør i det internasjonale samfunn. Også Russland vurderes som en strategisk partner heller enn en fiende (NSS 2002:26-27). Bush-administrasjonen ser altså de tradisjonelle stormaktene som partnere i arbeidet med å bidra til stabilitet og utbre verdier som demokrati og frihet. I lys av dette er det sannsynlig at USA vil vurdere virkemiddelbruken overfor røverstatene opp mot forholdet til stormakter som har et potensiale til å utfordre USA. Det er heller ikke bare USA som har interesser i Midtøsten. Også Russland har, og har hatt, strategiske interesser i regionen.

I forhold til Nord-Korea har Kina en helt sentral rolle. Selv om Beijings innflytelse overfor Nord-Korea er begrenset, er den likevel større enn noe annet lands (Haas 2005:75). Kina er kilden til mye av Nord-Koreas energi, og er landets viktigste handelspartner (ibid.). Kina har også historisk spilt en spesiell rolle i forhold til Nord-Korea. Etter Korea-krigen var avsluttet i 1953, ble Nord-Korea støttet av Kina og

Sovjet frem til den kalde krigen var over.⁶¹ Siden 1961 har Kina og Nord-Korea også hatt en militær sikkerhetspakt, og i henhold til denne pakten har Kina forpliktet seg til å intervensere med militære styrker på Nord-Koreas vegne, dersom landet skulle bli angrepet (Kiesow 2005). Selv om Kina ikke har uttalt seg i den retning, kan ikke USA på denne bakgrunn fullstendig utelukke at Kina vil involvere seg militært dersom Nord-Korea angripes. Kina viser imidlertid åpenbare tegn på at det ønsker å unngå en militær konfrontasjon, og at de snarere ønsker å intensivere og forbedre sitt eget forhold til USA (ibid.). Kina frykter nok også at Kim Jong IIs regime skal kollapse, og bli etterfulgt av en krig og flyktninger som kommer til Kina. Som et resultat av dette ser det ut til at Kina har vært mer interessert i å legge lokk på det nord-koreanske problemet, heller enn å faktisk løse det (ibid.).

Bush-administrasjonen fremhever også arbeidet med å fremme stabilitet på den koreanske halvøy, som et område hvor USA og Kina har overlappende interesser og samarbeider godt (NSS 2002:27). Daværende utenriksminister Colin Powell utdypet dette:

“American and Chinese interests on the Korean Peninsula may not overlap completely, but they do so considerably. Neither side wishes to see nuclear weapons developed and deployed there. Neither side enjoys the spectacle of the dilapidated North Korean economy. Neither side wants the refugee crisis on China's border to worsen nor relishes a North Korean regime that smuggles drugs and weapons, counterfeits currencies, and engages in the periodic extortion of its neighbors through brinkmanship. And neither side, to be sure, has any interest in another Korean war” (Powell 2004).

Haas mener også at det er uklart hvorvidt Washington vil få politisk støtte for et angrep på Nord-Korea (Haas 2005:72). Det kan hende at Sør-Korea, Japan, Kina og Russland vil gå imot enhver handling som kan lede til krig på den koreanske halvøy, som mest sannsynlig vil medføre hundretusener av drepte og ødelegge både Sør-Koreas økonomi men også regionens for øvrig (ibid.). Også Geir Lundestad (2003:78) mener at en av forklaringene på hvorfor USA ikke har angrepet Nord-Korea, er at ingen av USAs allierte i Asia var tilhenger av militære virkemidler. I et geopolitisk perspektiv, hvor Bush-administrasjonen ser samarbeid mellom

---

⁶¹ Sør-Korea ble på sin side støttet av USA.

---

stormaktene som viktig, er det lite sannsynlig at man ville risikere en stormaktskonflikt over Nord-Korea-spørsmålet. En mulig forklaring på dette kan være at Bush definerer Midtøsten som en langt viktigere region i et geopolitisk perspektiv, eventuelt også kombinert med det at flere stormakter har sammenfallende interesser med USA i å løse Nord-Korea-problemet, og at det dermed ikke er noe USA føler de er nødt til å løse alene. Bush har insistert på at problematikken omkring Nord-Korea tilhører det internasjonale samfunnet og avslår derfor bilaterale forhandlinger. Kravet fra Bush-administrasjonen er at Nord-Korea avvikler sine våpenprogrammer før det kan komme på tale med motytelser.

James T. Laney og Jason T. Shapley (2003) viser til at det nå er Kina som kommer opp som den nye powerbroker i området:

“[...] after almost 60 years of U.S. dominance in the Asia-Pacific region, Beijing is emerging as a new powerbroker there (ibid.).

De viser til at Kinas geopolitiske makt også øker. Kina har kommet opp som en kritisk aktør i forhold til å løse Nord-Korea krisen. De henviser i så måte til USAs mislykkede forsøk på det samme.

“And Washington's failure to win support for its initial hard-line stance toward North Korea shows that the region's security no longer revolves around policy made in Washington; today, it revolves around policy increasingly shaped in Asia, by Asians, with U.S. input” (ibid.).

De hevder at det ser ut som om Bush-administrasjonen motstrebende må gi etter for kravene fra Kina, Japan, Russland og Sør-Korea når det gjelder Nord-Korea (ibid.). Dette kan være med på å forklare hvorfor ikke Nord-Korea først.

Det er på denne bakgrunn rimelig å anta at et amerikansk forkjøpsangrep på Nord-Korea ville ha satt USAs forhold til særlig Kina under sterkt press. Det er derfor en plausibel årsaksforklaring til at USA har sett vekk fra Nord-Korea, for å unngå å utfordre forholdet til Kina. Et forkjøpsangrep angrep på Nord-Korea innebærer dessuten en risiko for en *omfattende* krig på hele den koreanske halvøy. Det er svært

sannsynlig at både USA, men også Kina, for enhver pris vil unngå det. Et amerikansk angrep på Nord-Korea ville ha rokket ved maktbalansen i Asia.

Forholdet til Kina har mest sannsynlig spilt en noe mindre rolle i et eventuelt valg mellom Irak eller Iran, dog er det ikke irrelevant. Kina har, sammen med Russland, i FNs sikkerhetsråd vært de som har holdt igjen både i forhold til å innføre sanksjoner og gå til militært angrep på Irak og Iran. Likevel er det lite trolig at Kina vil bli provosert i samme grad ved et preventivt angrep på en av disse statene, som de ville blitt dersom det samme ble iverksatt overfor Nord-Korea. Selv om både Kina og Russland var motstandere av krigen mot Irak, er det god grunn til å anta at den kinesiske motstanden mot et angrep på Nord-Korea likevel ville ha vært større av frykten nettopp for en destabilisering av regionen. Likeså når det gjelder den russiske holdningen til et eventuelt angrep på Iran. Som vist var noe av bakgrunnen for at USA tidligere faktisk støttet opp om Saddam Hussein i Irak, frykten for at Iran skulle utvikle seg til en regional stormakt i Midtøsten. Irak ble den gang sett på som en regional motvekt mot et potensielt gjenoppstått Iran (jamfør 5.3.1).

Russisk samarbeid med Iran på det kjernefysiske området har åpenbart bekymret USA. En talsmann for utenriksdepartementet kommenterte denne bekymringen i januar 2003:

” We have underscored to Russia that an end to Russian nuclear assistance to Iran would allow the United States and Russia to reap the full promise of our new strategic relationship, benefiting Russia economically and strategically far more than any short-term gain from construction of additional reactors or other sensitive transfers to Iran” (U.S.Department of State 2003a).

Russland har også som vist – i likhet med Europeiske stater, opprettholdt forbindelser med regimet i Teheran selv om USA har insistert på å isolere Iran.

Forklaringen om at det er geopolitiske forhold som har innvirket på valget av Irak først er styrket først og fremst på grunn av at gjennomgangen har vist at det særlig er Midtøsten som står i sentrum for USAs geopolitiske interessesfære. Gitt Bush-administrasjonens tro på at et regimeskifte i en stat her vil lede til en helt ny

---

maktbalanse i Midtøsten, er forklaringen om at det har å gjøre med geopolitiske forhold økt sin forklaringskraft. Imidlertid oppstår spørsmålet igjen om hvorfor Irak, fremfor Iran. Heller ikke den geopolitiske tradisjon gir noe fullgodt svar på dette.

6.4 Uløst sikkerhetssituasjon knyttet til Irak

I 1991 og i 1992 innførte USA og Storbritannia flyforbudssoner over henholdsvis nord- og Sør-Irak.⁶² Formålet med flyforbudssonene ble presentert å skulle være å beskytte kurdere i nord, og sjiamuslimere i sør (Utenriksdepartementet 2003).

”The U.S.-led coalition declared a no-fly zone over southern Iraq (south of the 32nd parallel) to protect the Shiites on August 26, 1992 (Operation Southern Watch), although the overflights are primarily part of the U.S. containment strategy” (Katzman, 2003:15).

USA og Storbritannia var sterkt involvert i arbeidet med å overvåke disse flyforbudssonene, og foretok jevnlig flygninger over området. Denne forklaringen tar utgangspunkt i at det var en uløst sikkerhetssituasjon knyttet til Irak som gjorde at USA begynte her.

6.4.1 Overvåking av flyforbudssonene

Bare i løpet av de fem første årene fra 1992 gjennomførte amerikanske fly alene mer enn 150 000 overflygninger i Sør-Irak (Thune 2003:192). I løpet av fire år fra 1999 angrep britiske og amerikanske fly Irak hele 478 ganger⁶³. Det innebar også raketangrep mot irakiske antiluftvernsraketter. Siden 1998 har Irak åpenlyst utfordret forbudssonene (Katzman 2003:summary). I desember 1998 gjennomførte briter og amerikanere en fire dagers luftkrig mot Bagdad, kalt *Operasjon ørkenrev* (Thune, 2003:125).

---

⁶² Henrik Thune kaller de for ”såkalte flyforbudssoner”, fordi forbudet aldri ble mandatfestet av FNs sikkerhetsråd, og sånn sett sto uten folkerettslig gyldighet (Thune, 2003:191).

⁶³ Ingen bemannede fly ble noen gang skutt ned, men i overkant av 350 irakere ble drept, og drøyt 1000 ble skadet de siste fire årene det varte (Thune, 2003:192).

Håndhevelsen av flyforbudssonene var både farlig og dyr (Woodward, 2004:10). Det var kostbart for USA, fordi landet til enhver tid måtte ha militære tropper i området (Thune 2003:193). Det var dessuten en vedvarende hodepine for regimet i Saudi-Arabia. Amerikanske baser på saudisk jord ble Osama bin Laden og al-Qaidas fanesak nummer én. Begge disse argumentene ble viktige i Pentagons iver etter å fjerne Saddam Hussein (ibid.).

Et tilleggsmoment her er også kostnaden ved den omfattende oppdemmingen av Irak. Det amerikanske forsvarsdepartementet hadde alene, fra Gulfkrigen og frem til slutten av budsjettåret 2002, brukt om lag 10,5 milliarder \$ på å demme opp for Irak, og bidra med humanitær bistand til kurderne (Katzman 2003:15). Selv om kostnadene ved en krig utvilsomt ville være høye, er det likevel sannsynlig at kostnadene for USA ved å demme opp for Saddam Hussein har hatt betydning.

Sanksjonspolitikken manglende suksess bidro også til å forsterke inntrykket av en uløst situasjon. Sanksjonene som FNs sikkerhetsråd innførte etter Iraks invasjon av Kuwait fungerte ikke godt nok. Dette hadde en politisk kostnad fordi USA ble sittende med skylden for at sanksjonenes sivile lidelser (Thune 2003:216).

Bob Woodward trekker frem den pågående amerikanske bombingene av Irak som ett argument for at spørsmålet om Irak - allerede kort tid etter at Bush ble valgt til President – ble løftet høyt opp på den amerikanske utenrikspolitiske agendaen:

”[...] Iraq was the only country the United States regularly, if intermittently, bombed these days” (Woodward 2004:9).

Woodward forklarer dette videre:

“The U.S. military had been engaged in a frustrating low –grade, undeclared war with Iraq since the Gulf War when Bush’s father and a United Nations-backed coalition had ousted Saddam Hussein and his army from Kuwait after they had invaded that country. The United States enforced two designated no-fly zones, meaning the Iraqis could fly neither planes nor helicopters in these areas, which comprised about 60 percent of the country. Cheney wanted to make sure Bush understood the military and other issues in this potential tinderbox” (ibid.).

Det var ikke samme situasjon i forhold til Iran og Nord-Korea, men kunne det likevel være at det knyttet seg en slags form for uløst sikkerhetssituasjon til disse statene også?

6.4.2 Røverstater- uløst sikkerhetssituasjon i sin natur?

Som påpekt var klimaet mellom USA og Nord-Korea blitt betraktelig verre under Bush-administrasjonen (jamfør 5.3.2). Forsvarsminister Donald Rumsfeld uttalte i desember 2002 at det var mulig for USA å føre en tofrontskrig, mot Irak og Nord-Korea på samme tid.

“We are capable of fighting two major regional conflicts. We're capable of winning decisively in one and swiftly defeating in the case of the other, and let there be no doubt about it” (Gittings og Goldberger 2002).

Rumsfeld advarte Nord-Korea mot å bli oppmuntret av den amerikanske administrasjonens umiddelbare fokus på Irak (ibid.). Samtidig insisterte han på at Washington ville forfølge en diplomatisk strategi overfor Nord-Korea, fordi denne krisen fortsatt var på et relativt tidlig stadium. Konflikten mellom Nord-Korea og USA og verdenssamfunnet toppet seg høsten 2006, da nordkoreanerne sprengte sin første atombombe (Sævik 2006).⁶⁴ Riktignok ble det i februar 2007 ble det gjennombrudd i sekslandsforhandlingene (Tran 2007). Nord-Korea gikk med på å fryse sitt atomvåpenprogram, i bytte mot energibistand. Nord-Korea skulle innen to måneder stanse virksomheten ved sitt atomanlegg i Yongbyon i bytte mot energibistand fra de øvrige fem landene som deltar i forhandlingene - USA, Russland, Japan, Kina og Sør-Korea (ibid.).

---

⁶⁴ Prøvesprengningen var trolig et mislykket forsøk på å sette av en litt større ladning (ibid.).

Som vist var Iran den staten USA så på som farligst med tanke på muligheten for spredning av masseødeleggelsesvåpen. Den pågående konflikten mellom verdenssamfunnet og Iran vedrørende programmet for anriking av uran, har ennå ikke funnet sin løsning. I desember 2006 vedtok FNs sikkerhetsråd sanksjoner mot Iran, og krevde at landet måtte stanse anrikingen av uran innen en gitt frist (United Nations 2006). Den 24. mars i år ble Sikkerhetsrådet enige om nye sanksjoner. Vedtaket utvider de begrensede sanksjonene som ble pålagt i desember 2006 (United Nations 2007). I vedtaket får Teheran en frist på 60 dager på å etterkomme resolusjonen og avslutte anrikingen av uran (ibid.).

Det var dermed stor usikkerhet knyttet til disse statenes kapasiteter, med hensyn til masseødeleggelsesvåpen, og intensjoner på sikt. Det var likevel ikke en uløst sikkerhetssituasjon i den forstand at det pågikk militære operasjoner slik som i Irak. Det kan likevel sies at det ligger i røverstatenes natur – slik Bush-administrasjonen definerer dem – at det knytter seg en form for uløst sikkerhetssituasjonen til dem. De fremheves som trusler mot USAs sikkerhet og at det er nødvendig å handle, med militære midler om nødvendig, for å hindre at disse får true USA eller dets allierte. Det tilsier at det er et element av usikkerhet knyttet til dem, og at Bush-administrasjonen sannsynligvis mener at den usikkerheten ikke kan vedvare. Målsettingen om å gjøre slutt på Nord-Koreas kjernefysiske programmer illustrerer dette. Sekslandsforhandlinger i tilfellet Nord-Korea, og sanksjoner gjennom FNs sikkerhetsråd når det gjelder Iran, viser at USA og verdenssamfunnet har behov for å løse situasjonene knyttet til begge lands våpenprogrammer.

Forklaringen om at den uløste sikkerhetssituasjonen i Irak har spilt inn har blitt styrket. Det er sannsynlig at de økonomiske kostnadene både ved å overvåke flyforbudssonene, og ved oppdemmingen av Irak samt de politiske kostnadene ved manglende effekt av sanksjonsregimet, bidro til å sette Irak på dagsorden innad i Bush-administrasjonen, i større grad enn hva som var tilfellet med Iran og Nord-Korea. Samtidig viser situasjonene omkring de andre røverstatene, at Bush-administrasjonen opplevde å i det minste ha et ”uløst” problem også knyttet til disse.

6.5 It's the oil, stupid⁶⁵ – or not?

”Since the First World War, oil as a source of energy has become more and more important for industry and war” (Morgenthau 1948:84).

Det er på det eurasiske kontinent man finner de naturressurser som amerikansk økonomi, og dermed også USAs maktposisjon er avhengig av å ha en viss form for styring med (Melby:178).

Om lag en tredjedel av verdens oljereserver finnes i Midtøsten (Claes 2005:52). 10 prosent av reservene er i Irak, som dermed er verdens nest største produsent etter Saudi Arabia (ibid.). Dette gjør at politiske forhold i regionen har stor påvirkning på prisutvikling og forsyningsstabilitet i resten av verden. De strategiske aspektene ved olje har vokst frem over tid i amerikanske bevissthet, siden før den annen verdenskrig (Claes, 2005:48). Den nære forbindelsen mellom det internasjonale oljemarkedet og USAs Midtøstenpolitikk, ble særlig tydelig etter den arabiske oljeembargoen i 1973 (ibid.).

Bush-administrasjonen har selv resolutt tilbakevist at oljen har vært en medvirkende årsak til at USA gikk til angrep på Irak. Allerede i november 2002 slo Forsvarsminister Rumsfeld fast at konflikten med Irak ikke hadde noe med olje å gjøre:

”It has nothing to do with oil, literally nothing to do with oil [...]” (Rumsfeld 2002).

Samtidig har det fra flere hold blitt trukket frem at olje er det egentlige motivet bak angrepet på Irak. Blant annet mener Øystein Noreng (2003:94) i sin bok ”Olje på bålet” at USAs oljeinteresser har vært medvirkende for Irak-krigen. Noreng (ibid.:88) viser til at tankegangen på høyresiden i USA er at landets interesser i Golfen først og

---

⁶⁵ I valgkampen i 1992 gikk Bill Clinton og Al Gore til valg med følgende utfordring: ”it's the economy, stupid”, med klar referanse til daværende president Bush seniors fokus på utenrikspolitikk og dertil mindre fokus på innenrikspolitiske utfordringer, og særlig økonomien som var i kraftig nedgang. Clinton vant valget. Det var James Carville, Clintons kampanjeleder som skapte denne frasen (Carver 2003).

fremst ligger i å sikre rikelige og rimelige forsyninger av olje til markedet. Poenget er å sikre forholdsvis lave oljepriser ved en betryggende tilførsel av olje som øker i takt med markedets behov (ibid.). Samtidig sier Noreng (ibid.:31) at olje neppe var det eneste motivet USA hadde for å gå til krig mot Irak, men at det langsiktig trolig var av stor betydning.

Nå er det ikke denne oppgavens formål å analysere bakgrunnen for at USA gikk til krig mot Irak, men spørsmålet er om oljen likevel er relevant i forhold til å forklare hvorfor Irak først, og ikke Iran eller Nord-Korea?

6.5.1 Avhengighet

Som vist (jmfør 3.1.4.) er kontroll med naturressurser - innenfor et realisme perspektiv - en faktor som er med på å skape en nasjons makt.

“What is called the strategic importance of the Near East refers primarily to the oil of the Arabian peninsula. Control over them is an important factor in the distribution of power in the sense that whoever is able to add them to his other sources of raw materials adds that much strength to his own resources and deprives his competitors proportionately” (Morgenthau 1948:84).

USA er avhengig av, og importerer stadig mer av sin olje. Derfor kan vi anta USA også i økende grad avhengig av land som kan gi sikker tilgang til oljeressursene.⁶⁶ En sikker tilgang til irakisk olje vil kunne bidra til å øke den amerikanske reserven betraktelig. Slik vil USA kunne dekke sitt importbehov av olje for mange år fremover. Det å få en rimelig kontroll med oljeprisutviklingen vil også være viktig for USA, som storforbruker av olje. Dette er argumenter som trekker i retning av at oljefaktoren kan ha spilt en rolle i valget av Irak først.

Samtidig utgjør Iraks oljeproduksjon kún en liten andel av USAs totale import. Midtøsten er likevel viktig for alle oljekonsumerende land – uansett hvor mye de importerer direkte fra regionen. En konflikt i området, som har potensiale til å på en

---

⁶⁶ Se drøftelser om dette blant annet i Øystein Noreng (2003:28-41).

---

eller annen måte forstyrre oljeforsyningen, vil påvirke prisene på den daglige oljehandelen (Claes 2005:52).

Henrik Thune (2003:218-220) mener at ett av tre hovedargumenter for invasjonen av Irak er olje og avhengighet⁶⁷. Han argumenterer med at Irak, med Saddam Husseins fall, sannsynligvis vil kunne øke utpumpingen av olje. Dette vil igjen kunne bidra til å stabilisere oljeprisene på et lavere nivå, og gi vel plasserte amerikanske selskaper en større porsjon av verdens oljeressurser (ibid.:219). Dette til tross, Thune mener at direkte økonomisk gevinst, eller amerikanske selskapers finansielle forgodtbefinnende, ikke synes å ha vært et viktig argument innenfor Bush-administrasjonen. Det viktigste oljeargumentet var ikke økonomisk, men strategisk i betydningen av at endringen av regimet i Bagdad vil gi USA et nytt politisk og ressursmessig tyngdepunkt i Midtøsten. Ideen var at dette ville minske avhengigheten av andre oljeproduserende stater, og gi USA friere politiske tøyler, ikke minst i forhold til Saudi-Arabia (ibid.220).

Dag Harald Claes (2005:56) mener derimot at vi ikke må forveksle det at amerikansk adferd påvirker den politiske situasjonen i Midtøsten, - noe det gjør - med illusjonen om at USA bevisst former det fremtidige oljemarkedet i Midtøsten eller internasjonalt, noe det ikke gjør. Claes avviser olje som et viktig argument for Irak-krigen (Claes 2005).

Dersom tilgangen på olje skulle være et argument, viser Claes viser til at det er få bevis for at oljeproduserende land, med bestemte politiske regimer eller som tilhører visse "sivilisasjoner" har større tilbøyelighet til å begrense oljeforsyningen, enn andre (Claes 2005:54). Han mener at politiske faktorer har liten betydning på oljeprodusentenes vilje til å selge olje (ibid.).⁶⁸ Han hevder at verken forsyningssikkerheten, eller oljeprisene effektivt kan kontrolleres gjennom politiske

---

⁶⁷ Thune henviser til at det også fantes andre økonomiske aktører enn oljeselskapene, flere av dem representert i Forsvarsdepartementets Forsvarspolitiske råd. Minst ni av rådets medlemmer har formelle bånd til eller avtaler med ulike selskaper. Selskaper som har mottatt forsvarskontrakter for enorme summer siden 2001 (Thune, 2003:188).

⁶⁸ Han mener det imidlertid er ett unntak fra dette, og det er når man er i krig. Tilstrekkelig og sikker forsyning av olje er viktig for å kunne vinne en krig (ibid.).

virkemidler lik de USA i dag bruker overfor Irak (Claes, 2005:52). Claes viser tvert imot til at amerikansk politikk i Irak har ledet til en økning av oljeprisene, heller enn det motsatte (ibid.).

6.5.2 Oljen i hendene på terrorister?

Imidlertid kan USAs krig mot Irak ha betydning på mer lang sikt, i den forstand at den har hindret Iraks kapasitet – og kanskje også dets ambisjoner – om å gå til krig mot sine naboland. Noe som i sin tur kan være en viktig faktor for fremtidig stabilitet på oljemarkedet (Claes 2005:52). Et mer fredelig Midtøsten vil øke verdens forsyningssikkerhet og dermed også USAs. Dersom den amerikanske okkupasjonen av Irak er en slags beroligelsesoperasjon, er det rimelig å snakke om oljeinteressene. Ikke i betydning av at USA får kontroll over irakiske oljeressurser, men fordi det reduserer risikoen for fremtidig irakisk krigføring mot andre oljeprodusenter (ibid.).

Det kan også være at det ikke er Irak alene kan ha spilt en rolle, men betydningen av hele Midtøsten-regionen som en oljeproduserende region kan ha vært en medvirkende faktor. De oljeproduserende araberstatene er i dag en mektig økonomisk faktor. I 2000 produserte de persiske Gulf-statene Iran, Irak, Kuwait, Saudi-Arabia og De Forente Arabiske Emirater nesten 28 prosent av verdens olje, samtidig som de var i besittelse av 65 prosent av verdens oljereserver (Noreng 2002:6).

President Bush trakk likevel selv senere frem oljen som begrunnelse for den videre amerikanske tilstedeværelsen i Irak, da han i 2005 sa at det var viktig å beskytte oljefelter fra å havne i hendene på terrorister (The White House 2005).

“If Zarqawi and bin Laden gain control of Iraq, they would create a new training ground for future terrorist attacks; they'd seize oil fields to fund their ambitions; they could recruit more terrorists by claiming an historic victory over the United States and our coalition.” (ibid.).

Sammenlikner vi Irak med Nord-Korea, kan det umiddelbart se ut som oljen kan være en plausibel årsaksforklaring all den tid sistnevnte faktisk ikke er i besittelse av

---

olje. Dersom dette var eneste forklaring derimot, gir den ikke svar på hvorfor ikke Iran ble valgt først. Også Iran er – i likhet med Irak – en oljenasjon. Richard N. Haas hevder at et angrep på Iran, vil føre til en kraftig og muligens langvarig økning i oljeprisene, som igjen kan lede til en global økonomisk krise (Haas 2005:72).

Dette viser at amerikanske oljeinteresser alene ikke i nevneverdig grad synes å bidra til å forklare valget av Irak først. Som en del av en større strategisk geopolitisk tenkning, kan den imidlertid ha vært en faktor. Således kan denne årsaksforklaringen sees i sammenheng med den geopolitiske tradisjonen som ble drøftet under 6.3.

6.6 Bush-administrasjonens utenrikspolitiske tenkesett

“We understand history has called us into action, and we are not going to miss that opportunity to make the world more peaceful and more free” (Bush 2002b).

”Nykonservatismen’ er samlebetegnelsen på et globalt politisk handlingsprogram som tar sikte på å hindre framveksten av stormakter som kan konkurrere med USA. Det politiske handlingsprogrammet har som mål å utnytte rollen som supermakt til å globalisere amerikanske samfunnsidealene, om nødvendig med militærmakt” (Thune 2003:180).

De neokonservative, eller ”neo-cons” som de kalles i USA, fikk etter hvert stor innflytelse i Bush-administrasjonen.⁶⁹ Deres utenrikspolitiske tankesett kretser i stor grad omkring ønsket om å bruke USAs unike maktposisjon til å forandre verden. Den 19. og 20. september 2001 var Pentagon Forsvarspolitiske råd samlet. I tillegg til Rumsfeld, viseforsvarsminister Paul Wolfowitz og Perle, var blant annet Henry Kissinger, William Cohen, James Woolsey, Dan Quayle, Harold Brown og Newt Gingrich tilstede (Thune, 2003:177-178).

---

⁶⁹ Begrepet neokonservative anvendes ofte om politikere, journalister, politiske analytikere og institusjoner som er tilknyttet ”tenketanker” som American Enterprise Institute (AEI), Heritage Foundation og Project for the New American Century (PNAC), samt blad/tidsskrifter som Policy Review og The Weekly Standard.

Den 20. september sendte Richard Perle og redaktøren for tidsskriftet *The Weekly Standard*, William Kristol, et brev til president Bush. I brevet skriver de:

“[...] even if evidence does not link Iraq directly to the attack, any strategy aiming at the eradication of terrorism and its sponsors must include a determined effort to remove Saddam Hussein from power in Iraq. Failure to undertake such an effort will constitute an early and perhaps decisive surrender in the war on international terrorism.” (Kristol m.fl 2001).

Brevet ble forfattet på vegne av organisasjonen Prosjektet for det Nye Amerikanske Århundret (PNAC) (ibid.). Prosjektet er hjemmebanen for den mest markante gruppen av amerikanske utenrikspolitikere, og internasjonalt orienterte intellektuelle under president Bush, og har vært en sentral premissleverandør til Bush-administrasjonens nasjonale sikkerhetsstrategi fra 2002 (Thune 2003:179)⁷⁰. PNAC har tre erklærte hovedprinsipper: ”at amerikansk lederskap er godt både for Amerika og verden”; at lederskap krever militær styrke, diplomatisk energi og moralsk forpliktende prinsipper”, og ”at for få politiske ledere er bevisst sitt ansvar som globale ledere” (Thune 2003:179).⁷¹

Etter den kalde krigens slutt begynte en debatt innad i USA om hvilken retning amerikansk utenrikspolitikk skulle ta (jamfør 6.3) når det gjaldt blant annet samarbeidet med andre stater og bruken av internasjonale fellesskapsordninger, om hvilke nasjonale virkemidler som skulle tas i bruk, om idealisme versus rene nyttehensyn og til sist diskusjonen om endring versus det å opprettholde status quo i det etablerte internasjonale politiske systemet (Melby 2004: 46-53).

Krefter i Washington mente utover på 1990-tallet å se et gap mellom USAs etterhvert enorme maktposisjon, og den utenrikspolitiske tilnærmingen som ble valgt, særlig under Clinton. Kritikken gikk på at Clinton-administrasjonens utenrikspolitikk var for

---

⁷⁰ Av de syv viktigste utenrikspolitikerne i Bush-administrasjonen, har fem vært tilknyttet PNAC siden organisasjonen ble etablert som en opprørsbevegelse mot amerikansk utenrikspolitikk i 1997 (Thune, 2003:179). De daværende (red.alm.) viseutenriksministerne John Bolton og Richard Armitage deltok, og det samme gjorde Rumsfeld, Wolfowitz og Cheney. Presidentens bror, guvernør i Florida Jeb Bush, og en lang rekke andre rådgivere og analytikere på ulike nivåer i og omkring Det hvite hus og Pentagon deltok også (ibid.).

⁷¹ Thune hevder imidlertid at i streng forstand dreier det seg egentlig ikke om en politisk gruppering (ibid.). Han viser til at den inkluderer både republikanere og demokrater, og at de derfor først og fremst er en intellektuell bevegelse.

---

nedtonet og at den blant annet uttrykte en skepsis mot å engasjere seg militært internasjonalt. Disse kritikerne anla et maktpolitisk utgangspunkt, men innad var det imidlertid ulike syn på hvilken kurs USAs utenrikspolitikk burde anlegge ut i fra dette (Melby 2002:14-15).⁷²

Mens de tradisjonelle realpolitikkerne manet til forsiktighet når det gjaldt å bruke USAs maktposisjon og for å opprettholde en status-quo i det internasjonale system, tok de neokonservative til orde for at USA skulle bruke sine maktressurser til å drive frem systemendringer internasjonalt av omfattende karakter (Melby 2002:15, 21 og Melby, 2004:50-53). Den sistnevnte gruppen fikk en rekke viktige posisjoner i den nye Bush-administrasjonen i 2001, hovedsakelig knyttet til Pentagon og i staben rundt Visepresident Dick Cheney (Melby 2002:16).⁷³ Det er den analysen som de nykonservative i administrasjonen, særlig representert ved Rumsfeld, Cheney, Wolfowitz gjør seg som har fått gjennomslag; de vant over realistene.

De neokonservative var både på innsiden av administrasjonen, og sentrale premissleverandører på utsiden. Bob Woodward beskriver Paul Wolfowitz som den sterkeste forkjemperen for å styrte Saddam Hussein.

“The intellectual Godfather and fiercest advocate for toppling Saddam [...]” (Woodward 2004:21).

Kan det generelle utenrikspolitiske tenkesettet til Bush-administrasjonen bidra til å forklare hvorfor Irak først og ikke de to andre?

---

⁷² For mer om debatten om amerikansk utenrikspolitikk etter den kalde krigen, se blant annet Ivo H. Daalder og James M. Lindsay, *America Unbound. The Bush Revolution in Foreign Policy*. Brookings Institution Press, Washington D.C., 2003, Svein Melby, ”Hegemonens hamskifte”. *NUPI-rapport 270*. Desember 2002, og Svein Melbys *Bush-revolusjonen* H. Aschehoug og co. (W. Nygaard), Oslo, 2004.

⁷³ Realistene derimot ble først og fremst plassert i Utenriksdepartementet, med Utenriksminister Collin Powell som sin fremste eksponent (Melby, 2002:16).

6.6.1 USAs suverene maktposisjon

”Today, the United States enjoys a position of unparalleled military strength and great economic and political influence” (NSS 2002:introduction).

Etter den kalde krigens slutt nyter USA en helt suveren maktposisjon i det internasjonale samfunnet. Samtidig viste terrorangrepene den 11. september 2001 at også amerikansk territorium kunne bli utsatt for angrep. Dette paradokset ligger til grunn for den sikkerhetsoppfatningen som er rådende for den nåværende Bush-administrasjonen. Svein Melby mener at terrorangrepene skapte helt nye forutsetninger for amerikansk sikkerhetsoppfatning og derigjennom også et nytt utgangspunkt for utformingen av amerikansk utenrikspolitikk (Melby 2002:6).

I sikkerhetsstrategien fra 2002 slås det fast at forsvar av nasjonen er den amerikanske administrasjonens prioritet nummer én:

“Defending our Nation against its enemies is the first and fundamental commitment of the Federal Government” (NSS 2002: introduction).

Henrik Thune (2003:185) henviser også til at det var realpolitiske begrunnelser for USAs forkjøpsangrep på Irak:

”Det var USAs egen sikkerhet som sto i sentrum for krigen i Irak [...]” (ibid.).

Samtidig understreker Bush-administrasjonen at USAs hensikt alltid har vært større enn bare å forsvare sitt eget territorium (NSS 2002:I):

”Our nation's cause has always been larger than our nation's defense. We fight, as we always fight, for a just peace -- a peace that favors human liberty. We will defend the peace against threats from terrorists and tyrants. We will preserve the peace by building good relations among the great powers. And we will extend the peace by encouraging free and open societies on every continent” (ibid.).

6.6.2 11. september: motivet og mulighetene

11. september bidro med motivet til handle, men gav også president Bush muligheten til å gjøre nettopp det, uten å frykte utfordringer på hjemmebane (Daalder og Lindsay 2003:91).

Med terrorangrepene fikk de som hadde argumentert for at USA måtte bruke makt for å forandre verden, nå en mulighet til å sette dette ut i livet. 11. september skaffet de neokonservative et momentum. Slik hadde terrorangrepene skjellsettende betydning.

”What September 11 provided was the rationale and the opportunity to carry out his (Bush, red.anm.) revolution” (Daalder og Lindsay 2003:13).

Angrepene den 11. september fungerte som en nasjonal politisk dynamo for å allmenngjøre de nykonservatives utenrikspolitiske visjon i det amerikanske samfunnet (Thune 2003:182). Neokonservatismen tilbød et helt konkret politisk handlingsprogram, som Thune mener– i forenklet form – dreier det seg om tre grunnleggende prinsipper:

For det første at USA er en supermakt og bør forhindre at andre regionale stormakter reiser seg som konkurrenter. For det andre at amerikansk hegemoni og makt ikke kan baseres på materielle interesser og territoriell kontroll alene, men at realpolitikk og liberalisme må veves sammen. USAs sikkerhet og interesser kan best ivaretas i en verden der det hersker en grad av harmoni mellom den amerikanske samfunnsorden og omverdenen. Det er derfor nødvendig å aktivt forme den globale politiske utviklingen og konfrontere autokratiske regimer. Paul Wolfowitz kaller dette for ”praktisk idealisme”. Den tredje læresetningen er at fremtidige trusler er uoversiktlige og uforutsigbare. USA kan ikke sitte og vente på at fiendtlige stater skaffer seg masseødeleggelsesvåpen, men må konfrontere de stater som synes å ha intensjoner om å gjøre det (Thune 2003:182-183). Slik blir USA først og fremst garantisten for egen sikkerhet, men dernest også den globale garantisten for at anarki ikke skal oppstå.

Hvordan skulle så de nykonservative sikre at denne maktstrukturen ikke ble utfordret? Ved å bidra til å utbre verdier som demokrati, frihet og markedsøkonomi globalt.

6.6.3 A balance of power that favors freedom⁷⁴

“The United States is not just a superpower pursuing its interest; it is a producer of world order”
(G. John Ikenberry 2004b).

Som vist ser Bush-administrasjonen heller utfordringen i kombinasjonen av røverstater og terrorister, enn en strategisk rivalisering mellom stormakter. Utgangspunktet er at Bush-administrasjonen mener at samtlige stormakter befinner seg på samme side (ibid.):

”Today, the world’s great powers find ourselves on the same side – united by common dangers of terrorist violence and chaos. The United States will build on these common interests to promote global security” (NSS 2002:introduction).

Kombinasjonen av mer idealistiske mål og ambisjoner, og realpolitiske virkemidler kommer sterkest til uttrykk nettopp gjennom denne målsettingen om et nytt stormaktssystem. Med en offensiv strategi for verdispredning og systemendring, basert på fysisk maktbruk (Melby 2002:22). Bush-administrasjonen ville forsvare freden gjennom å bekjempe terrorister og tyranner, og de vil bevare freden gjennom å bygge gode relasjoner til andre stormakter.

---

⁷⁴ NSS 2002.

Tanken var å forme et system uten militær konkurranse hvor stormaktene kunne enes om et utstrakt samarbeid i håndteringen av viktige sikkerhetspolitiske spørsmål (ibid.).

”In keeping with our heritage and principles, we do not use our strength to press for unilateral advantage. We seek instead to create a balance of power that favors human freedom: conditions in which all nations and all societies can choose for themselves the rewards and challenges of political and economic liberty. In a world that is safe, people will be able to make their own lives better. We will defend the peace by fighting terrorists and tyrants. We will preserve the peace by building good relations among great powers. We will extend the peace by encouraging free and open societies on every continent” (NSS 2002:introduction).

Bush-administrasjonen uttrykker store ambisjoner på USAs vegne.

“As we defend the peace, we will also take advantage of an historic opportunity to preserve the peace. Today, the international community has the best chance since the rise of the nation-state in the seventeenth century to build a world where great powers compete in peace instead of continually prepare for war” (NSS 2002:introduction).

Forklaringen om generell utenrikspolitisk tenkning hos Bush-administrasjonen er også nært knyttet opp imot forklaringen om at forholdet til Kina har spilt inn på den amerikanske beslutningen om å fjerne Saddam Hussein fra regimet først. De nykonservative bevegelsens plattform, PNAC, har i mange år vært en av USAs mest aktive pådrivere for en økning av de amerikanske forsvarsbudsjetter, og er tilsvarende redde for Kinas langsiktige intensjoner om å bygge seg opp som en motvekt mot USA (Thune 2003:180).

6.6.4 Iraq: the linchpin of the Middle East⁷⁵

“Some senior policymakers in the Bush Administration had come into office with a deep conviction that Saddam Hussein’s government presented an ongoing threat to U.S. and Western interests in the Middle East” (Best 2005:2).

De neokonservative mente amerikansk makt kunne brukes til å eksportere demokrati til Irak og endre det politiske bildet i Midtøsten (Nye Jr. 2004:26). Dette er mye av essensen i de neokonservatives tenkning. Ett av de kanskje aller fremste kjennetegn på de neokonservative, er deres ukuelige tro på bruken av militærmakt for å oppnå demokrati.

Eetter terrorangrepene pågikk det en dragkamp mellom de som på den ene siden ville gå etter Afghanistan, og kun Afghanistan, og de som på den andre siden ville ta Irak.⁷⁶ Og det pågikk en dragkamp mellom de som vil handle alene og de som ville handle innenfor rammen av et multilateralt samarbeid (Woodward 2004). På den ene siden sto utenriksminister Collin Powell visepresident Dick Cheney, og CIA-direktør George Tenet. På den andre sto forsvarsminister Donald Rumsfeld og viseforsvarsminister Paul Wolfowitz (ibid).

Den første runden vant - enkelt sagt - Powell og de mer tradisjonelle realistene, da president Bush i sin tale til generalforsamlingen i FN den 12. september 2002, fremholdt at USA ville arbeide sammen med FNs sikkerhetsråd for å få til de nødvendige resolusjoner mot Irak. De tapte imidlertid til slutt denne dragkampen mot de neokonservative, da USA valgte å gå til krig mot Irak og Saddam Hussein uten FN-mandat. Dog var ikke Irak på dette tidspunktet høyt oppe på agendaen hos alle. I såkalte hemmelige briefinger, som CIA-direktør Tenet og hans nestkommanderende for hemmelige operasjoner gav den påtroppende presidenten, visepresidenten og den

---

⁷⁵ Condoleezza Rice har trukket analogi til den annen verdenskrig og USAs rolle i å omforme Europa: “[...] much as democratic Germany became a linchpin of a new Europe that is today whole, free and at peace, so a transformed Iraq can become a key element in a very different Middle East, in which the ideologies of hate will not flourish” (Rice 2003).

⁷⁶ I en serie avisartikler i Washington Post i januar 2002, og senere i boken “Bush at War”, skriver Bob Woodward om denne dragkampen som pågikk innenfor den amerikanske administrasjonen.

---

nasjonale sikkerhetsrådgiveren, ble Irak bare så vidt nevnt (Woodward 2004:12). De tre store sikkerhetsutfordringene som USA sto overfor var ifølge Tenet, Osama Bin Laden og hans al Qaeda terrornettverk som opererte ut fra sitt tilfluktssted i Afghanistan, den økende spredning av masseødeleggelsesvåpen, og til sist var det Kinas vekst, særlig på det militære området. Men dette problemet lå 5 til 15 år, eller mer, frem i tiden (ibid.).

Som sagt koplet Bush-administrasjonen røverstater og terrorisme sammen (jmfør 4.2.2). Etter terrorangrepene knyttet vise-forsvarsminister Wolfowitz Osama Bin Laden sammen med Saddam Husseins Irak. Samme dag som terrorangrepene fant sted, skal Wolfowitz ha uttrykt følgende:

”You give Bin Laden too much credit. He could not do all these things like the 1993 attack on New York, not without a state sponsor. Just because FBI and CIA have failed to find the linkages [red.alm between Al Qaida and Saddam Hussein] does not mean they don’t exist” (Clarke 2004:231-232).

Terroristene kunne ikke klare å gjennomføre sine handlinger alene. De måtte ha allierte, i form av stater som støttet dem. I dette tilfellet var det, ifølge Wolfowitz, Irak og Saddam Hussein som hadde støttet terroristene.

Vi har sett at sentrale neokonservative så Irak som selve krumtappen i sitt prosjekt om å endre det politiske bildet i Midtøsten. Forklaringen om at det er det generelle tenkesettet til Bush-administrasjonen som har bidratt til at Irak ble valgt først, er på denne bakgrunn styrket.

I dag er det imidlertid mye som tyder på at de neokonservative har noe mindre innflytelse på utformingen av utenrikspolitikken enn tidligere. Noe av dette skyldes rett og slett at flere av de sentrale personene ikke lenger er i de samme posisjonene. Tidligere viseforsvarsminister Paul Wolfowitz er i dag leder for Verdensbanken. Richard Perle er ikke lenger medlem av det forsvarspolitiske råd. John Bolton ble for

en kort stund utnevnt til USAs FN-ambassadør, men fikk ikke fornyet tillitt etter mellomvalget til Kongressen i november 2006, for å nevne noen.⁷⁷

G. John Ikenberry (2004a:7) hevdet allerede i 2004 at den neo-konservative bevegelsen var borte.

”The neo-conservative moment is over. In the past two years, a set of hard-line, fundamentalist ideas have taken Washington by storm and provided the intellectual rationale for a radical post-11 September reorientation of American foreign policy” (ibid.).

6.7 Sikkerhetsdilemmaet

Bedre fører enn etter snar?

Som vist (jmfør 3.1.3) kan handlinger en stat foretar seg for å øke sin egen sikkerhet, skape større usikkerhet for andre stater. Dette igjen fører til sikkerhetsdilemmaet. Denne forklaringen tar utgangspunkt i at Bush-administrasjonen rett og slett ikke turte å ta risikoen ved å ikke foreta seg noe overfor Saddam Hussein, i tilfelle det skulle vise seg å være en link mellom terrorangrepene og Iraks regime. President Bush og hans rådgivere trodde for eksempel at Osama Bin Laden og hans folk mente de kunne presse USA tilbake av én enkelt årsak, nemlig USAs manglende besluttsomhet (Daalder og Lindsay 2003:83). Hvorvidt er sikkerhetsdilemmaet egnet til å forklare hvorfor Irak ble valgt først og ikke Nord-Korea eller Iran?

---

⁷⁷ John Bolton var som nevnt kontroversiell, særlig hos demokratene, og President Bush utnevnte ham til FN-ambassadør da Kongressen hadde sommerferie. Etter mellomvalget høsten 2006 fikk han ikke fornyet tillit.

6.7.1 USA etter 11. september

Som allerede vist er nasjonens sikkerhet Bush-administrasjonens første prioritet.

Dette bekreftes også av president Bush selv i et intervju to år etter terrorangrepene i 2001:

”September 11th obviously changed my thinking a lot about my responsibility as president. Because September the 11th made the security of the American people the priority...a sacred duty for the president. It is the most necessary duty for the president, because if the president doesn't take on that duty, who else is going to” (Woodward 2004:27).

Det var naturlig nok en engstelse i den amerikanske befolkningen for nye angrep.

Resultatene av en spørreundersøkelse, som ble offentliggjort den 4. oktober 2001, viste at hele 73 prosent av den amerikanske befolkningen var bekymret for nye terrorangrep mot USA (Pew Research Center 2001a). Undersøkelsen viste også at det var størst bekymring knyttet til mulige angrep med biologiske eller kjemiske våpen. 37 prosent trodde at terroristene ville slå til med slike våpen neste gang (ibid). Det var også en sterk støtte i befolkningen til å bruke militær makt for å svare på terrorangrepene, delvis basert på tanken om at angrep er det beste forsvar (Pew Research Center 2001b). I en undersøkelse som kom i slutten av september, svarte flertallet av de spurte, 44 prosent, at de ønsket at USA skulle handle militært for å ødelegge globale terroristnettverk utenfor landets grenser, heller enn å bygge opp et hjemlig forsvar for å forebygge mot fremtidige angrep (ibid.).⁷⁸

Det har blitt trukket frem at med terrorangrepene var det første gang siden angrepene på Pearl Harbor i Stillehavet i 1941, at USA ble utsatt for et angrep mot eget territorium. Og det var første gang siden 1812 at angrepet var rettet mot kontinental-USA (Melby 2002:5).⁷⁹

---

⁷⁸ Alexander Nilssen (2005) har også vist til disse undersøkelsene i sin masteroppgave.

⁷⁹ På 1920-tallet ble imidlertid Wall Street utsatt for et terrorangrep fra en Puertoricansk opprører (jeg skylder deltakere på internseminaret på avdeling for internasjonal politikk på NUPI den 27. april 2004, om innledningen til denne hovedoppgaven, en takk for å gjøre oppmerksom på denne detaljen. Ingen nevnt, ingen glemt).

Terrorangrepene skapte med andre ord en atmosfære i Washington som gjorde at kravet til at politikerne handlet for å unngå nye terroangrep sto sterkt. Dette gjorde også at støtten i den amerikanske befolkningen for et angrep på Irak var relativt stor i tiden etter terrorangrepene, men denne ville mest sannsynlig ikke fortsette å være så stor (Nilssen, 2005:73).

Etter angrepene hadde president Bush og sentrale aktører i administrasjonen stor fokus på trusselen fra terrorister og røverstater med masseødeleggelsesvåpen.

”The war on terrorism became *the* priority for Bush, especially in the days immediately following the attacks, because no one knew when, where, or even if, the second shoe would fall” (Daalder og Lindsay 2003:86).

Det var en frykt at terrorister, i kombinasjon med røverstater, kunne iverksette et angrep med masseødeleggelsesvåpen mot Irak (Nilsen 2005:79). Det er rimelig å anta at Bush-administrasjonen var av den oppfatning at risikoen ved å ikke handle var langt større enn risikoen ved å handle (ibid.:78). Dersom man ikke gikk inn for et regimeskifte i Irak ville man i praksis ikke ha annet valg enn å fortsette med avskrekking og sanksjoner, var strategier som de selv mente var mislykket (ibid.).

”After eleven years during which we have tried containment, sanctions, inspections, even selected military action, the end result is that Saddam Hussein still has chemical and biological weapons and is increasing his capabilities to make more. And he is moving ever closer to developing a nuclear weapon” (Bush 2002e).

Et annet aspekt ved situasjonen etter terrorangrepene, og som er relatert til denne frykten, var at president Bush nok var rimelig sikker på at han ikke ville bli utfordret på den hjemlige politiske arenaen dersom han handlet (Daalder og Lindsay 2003:92).

14 september vedtok Kongressen en resolusjon – mot kun én stemme – om at presidenten:

”[...] could use all necessary and appropriate force against those nations, organizations, or persons he determines planned, authorized, committed, or aided the terrorist attacks that occurred on September 11, 2001, or harbored such organizations or persons” (S.J. Res. 23 Joint Resolution Authorization for Use of Military Force 2001).

Alexander Nilssen (2005:72) har analysert hvorvidt sikkerhetsdilemmaet kan forklare hvorfor Bush-administrasjonen gikk til angrep på Irak. Han mener det er mulig å forstå angrepet på Irak i et *oppfattet* amerikansk sikkerhetsdilemma (Nilssen 2005:72). Bekymringene for Irak ser ut til å ha blitt overdrevet av et inntrykk av at tiden var i ferd med å renne ut (ibid.).

President Bush har også selv innrømmet at etterretningsinformasjonen de la frem forut for Irak-krigen ikke var riktig:

“It is true that much of the intelligence turned out to be wrong. As president I am responsible for the decision to go into Iraq” (MSNBC 2005).

Samtidig var det ikke viktig for USA hva Irak hadde av våpenlagre, men hva de kunne komme til å skaffe seg av slike våpen i fremtiden. Slik var det Saddam Husseins intensjoner og fremtidsstrategier som ble sakens kjerne (Thune 2003:46-48).

Også på noe lengre sikt knyttet det seg en form for sikkerhetsdilemma, slik de nykonservative så det, etter terrorangrepene. Selv om de nykonservative, som vist, så situasjonen etter 11. september som en mulighet, rådet det nok også den oppfatning at det var en risiko knyttet til det å *ikke* handle. Det var en klar risiko for at USAs nye maktposisjon kunne forvitre, og at landets konkurrenter kunne fristes til å utfordre dets posisjon hvis ikke USA oppviste en vilje til makt (Melby 2004:52). Det var rett og slett langt større risiko forbundet med å ikke handle enn å handle feil (ibid.).

Dette viser at sikkerhetsdilemmaet kan ha vært en medvirkende årsak dersom vi ser på Irak isolert, men det forklarer ikke umiddelbart valget av Irak først fremfor andre røverstater.

6.8 Det handlet bare om Irak

Helt siden begynnelsen på 1990-tallet har det foreligget planer i Pentagon om å styrte Saddam Hussein. Etter at Kuwait var frigjort i 1991, ivret en gruppe politikere i Washington for at krigen mot Irak burde fortsette, og omstøpes til en regimeendringskrig (Thune 2003:62). Mange ved daværende forsvarsminister Dick Cheneys kontor skal ha ment dette. Det samme gjorde Paul Wolfowitz, som den gang var ansvarlig for politisk planlegging i Pentagon (ibid.). Det fantes også en plan for hvordan krigen kunne forlenges (ibid.). Flere av de neokonservatives fremste representanter var også i administrasjonen til Bush senior da han gikk til krig mot Saddam Hussein i 1990 (Thune 2003:180). Denne forklaringen tar utgangspunkt i at det aldri var snakk om å legge om politikken overfor Nord-Korea eller Iran, men at det hele tiden var Irak det var snakk om.

6.8.1 Take him out

Til tross for at president Clinton, som vist, også hadde som mål å endre regimet i Irak, hadde både Donald Rumsfeld og Paul Wolfowitz vært svært kritiske til hans politikk overfor Irak. Den 26. januar 1998, undertegnet de to – sammen med flere andre – et brev til daværende president Clinton på vegne av det tidligere nevnte PNAC.⁸⁰ Her advarte de mot at USA snart kunne stå overfor en trussel i Midtøsten som var mer alvorlig enn noe annen siden den kalde krigen. De tok til orde for en ny og mer offensiv strategi overfor Irak og Saddam Hussein, og for en vilje til å bruke makt om nødvendig:

”The only acceptable strategy is one that eliminates the possibility that Iraq will be able to use or threaten to use weapons of mass destruction. In the near term, this means a willingness to undertake military action as diplomacy is clearly failing. In the long term, it means removing Saddam Hussein and his regime from power. That now needs to become the aim of American foreign policy” (Abrahams m.fl. 1998).⁸¹

---

⁸⁰ Også Richard Armitage var undertegner av brevet. Armitage var viseutenriksminister i Bush-administrasjonen fra 26. mars 2001 til 22. februar 2005.

⁸¹ Brevet er underskrevet av 18 personer, deriblant Richard L. Armitage, John Bolton, Francis Fukuyama, Robert Kagan, William Kristol, Richard Perle, Donald Rumsfeld, Paul Wolfowitz, Robert B. Zoellick. Flere av disse har direkte, eller

---

6.8.2 "Ondskapens akse" - et skalkeskjul?

Det var imidlertid ikke bare Rumsfeld og Wolfowitz som ivret etter å fjerne Saddam Hussein fra makten i Irak. I en debatt i desember 1999 fikk Bush, som da var presidentkandidat, spørsmålet om hvordan han ville reagere dersom han ble president og fant at Irak hadde gjenopptatt produksjonen av masseødeleggelsesvåpen. Bush svarte at han ville "take him out" (Daalder og Lindsay 2003:40). Bush modererte seg senere, og hevdet at han hadde snakket om våpnene, og at han hadde sagt "take 'em out", i betydningen "take out his weapons of mass destruction" (ibid.).

Som vist børstet Bush-administrasjonen, umiddelbart etter terrorangrepene den 11. september 2001, støvet av gamle planer om å angripe Saddam Hussein. Allerede den 20 september det året ble Pentagon bedt om om å utrede ulike planer for en invasjon av Irak (jamfør 5.2.1). Mye tyder derfor på at det på det tidspunkt sikkerhetsstrategien ble utgitt i 2002, hvor forkjøpsdoktrinen ble nedfelt, sannsynligvis allerede forelå en krigsplan for Irak.

I en slik mulig forklaring ble Ondskapens akse brukt for å unngå at Irak skal fremstå som den eneste røverstaten USA definerte som en utfordring mot amerikanske og vestlige interesser. Bob Woodward beskriver prosessen som ledet frem til Ondskapens akse-formuleringen i president Bush sin tale, som et forsøk på å få frem koblingen mellom terrorisme og spredning av masseødeleggelsesvåpen (Woodward 2004:87). Frasens tilblivelse viser langt på vei at Iran og Nord-Korea mer eller mindre ble inkludert for å unngå at det skulle bli oppfattet som et tegn på at en krig mot Irak var under planlegging (ibid.).

Taleskriver Michael Gerson, gav i prosessen med presidentens første State of the Union tale David Frum, en annen taleskriver, i oppdrag å komme opp med en setning eller to som kunne oppsummere hvorfor man skulle angripe Irak (Woodward

2004:86).⁸² Frum trodde at den forbindelsen Bush søkte å etablere mellom Saddam Husseins regime og 11. september, var å finne i sammenhengen mellom stater som støttet terrorisme og terrorister som ikke hadde noen tilknytning til én enkelt stat. Han kalte det en ”hatets akse”, og navnga Irak i sitt forslag (ibid.)⁸³.

Gerson trodde imidlertid at den virkelige aksene var mellom masseødeleggelsesvåpen og terrorisme, og endret derfor Frums frase til Ondskapens akse (ibid.:87).

“Gerson remembered that when Cheney had joined the ticket in the summer of 2000, he had reised the connection between weapons of mass destruction and terrorism in internal campaign discussions. That was the real axis, Gerson believed. So he changed Frum’s phrase “axis of hatred” to “axis of evil”, broadening the notion, making it more sinister, even wicked. It was almost as if Saddam was an agent of the devil. The connection between his regime with weapons of mass destruction and international terrorism could put the world on the road to Armageddon” (ibid.).

Gerson var glad for at de hadde funnet fram til en sterk ordbruk. Han mente at den tradisjonelle betegnelsen på slike farlige land, ”røvernasjoner” eller ”røverstater”, var for mild og at den underkommuniserte problemet (Woodward 2004:89).

”Ondskapens akse” gav også gjenklang til president Ronald Reagans erklæring i 1983 om at Sovjetunionen var et ”ondskapens imperium” (ibid.).

Condoleezza Rice og Stephen J. Hadley⁸⁴, var som allerede nevnt, kjent med de hemmelige krigsplanene for Irak, var imidlertid bekymret for at det å utpeke Irak som en konkretisering av Ondskapens akse koblingen mellom masseødeleggelsesvåpen og terrorisme, ville fremstå som en krigserklæring. De foreslo derfor å tilføye andre land, og Nord-Korea og Iran var klare kandidater fordi de både støttet terrorisme, og jaktet på masseødeleggelsesvåpen.

---

⁸² David Frum var taleskriver og spesialrådgiver for president Bush i perioden 2001-2002. Han gav i 2003 ut boken ”THE RIGHT MAN: The Surprise Presidency of George W. Bush”.

⁸³ Formuleringen hadde en overtone i forhold til den andre verdenskrigs akse makter, Tyskland, Italia og Japan (Woodward 2004:86 og 92).

⁸⁴ Stephen J. Hadley var da visesikkerhetsrådgiver og assistent for presidenten. Den 26. januar 2005 etterfulgte han Condoleezza Rice som nasjonal sikkerhetsrådgiver, etter at Rice ble utnevnt som Utenriksminister i Bush-administrasjonens andre periode.

Dette viser at det i allefall i forbindelse med Ondskapens akse-formuleringen var Irak det var snakk om, men at Iran og Nord-Korea av ulike årsaker ble føyd til listen (ibid.:85-92). Slik ble metaforen langt på vei et skalkeskjul. Samtidig, og selv om Rice og Hadley i utgangspunktet ikke ville ha med Iran, var ikke de tre statene helt tilfeldig valgt. Som nevnt ble alle tre landene ble trukket frem i Rumsfeld-rapporten fra 1998, fordi de utgjorde en trussel fordi de forsøkte å skaffe seg interkontinentale atom- eller biologiske missiler. Rapporten konkluderte med at alle disse tre statene kunne utvikle interkontinentale atommissiler i løpet av fem år:

"[...] would be able to inflict major destruction on the U.S. within about five years of a decision to acquire such capability" ((Report of the Commission to assess the Ballistic Missile Threat to the United States 1998).

6.8.3 Just short of a decleration of war⁸⁵

Den politiske strategen, og president Bush sin daværende seniorrådgiver Karl Rove, mente at ondskapens akse frasen var en erklæring om at amerikansk utenrikspolitikk var endret (Woodward 2004:90). Krigen mot terror skulle utvides til røvernasjoner, og ondskapens akse-listen ville bli den dominerende utenrikspolitiske saken så lenge president Bush var president (ibid.).

Ifølge Woodward (2004:95), tok den konservative spaltisten i Washington Post Charles Krauthammer, poenget etter president Bush's ondskapens akse- uttalelser. Krauthammer omtalte Bush sin tale som "forbausende tydelig opptreden", og mente at det var Irak det handlet om (ibid.).

"Iraq is what this speech was about. If there was a serious internal debate within the administration over what to do about Iraq, that debate is over. The speech was just short of a declaration of war" (ibid.).

---

⁸⁵ Charles Krauthammer.

Gjennomgangen over viser at forklaringen om det i realiteten alltid handlet om Irak er betydelig styrket.

6.8.4 Oppsummering

Case studien hadde som formål å teste ut de ulike forklaringene på Bush-administrasjonens politikk overfor Iran, Irak og Nord-Korea, for å kunne belyse nærmere hvorfor Irak ble valgt først av de tre. Analysen har bekreftet at Iraks svake stilling og Nord-Korea og Irans tilsvarende sterkere stilling - har spilt en rolle. Demokratiargumentet er også styrket når vi sammenlikner med Nord-Korea, men det gir ikke noe fullgodt svar på hvorfor Irak ble valgt fremfor Iran. Begge de to statene ligger i den regionen som Bush-administrasjonen har utpekt som hovedfokus for demokratiseringsprosjektet, nemlig Midtøsten. Geopolitikkens forklaringskraft ligger først og fremst i at tyngdepunktet for USAs interessesfære er i Midtøsten. Det gjør at det er naturlig å starte der. Samtidig møter vi samme manglende svar i forhold til Iran her. Bush-administrasjonens trusselvurdering i forhold til røverstater kan være en indikasjon på at man i realiteten sto overfor uløste sikkerhetsproblem i alle de tre tilfellene. Selv om Iran og Nord-Korea ble sett på som betydelige trusler, var det imidlertid ikke noen pågående militæroperasjon i noen av disse statene. Det peker i retning av at den uløste sikkerhetssituasjonen overfor Irak nok har spilt inn. Forklaringen om at dette har å gjøre med olje, i betydningen av kontroll med oljeressurser, har imidlertid ikke blitt styrket av funnene i analysen. Selv om Bush-administrasjonen i ettertid har sagt at de vil hindre at oljeessursene kommer i hendene på terroristene, er det lite som tyder på at motivet bak valget av Irak først og fremst knytter seg til olje. Da kunne likegodt Iran ha vært førstevalget. Den generelle utenrikspolitiske tenkningen innad i Bush-administrasjonen er åpenbart en av de årsaksforklaringene som i størst grad bidrar til å forklare at man gikk til angrep på Irak først. Samtidig styrkes andre forklaringer i kjølvannet av denne, all den tid de neokonservative så et regimeskifte i Irak som en nøkkel til å gjennomføre sitt store prosjekt i Midtøsten. Sikkerhetsdilemmaet satte søkelyset på den atmosfæren som var

---

i USA etter terrorangrepene i 2001, som til en viss grad bidrar til å forklare at Bush-administrasjonen følte det nødvendig å handle. Dette alene forklarer likevel ikke umiddelbart hvorfor man valgte å handle overfor Irak først. Etter hvert, når man over lengre tid hadde bygget et case for Irak, kanskje, men ikke initielt. Analysen har avdekket at det er forklaringen om at dette hele tiden har handlet om Irak, som har størst forklaringskraft alene. Dette sammenfaller også med at Bush-administrasjonen relativt tidlig etter Ondskapens akse-formuleringen, var ute og avkreftet at de hadde til hensikt å angripe Iran og Nord-Kora. Funnene viser likevel at det er en samlig av forklaringer på hvorfor USA startet ut med Irak, og ikke én forklaring alene som kan belyse dette. Riktignok er enkeltforklaringen om at det kun handlet om Irak styrket betydelig, og det skulle kanskje i utgangspunktet har medført en tilsvarende svekkelse av de andre forklaringene. Jeg vil imidlertid her argumentere for at det er noe mer sammensatt enn som så. Årsaken til dette er for det første at det likevel ikke var helt tilfeldig hvilke andre land som ble inkludert i Ondskapens akse-metaforen. Som vist har disse tre statene også tidligere blitt utpekt sammen som særlige trusler. For det andre er det flere av de andre forklaringene som bygger opp under at det egentlig alltid handlet om Irak. Dette gjelder særlig den utenrikspolitiske tenkningen hos de neokonservative, fordi de så på Irak som selve nøkkelen til sitt store prosjekt i Midtøsten, men også den uløste sikkerhetssituasjonen knyttet til Irak samt det geopolitiske perspektivet.

7. Konklusjon

I innledningen til studien lanserte jeg noen antagelser om hvorfor Bush-administrasjonen begynte med Irak. Disse antagelsene bygde på observasjoner om at det kunne ha med maktpolitiske ambisjoner å gjøre, og eller det kunne følge av Bush-administrasjonens ønske om å utbre demokrati globalt. De teoretiske perspektivene og hypotesene anla retningen for hvordan jeg tilnærmet meg problemstillingen.

7.1 Hvorfor Irak først?

Analysen av Bush-administrasjonens politikk overfor røverstater har resultert i noen årsaksforklaringer som har bidratt til å belyse problemstillingen. Irak ble valgt fordi Bush-administrasjonens utenrikspolitiske grunnholdning var at USA måtte befeste sin maktposisjon globalt. Irak ble sentral nettopp fordi det var i Midtøsten at ikke bare potensialet, men også selve nerven i de neokonservatives store prosjekt, befant seg. Det var også Midtøsten som var særlig viktig i et geopolitisk perspektiv, hvor forholdet til andre stormakter står sentralt. Samtidig viser funn at det er vanskelig å få tak i hvorfor Irak ble valgt framfor Iran, gitt Bush-administrasjonens overordnede målsetting om å utbre demokrati og at dette knytter seg særlig til Midtøsten.

Derfor er det sannsynlig, og funnene peker også i den retning, at de neokonservative brakte med seg inn i Bush-administrasjonen et ønske om å fjerne Saddam Hussein fra makten. Slik ble dette først og fremst et spørsmål om Irak, heller enn om røverstater som sådan. Samtidig mente de at et regimeskifte her, ville få følger for andre røverstater og ikke-demokratiske regimer. Slik så Bush-administrasjonen seg som helt sentrale bidragsyttere til en maktbalanse, og et forhold mellom stormaktene som bygget på fred og demokratiske prinsipper. Med dette som utgangspunkt, skapte terrorangrepene den 11. september 2001 ikke bare en åpning for å iverksette denne politikken, men i Bush-administrasjonens tenkning gjorde de det også nødvendig av hensyn til sikkerheten.

7.2 Bush-administrasjonen: Liberalister i navnet, realister i gavnet

“The path we have chosen is consistent with the great tradition of American foreign policy. Like the policies of Harry Truman and Ronald Reagan, our approach is idealistic about our national goals, and realistic about the means to achieve them” (NSS 2006:intro).

Det synes åpenbart at det er samspillet mellom realpolitikk og idealistiske målsettinger som er kjernen i Bush-administrasjonens utenrikspolitiske tenkning. Det liberalpolitiske innslaget må forstås – ikke som et motstykke til realpolitikken – men som verdier og grunnholdninger som passer inn i et større maktpolitisk hele. Nettopp interessekomponenten blir her sentral. Det å aktivt bruke USAs unike maktposisjon til både å skape sikkerhet, men også å bidra til å utbre de verdier og idéer som den amerikanske statsdannelsen selv er tuftet på, har begge to med interesser å gjøre. Og de henger sammen, i betydningen av at demokrati skaper sikkerhet. De neokonservative tar nettopp utgangspunkt i slike grunnleggende verdier. De setter frihet, demokrati, og markedsøkonomi i høysetet, og hevder at politikken vil legitimeres etter hvert som den viser seg å fremme disse verdiene (Lodgaard 2006). Slik har de neokonservative bidratt til å gjøre Bush-administrasjonens utenrikspolitikk til en blanding av liberalisme og realisme. Analysen har dermed også vist at det utenrikspolitiske tenkesettet til Bush-administrasjonen i realiteten tar opp i seg flere av de mulige årsaksforklaringene som her har blitt analysert.

Denne studien konkluderer dermed med at det er forklaringer innenfor begge de to teoretiske perspektivene som sammen bidrar til å belyse nærmere hvorfor Irak ble valgt først. Likevel er det, gitt USAs enorme maktpotensial, den realpolitiske siden ved Bush-administrasjonens utenrikspolitikk som kommer sterkest til uttrykk. Ikke minst skyldes dette vilje til bruk av makt, også for å skape demokrati i andre stater. Dette betyr at selv om begge hypotesene er styrket, så er det likevel de maktpolitiske forhold, og dermed H1, som står mest sentral.

7.3 Politikken overfor røverstater – reelt eller bare retorikk?

Studien har vist at Ondskapens-akse formuleringen handlet mer om Irak, enn om noe annet, og at selve frasen mer eller mindre ble designet for å kunne gå etter Irak. Bush-administrasjonen gjorde det tidlig klart overfor de to andre statene – Iran og Nord-Korea – at de ikke hadde til hensikt å angripe. Dette stiller oss overfor spørsmålet om røverstatsmerkelappen egentlig bare er retorikk.

Det er liten tvil om at mye av endringen i Bush-administrasjonens tilnærming også ligger på det retoriske plan. Selve røverstatskonseptet bygger på en forenklet retorikk og en generisk tilnærming på papiret. En slags ”one-size fits-all”-strategi.⁸⁶ I praksis har vi imidlertid sett at den så langt har vært mer differensiert enn som så.

Det er derfor mye retorikk, og ikke nødvendigvis bare et uttrykk for faktisk politikk når Bush-administrasjonen snakker om røverstater og Ondskapens akse. Robert S. Litwak (2000:239) har omtalt Clinton-administrasjonens politikk overfor røverstater som et politisk instrument for å mobilisere støtte for en tøffere linje. Dette synes å være minst like mye gjeldende under Bush-administrasjonen, gitt den opptrappingen som har vært i retorikken overfor røverstatene.

Samtidig etterfølges ord og retorikk ofte av politisk handling. Jervis er også inne på dette:

“[...] there is a tendency for people to act in accord with explanations they have given for their own behavior, which means that the doctrine could guide behavior even if it were originally a rationalization” (Jervis 2003:365).

Bob Woodward (2004:3) har også et resonnement på at når det krigsplaner legges så har disse og selve prosessen en tendens til å bli politikk i kraft av seg selv:

”What he [President Bush red.anm.] perhaps had not realized was that war plans and the process of war planning become policy by their own momentum, especially with the intimate involvement of both secretary of defense and the president” (ibid.).

---

⁸⁶ Robert S. Litwaks beskrivelse av røverstatspolitikken under Clinton (Litwak 2000:9).

Med de maktmidlene USA i dag har til rådighet, har de også lettere for å omsette politisk retorikk til handling. Vi må derfor forutsette at veien fra ord til handling vil være kortere for USA sitt vedkommende, enn for andre stater uten en slik makt. President Bush gjorde også alvor av sin retorikk da han gikk til angrep på Irak. Det kan derfor være grunn til å anta at USA både har evne og vilje til å imøtekomme trusselen fra røverstater, med militære midler om nødvendig.

Kildeliste

Abrahams, Elliot m.fl (1998): *Letter to President Clinton. Project for the New American Century*. January 1998. (Mars 2006). [Online].

URL: <http://www.newamericancentury.org/iraqclintonletter.htm>

Allison, Graham og Zelikov, Philip (1999): *Essence of Cecision. Explaining the Cuban Missile Crises*. Second edition. New York: Longman.

Andersen, Morten (2006): ”Demokratene får flertall i Senatet”. *Aftenposten*. (April 2006). [Online].

URL: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/usavalg/article1526030.ece>

Andersen, Ib red. (1990): *Valg af organisations – sosiologiske metoder – et kombinationsperspektiv*. København: Samfundslitteratur.

AntiWar.Com (2007): *Casualties in Iraq*. (April 2007). [Online.]

URL: <http://www.antiwar.com/casualties/>

Arms Control Association (2003): *Fact Sheets. Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy*. June 2003. Washington D.C. (September 2006). [Online].

URL: <http://www.armscontrol.org/factsheets/dprkchron.asp>

Bakken, Laila Ø. (2006): ”Saddam hengt i natt”. *NRK nyheter*. 30. desember. (Januar 2007) [Online].

URL: <http://www.nrk.no/nyheter/utenriks/1.1560450>

BBC News (2000): *US rebrands its rogues gallery*. 19. juni. (Oktober 2006). [Online].

URL: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/797950.stm

BBC News (2002a): *Bush's 'evil axis' comment stirs critics*. 2. Februar. (Oktober 2006). [Online].

URL: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1796034.stm>

BBC News (2002b): *US expands 'axis of evil'*. 6. Mai. (Oktober 2006). [Online].

URL: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/americas/1971852.stm>

Billington, James H.: (1986): “Realism and Vision in American Foreign Policy”. Summary. *Foreign Affairs*. “America and the World”. 1986. Vol 65, Number 3. (April 2007). [Online].

URL: <http://www.foreignaffairs.org/19870201faessay7835/james-h-billington/realism-and-vision-in-american-foreign-policy.html>

Blix, Hans (2004): *Disarming Iraq*. New York: Pantheon books.

Bolton, R. John (2002): "Beyond the Axis of Evil: Additional Threats from Weapons of Mass Destruction". *Remarks to the Heritage Foundation*. US. Department of State. 6. May, 2002. (Mai 2006). [Online].

URL: <http://www.state.gov/t/us/rm/9962.htm>

Borger, Julian 2002: Senators threaten to rein Bush. *The Guardian*. 2. oktober. (Mars 2007). [Online]

URL: <http://www.guardian.co.uk/international/story/0,3604,802731,00.html>

Bowman, Steve (2003): "Iraq: Potential U.S. Military Operations". *Report for Congress*. Congressional Research Service. Library of Congress. 13. January, 2003. (Mars 2006). [Online].

URL: <http://fpc.state.gov/documents/organization/18697.pdf>

Bush, George W. (2001a): *Address of the President to the Joint Session of Congress*. 27. februar. (Februar 2007). [Online]

URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/02/20010228.html>

Bush, George W. (2001b): *Statement by the President in His Address to the nation*. (Desember 2006). [Online].

URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010911-16.html>

Bush, George W. (2002a): *President Delivers State of the Union Address*. Capitol Hill, Washington D.C. 29. januar (Mars 2007). [Online].

URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>

Bush, George W. (2002b): *President Bush Delivers Graduation Speech at West Point*. West Point. 1. juni (April 2007). [Online].

URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html>

Bush, George W. (2002c): *President Bush Outlines Iraqi Threat*. 7. oktober. (Februar 2007). [Online]

URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/10/20021007-8.html>

Bush, George W (2003a): *President Delivers "State of the Union"* 28.januar. (Desember 2006). [Online]

URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/01/20030128-19.html>

Bush, George W (2003c): *President Bush: "World Can Rise to This Moment"*. 6. februar. (Januar 2007). [Online]

URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/02/20030206-17.html>

Bush, George W (2003d): *President Discusses the Future of Iraq*. 26. februar. (Februar 2007). [Online]

URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/02/20030226-11.html>

Bush, George W (2003e): *President Bush Addresses the Nation*. 19. mars. (Mars 2007). [Online]

URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/03/20030319-17.html>

Bush, George W (2003f): *President Bush Announces Major Combat Operations in Iraq Have Ended*. 1. mai. (Desember 2006). [Online]

URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/05/20030501-15.html>

Bush, George W. (2003g): *President Bush Discusses Iraq Policy at Whitehall Palace in London*. 19. november. (April 2007). [Online].

URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/11/20031119-1.html>

Bush, George W (2003h): 19. desember. *President Bush: Libya Pledges to Dismantle WMD Programs*. (Mars 2007). [Online]

URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/12/20031219-9.html>

Bush, George W. (2006): *9/11 FIVE YEARS LATER: SUCCESSES AND CHALLENGES*. September 2006. (April 2007). [Online].

URL: <http://www.whitehouse.gov/nsc/waronterror/2006/>

Bush, George W. (2007a): 23. Januar. *President Bush Delivers State of the Union Address*. Washington D.C. The White House. (April 2007). [Online]

URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2007/01/20070123-2.html>

Bush, George W. (2007b): *President Bush Discusses Iraq War Supplemental*. Washington D.C. The White House. 24. april. (April 2007). [Online].

URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2007/04/print/20070424-1.html>

Buzan, Barry Jones Charles and Little, Richard (1993): *The Logic of Anarchy. Neorealism to structural realism*. New York: Columbia University Press.

Caplex.no: (Mars 2007)[Online]

URL: <http://www.caplex.no/Web/ArticleView.aspx?id=9312406>

Carver, Tom (2003): Bush seeks to avoid fathers mistakes. BBC News Online. 17. april. (Desember 2006). [Online].

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/2955629.stm>

Cheney, Dick (2002): *Remarks by the Vice President to the Veterans of Foreign Wars 103rd National Convention*. 26. august, 2002 (Mars 2006). [Online].

URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/08/20020826.html>

Claes, Dag Harald (2005): "The United States and Iraq: Making Sense of the oil Factor". *Middle East Policy, Vol. XII, No. 4*.

Clark, Richard A. (2004): *Against all enemies – Inside Americas war on terror*. New York: Free Press.

Clinton, William Jefferson (1995): *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*. Februar.

URL: <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/national/nss-9502.pdf>

-
- Clinton, William Jefferson (1999): *A National security Strategy for a new century*. The White House, Washington D.C. (Januar 2007). [Online]
URL: <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/national/nss-1299.pdf>
- Clinton, William Jefferson (2000): *A National security Strategy for a Global Age*. The White House, Washington D.C. (Januar 2007). [Online]
URL: <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/national/nss-0012.pdf>
- Daalder, Ivo H. and Lindsay, James M. (2003): *America Unbound. The Bush Revolution in Foreign Policy*. Washington D.C.: Brookings Institution Press.
- Dunne, Tim (2004): "Liberalism". s. 185-203 i John Bailys og Steve Smith (red.): *The Globalization of World politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Dunne, Tim og Schmidt, Brian C. (2004): "Realism". s. 161-183 i John Bailys og Steve Smith (red.): *The Globalization of World politics*. Oxford: Oxford University Press.
- El Baradei (2003): *The Status of nuclear inspections in Iraq*. 27. januar. (April 2007)
[Online] URL: <http://www.un.org/News/dh/iraq/elbaradei27jan03.htm>
- Fletcher, Michael A. og Keith B. Richburg (2005): "Bush Tries To Allay E.U. Worry Over Iran". *Washington Post*. (April 2007). [Online].
URL: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A43199-2005Feb22.html>
- Freedman, Lawrence (2003): "Prevention, Not Preemption". *The Washington Quarterly*. Spring 2003 pp. 105-114. Washington D.C.
- Gittings, John og Suzanne Goldenberg (2002): "Rumsfeld gets tough on North Korea". *The Guardian*. 24. desember. (Mars 2007). [Online].
URL: <http://www.guardian.co.uk/korea/article/0,2763,865094,00.html>
- GlobalSecurity.org (2005): *National Security Strategy Report –September 2002*. (April 2007). [Online].
URL: <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/national/nss-020920.htm>
- George, Alexander L. (1993): *Bridging the gap: theory and practice in foreign policy*. Washington D.C: United States Institute of Peace Press.
- George Alexander L. og Richard Smoke (1974): *Deterrence in American Foreign Policy: Theory and Practice*. New York. Columbia University Press.
- Gwertzman, Bernard (2004): *Interview: Gaddis- Bush Pre-emption Doctrine The Most Dramatic Policy Shift Since Cold War*. Council on Foreign Relations. 6. februar. (September 2006). [Online].
URL: <http://www.cfr.org/publication/6755/gaddis.html>
- Haas, Richard N. (2005): "Regime Change and Its Limits". *Foreign Affairs*, Volume 84. No. 4. July/August 2005: 66-78.

Holsti, K. J (1992): *International politics. A framework for analysis*. Sixth edition. New Jersey: Prentice-Hall.

Hovi, Jon og Raino Malnes (red.) (2001): *Normer og makt. Innføring i internasjonal politikk*. Abstrakt forlag as, Oslo.

Ikenberry, G. John (2004a): "The End of the Neo-Conservative Moment". *Survival*. Vol.46, no.1, Spring 2004.

Ikenberry, G. John (2004a): "The End of the Neo-Conservative Moment". *Survival*, vol.46, no.1, Spring 2004 7-22. The International Institute for Strategic Studies.

Ikenberry, G. John (2004b): "Illusions of Empire: Defining the New American Order". *Foreign Affairs*, March/april 2004. (Mai 2006). [Online]

URL: <http://www.foreignaffairs.org/20040301fareviewessay83212a/g-john-ikenberry/illusions-of-empire-defining-the-new-american-order.html>

Jervis, Robert (2003): "Understanding the Bush Doctrine". *Political Science Quarterly*. Volume 118, Number 3: 365-388.

Katzman, Kenneth (2003): "Iran: Current developments and U.S. policy". *Issue Brief for Congress*. 25. juli. Washington D.C. Congressional Research Service, The Library of Congress. (Oktober 2006). [Online].

URL: <http://www.fas.org/man/crs/IB93033.pdf>

Kiesow, Ingolf (2005): *Relevance of European CBM s in inter-Korean and Chinese-Taiwanese relations. Draft Conference Paper*. The Swedish National Defence research Agency. (Desember 2006) [Online]. URL:

<http://www.silkroadstudies.org/new/docs/conferences/2005/CMinNEA/papers/Kiesow%20paper.pdf>

Kippe, Halvor (2003): *Nord-Koreas kjernevåpenprogram*. FFI/rapport 2003/00942. (Februar 2007) [Online] URL: <http://rapporter.ffi.no/rapporter/2003/00942.pdf>

Kirkeby, Willy A. (2003). *Stor engesk ordbok. Engelsk-norsk*. Skedsmokorset: Kirkeby Forlag AS.

Kristol, William m.fl (2001): "Letter to President Bush on the War on Terrorism". *Project for the New American Century*. (20 september). [Online].

URL: <http://www.newamericancentury.org/Bushletter.htm>

Lake, Anthony (1994): "Confronting Backlash States". *Foreign Affairs*, Volume 73, no. 2, March/April. pp. 45-55.

Laney, James T. and Shapley, Jason T. (2003): "Disarming the Rogue". *Foreign Affairs*. 18. November 2003. Postscript to their March/April 2003 essay "How to Deal With North Korea". *Foreign Affairs*, Volume 82, Number 2. March/April 2003. (Januar 2007). [Online].

URL: <http://www.foreignaffairs.org/20031118faupdate82670/james-t-laney-jason-t-shaplen/disarming-the-rogue.html>

Lijphart, Arend (1975): "The comparable-cases strategy in comparative research" pp 158-174 in *Comparative Political Studies*. Vol. 8 No. 2. Sage Publications.

Litwak, Robert S. (2000): *Rouge states and U.S. foreign policy*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.

Litwak, Robert S. (2002/2003): "New Calculus of Preemption". *Survival*, vol.44, no.4, Winter 2002-03. 53-80. London. The International Institute for Strategic Studies. (Januar 2007). [Online]
URL: <http://www.wilsoncenter.org/topics/pubs/newcalc.pdf>

Lodgaard, Sverre (2006): "USAs nye sikkerhetsstrategi". *Aftenposten*. 9. april.

Lundestad, Geir (2003): *The United States and Western Europe since 1945*. Oxford: Oxford University press.

MacAskill, Ewen (2007): "Bush asks Congress for even more Iraq troops". *The Guardian*. 12. mars. (April 2007) [Online]
URL: <http://www.guardian.co.uk/frontpage/story/0,,2031829,00.html>

Mead, Walter Russel (2001): *Special providence. American Foreign Policy and How It Changed The World*. A Century Foundation Book. New York: Alfred A. Knopf.

Melby, Svein (2002): *Hegemonens hamskifte*. Oslo: NUPI rapport 270

Melby, Svein (2004): *Bush-revolusjonen*. Oslo: Aschehoug

Morgenthau, Hans J. (1948): *Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred A. Kopf.

MSNBC (2005): *Bush acknowledges faulty Iraq intelligence*. 14. desember. (April 2007). [Online].
URL: <http://www.msnbc.msn.com/id/10461235/>

Mufson, Steven (2000): "Rogue' States: Is It Reality or Rhetoric?" *The Washington Post*. 29 May. (Oktober 2006) [Online].
URL: <http://www.mail-archive.com/ctrl@listserv.aol.com/msg43275.html>

Murray, Shailagh (2007): "Senate Sends War Timetable To Bush's Desk". *The Washington Post*. 27. april.(April 2007). [Online].
URL: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/04/26/AR2007042602469.html?hpid=topnews>

Nilssen, Alexander (2005): *A clear and present danger. The United States and the 2003 Iraq war*. Master thesis, Department of Political science. Oslo: University of Oslo

Nordrum, Per (2005): *Nord-Korea: "Vi har atomvåpen"*. *Aftenposten*. 11. februar. (September 2006) [Online].
URL: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article967104.ece>

Noreng, Øystein (2003): *Olje på bålet*. Oslo: Abstrakt forlag.

NSS (2002): *The National Security of the United States of America*. September 2002. (Januar 2006). [Online].

URL: <http://www.whitehouse.gov/nsc/nssall.html>

NSS (2006): *The National Security of the United States of America 2006*. March 2006. (Mars 2006). [Online].

URL: <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/nss2006.pdf>

Nye Jr., Joseph S. (2004): *Softpower. The means too success in world politics*. New York: PublicAffairs.

O'Hanlon, Michael E., Rice, Susan E., Steinberg, James B. (2002): "The New National Security Strategy and Preemption". *The Brookings Institution Policy Brief #113*. Washington D.C.: The Brookings Institution.

Pew Research Center (2001a): *Americans Open to Dissenting Views on the War on Terrorism*. (Januar 2007). [Online].

URL: <http://people-press.org/reports/display.php3?ReportID=1>

Pew Research Center (2001b): *Military Action a Higher Priority than Homeland Defence*. (lesedato). [Online].

URL: <http://people-press.org/reports/display.php3?ReportID=2>

Powell, Colin L. (2002): *Remarks with Republic of Korea's Minister of Foreign Affairs and Trade Yoon Young-Kwan After Their Meeting*. 3.september. (April 2007). [Online].

URL: <http://www.state.gov/secretary/former/powell/remarks/2003/23737.htm>

Powell, Colin L. (2004): "A Strategy of Partnerships". *Foreign Affairs*. Vol 83, Number 1. January/February 2004. New York.

Rice, Condoleezza (2003): "Transforming the Middle East". *Washington Post*. 7.august. (April 2007). [Online].

URL: <http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn/A26193-2003Aug6?language=printer>

Romarheim, Anders G. (2006): "Najonal sikkerhet blant demokratier og Tyrannier", 29-34. *I Supermaktens begrensning. Perspektiver på Bushdoktrinens utvikling*. IFS/Info 6/2006. [Online]

URL: http://www.mil.no/multimedia/archive/00083/Supermaktens_begrens_83367a.pdf

Rumsfeld (2002): 15. November *Rumsfeld: It Would Be A Short War*. CBS News. (April 2007). [Online]

URL: <http://www.cbsnews.com/stories/2002/11/15/world/main529569.shtml>

Serafino, Nina M. (2003): "Peacekeeping: Issues of U.S Military Involment." *Issue Brief for Congress*. 6. august. Washington D.C. Congressional Research Service, The Library of Congress. (Oktober 2006). [Online]. URL:

Sipress, Alan (2002): "Bush Says U.S. Willing to Take Action Against Iraq". *The Washington Post*. February 1. (Lesedato). [Online].

URL: <http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn/A7368-2002Feb13>

S.J. Res. 23 Joint Resolution Authorization for Use of Military Force (2001): 14 september [Online]

URL: <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/D?c107:1:./temp/~c107XE9Jjc::>

Sævik, Rune (2006): *Ny kjernefysisk opprustning*. MIL.no. 30. november. (Januar 2007)

[Online] URL: <http://www.mil.no/felles/ffi/start/article.jhtml?articleID=130802>

The Library of Congress (1998a): *Iraq Liberation Act of 1998*. (Januar 2007) [Online].

URL: <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c105:H.R.4655.ENR>

The Library of Congress (1998b): "*H.R.4655 To establish a program to support a transition to democracy in Iraq*". 29. September. Washington D.C. (Juni 2006) [Online]

URL: <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/D?c105:4:./temp/~c105nUYqcP::>

The President of the United States (2002a): *President's Remarks at the United Nations General Assembly*. 12. September. New York. (Mai 2006) [Online].

<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/09/print/20020912-1.html>

The President of the United States (2002b): *The National Security Strategy of the United States of America*. September. (September 2006). [Online].

URL: <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>

Report of the Commission to Assess the Ballistic Missile Threat to the United States (The Rumsfeld-report). (1998). 15. juli [Online]

URL: <http://fas.org/irp/threat/missile/rumsfeld/>

The White House president George W. Bush (2002): *Remarks by President Bush and President Kim Dae-Jung in Press Availability – Seoul, Korea. The Blue House, Seoul, Republic of Korea*. 20. Februar, 2002. (Februar 2007) [Online]. URL:

<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/02/20020220-1.html>

The White House president George W. Bush (2003): *President Discusses Iraq, Syria*. (November 2006). [Online].

URL: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/04/20030413-1.html>

The White House president George W. Bush (2005): "*President Commemorates 60th Anniversary of V-J Day*". Naval Air Station North Island

San Diego, California. August 30. (Mars 2007) [Online]. URL:

<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2005/08/20050830-1.html>

Thielmann, Greg (2003): *Rumsfeld reprise? The Missile report that foretold the Iraq intelligence controversy*. Arms control association. July/august (Mars 2007) [Online]

URL: http://www.armscontrol.org/act/2003_07-08/thielmann_julaug03.asp?print

Thune, Henrik (2003): *Krigsdansen: Historien om Saddams fall*. Oslo. Cappelen. 2003.

Tran, Mark (2007): *North Korea agrees to nuclear deal*. The Guardian unlimited. 13. februar. (Mars 2007) [Online]URL:
<http://www.guardian.co.uk/korea/article/0,,2011985,00.html>

United Nations Security Council (2006): *SECURITY COUNCIL IMPOSES SANCTIONS ON IRAN FOR FAILURE TO HALT URANIUM ENRICHMENT, UNANIMOUSLY ADOPTING RESOLUTION 1737*. 23. desember. (April).[Online].

URL <http://www.un.org/News/Press/docs/2006/sc8928.doc.htm>

United Nations News Centre (2007): *Security Council tightens sanctions against Iran over uranium enrichment*. 24. mars. (April 2007).[Online].

URL: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=21997&Cr=Iran&Cr1>

United States Department of State (2002): *National Security Council Briefing for Foreign Media*. Sean McCormack, National Security Council Spokesman. Foreign Press Center Briefing (April 2007). [Online].

URL: <http://fpc.state.gov/fpc/15922.htm>

United States Department of State (2003a). *Russia-Iran Nuclear Cooperation*. Washington D.C. Office of the Spokesman. (April 2007) [Online].

URL: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2003/17107.htm>

United States Department of State (2003b): *Patterns of Global Terrorism 2002*. April 2003. (September 2006). [Online].

URL: <http://www.state.gov/documents/organization/20105.pdf>

United States Department of State (2004): *Daily Press Briefing. Richard Boucher, Spokesman*. 20. oktober. (Desember 2006). [Online].

URL: <http://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2004/37261.htm>

United States Department of State (2006): *9/11 Five years Later: Successes and challenges*. September 2006. (Desember 2006). [Online].

URL: <http://www.state.gov/documents/organization/72027.pdf>

United States Department of State(2007): *Background Note: North Korea*. (April 2007). [Online].

URL: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2792.htm>

United States Department of State: *State Sponsors of Terrorism*. (Februar 2007). [Online].

URL: <http://www.state.gov/s/ct/c14151.htm>

Utenriksdepartementet (2003): *Fakta om Irak*. 24. mars. (Mars 2007). [Online]

URL: http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/Utenriksdepartementet/260246/260477/fakta_om_irak.html?id=260505

Weber, Robert Philip (1990): *Basic Content Analysis*. Second Edition. California, Thousand Oaks: SAGE Publications.

Wheeler, Nicholas og Booth, Ken: "The Security Dilemma", s. 29-60 i J. Baylis and N. Rengger (red.): *Dilemmas of World Politics*. Oxford: Clarendon Press.

Waltz, Kenneth N. (1979): *Theory of International Politics*. New York. The McGraw-Hill.

Woodward, Bob (2004): *Plan of Attack*. New York: Simon and Schuster.

Yin, Robert K. (2003): *Case study research. Design and methods*. Third edition. California, Thousand Oaks: SAGE Publications.

Østerud, Øyvind (1991): *Statsvitenskap. Innføring i politisk analyse*. Oslo: Universitetsforlaget